

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mustafa KEPÇE

TURİZM FAKÜLTELERİNİ TERCİH EDEN ÖĞRENCİLERİN TİPOLOJİLERİ

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mustafa KEPÇE

TURİZM FAKÜLTELERİNİ TERCİH EDEN ÖĞRENCİLERİN TİPOLOJİLERİ

Danışman

Prof. Dr. Ebru İÇİGEN

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2025

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mustafa KEPÇE'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr Burhan SEVİM	(İmza)
Üye (Danışman)	: Prof. Dr. Ebru İÇİGEN	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Beykan ÇİZEL	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Bayram BIÇAK	(İmza)
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Damla KILIÇ	(İmza)

Tez Başlığı: Turizm Fakültelerini Tercih Eden Öğrencilerin Tipolojileri

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 26/06/2025

Mezuniyet Tarihi : 24/07/2025

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum Turizm Fakültelerini Tercih Eden Öğrencilerin Tipolojileri adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Mustafa KEPÇE

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

18/ 07/ 2025

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Mustafa KEPÇE
Öğrenci Numarası	20185204019
Anabilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Ebru İÇİGEN
Doktora Tezi Başlığı	Turizm Fakültelerini Tercih Eden Öğrencilerin Tipolojileri
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2716735767
Rapor Tarihi	18.07.2025
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %10 Alıntılar dahil: %11
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 87 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ebru İÇİGEN İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Turizm Kavramı	3
1.1.1. Dünyada Turizmin Gelişimi	6
1.1.2. Türkiye’de Turizmin Gelişimi.....	7
1.2. Eğitim Kavramı	8
1.2.1. Eğitim Sistemi	9
1.2.2. Mesleki Eğitim	13
1.2.3. Turizm Eğitimi	15
1.3. Tipoloji Kavramı	16
1.4. Üniversite ve Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler	17
1.4.1. Akademik İtibar ve Kalite	18
1.4.2. Kariyer Olanakları ve İş Bulma İmkânı	19
1.4.3. Eğitim Maliyetleri ve Burs Olanakları	21
1.4.4. Coğrafi Konum ve Kampüs Koşulları	21
1.4.5. Aile ve Sosyal Çevre	23
1.4.6. Kişisel İlgi Alanları ve Yetenekler	25
1.5. Turizm Bölümlerini Tercih Etmeyi Etkileyen Faktörlerle İlgili Alanyazın	26

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TURİZM EĞİTİMİ

2.1. Türkiye’de Turizm Eğitiminin Gelişimi.....	32
2.2. Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısal Özellikleri	34
2.2.1. Türkiye’de Örgün Turizm Eğitimi	34
2.2.1.1. Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi.....	35
2.2.1.2. Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi	36
2.2.2. Türkiye’de Yaygın Turizm Eğitimi.....	46
2.2.2.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri.....	46
2.2.2.2. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri Kapsamında Mesleki Açık Öğretim Lisesi.....	47

2.2.2.3. Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri.....	47
2.2.2.4. Diğer Kurumların Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM FAKÜLTESİNİ TERCİH EDEN ÖĞRENCİLERİN TİPOLOJİLERİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	50
3.2. Araştırmanın Metodolojisi.....	52
3.3. Araştırmanın Deseni.....	52
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	55
3.5. Araştırma Verilerinin Toplanması.....	57
3.6. Araştırmanın Kısıtları.....	59
3.7. Araştırma Verilerinin Analiz Edilmesi.....	60
3.8. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği.....	61
3.9. Araştırma Bulguları.....	63
3.9.1. Demografik Bulgular ve Tanımlayıcı Özellikler.....	63
3.9.2. Çoklu Mütakabiliyet Analizi (MCA) Bulguları.....	70
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA.....	88
EK 1 ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇÜM ARACI.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 AİK Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı	71
Şekil 3.2 KİY Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı	72
Şekil 3.3 SÇ Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı	73
Şekil 3.4 KO Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı	74
Şekil 3.5 CK Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı	76

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Turizm Faaliyet veya Ürünlerinin Sınıflandırılmasında Temel Alınan Faktörler.....	5
Tablo 1.2 Temel Faktörlere Göre Turizm Faaliyetleri	5
Tablo 1.3 Örgün ve Yaygın Eğitimin Karşılaştırılması.....	11
Tablo 2.1 Orta Öğretim Düzeyinde Eğitim Veren Örgün Turizm Eğitimi Kurumları MTAL ve MESEM.....	35
Tablo 2.2 Özel Eğitim Meslek Okulları	36
Tablo 2.3 Yükseköğretim Kurumlarında Verilen Örgün Turizm Eğitiminin Özet Bilgileri....	37
Tablo 2.4 Yükseköğretim Kurumlarında Verilen Lisansüstü Turizm Eğitiminin Özellikleri..	37
Tablo 2.5 2023-2024 Akademik Yılı Devlet Üniversitelerinde Bulunan Turizm Fakültelerinin Kontenjan ve Yerleştirme Bilgileri	38
Tablo 2.6 Turizm Eğitimi Verilen Yüksek Lisans (Tezli) Programlarının Sınıflandırılması ..	41
Tablo 2.7 Turizm Eğitimi Verilen Yüksek Lisans (Tezsiz) Programlarının Sınıflandırılması	43
Tablo 2.8 Turizm Eğitimi Verilen Doktora Programlarının Sınıflandırılması.....	44
Tablo 2.9 Kültür ve Turizm Bakanlığı İşbaşı Eğitim Programları	47
Tablo 2.10 Ulusal Yeterlilik Programları	48
Tablo 3.1 Öğrencisi Olunan Fakülteyi Tercih Etme Nedenleri.....	60
Tablo 3.2 Ek 1 ‘de Yer Alan Tercih Nedeni Maddelerinin Turizm Bölümlerini Tercih Etmeyi Etkileyen Temel Nedenlere Göre Dağılımı	61
Tablo 3.3 Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin Özet Veriler	63
Tablo 3.4 Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Üniversitenin Bulunduğu Coğrafi Bölge	63
Tablo 3.5 Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Bölümler.....	64
Tablo 3.6 Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Fakültenin Konumu.....	64
Tablo 3.7 Katılımcıların Mezun Oldukları Liselerin Bulunduğu Coğrafi Bölge	65
Tablo 3.8 Katılımcıların Mezun Oldukları Liselerin Türleri.....	65
Tablo 3.9 Katılımcıların Mezun Oldukları Alan/ Puan Türleri	66
Tablo 3.10 Katılımcıların YKS Giriş Sayıları	66
Tablo 3.11 Katılımcıların Tercih Sırlarına Göre Yerleştirilme Durumlarına İlişkin Bilgiler ..	67
Tablo 3.12 Katılımcıların Turizm Sektörü Deneyimleri	67
Tablo 3.13 Katılımcıların Bölümlerini İsteyerek Seçme Durumları	68
Tablo 3.14 Katılımcıların Geleceğe Yönelik Kariyer Planı Durumu.....	68
Tablo 3.15 Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu	68
Tablo 3.16 Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu.....	69
Tablo 3.17 Katılımcıların Turizm Sektöründe Çalışan Yakınlarının Bulunma Durumu	69
Tablo 3.18 Tercih Nedenlerinin Öğrencilere Göre Dağılımı	70
Tablo 3.19 Tercih Nedenlerinin Öğrencilere Göre Dağılımı	77
Tablo 3.20 Faktör Etiketleme Modeli.....	79

KISALTMALAR LİSTESİ

AİK	Akademik İtibar ve Kalite
CK	Coğrafi Konum ve Kampüs Koşulları
KİY	Kişisel İlgi ve Yetenekler
KO	Kariyer Olanakları ve İş Bulma İmkânı
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MCA	Çoklu Mütakabiliyet Analizi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MESEM	Mesleki Eğitim Merkezleri
MTAL	Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri
MYK	Meslekî Yeterlilik Kurumu
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SÇ	Sosyal Çevre
TÜROB	Türkiye Otelciler Birliği
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı

ÖZET

Turizm sektörünün küresel ölçekte değişen dinamikleri, bu alanda nitelikli insan kaynağı ihtiyacını artırmakta ve turizm eğitiminin stratejik önemini daha da belirgin hâle getirmektedir. Turizm fakülteleri yalnızca akademik bilgi sunmakla kalmayıp, sektöre yaratıcı, yenilikçi ve sürdürülebilir turizm anlayışına sahip profesyoneller kazandırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, turizm fakültelerine yönelen öğrencilerin bireysel özellikleri ve tercih motivasyonlarının analiz edilmesi, eğitim programlarının geliştirilmesi ve mesleki aidiyetin güçlendirilmesi açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Bu araştırmada, turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tipolojilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Basit tesadüfi örnekleme tekniğiyle seçilen örneklem grubundaki (N=764), öğrencilerin devlet üniversitelerindeki turizm fakültelerini tercih ederken hangi tercih nedenlerini etkili gördüğünü anlamak ve bu öğrencilerin demografik özellikleri ile tercih nedenleri arasındaki örüntüyü açığa çıkarmak üzere çoklu mütekabiliyet analizi uygulanmıştır. Yapılan saha çalışmasıyla elde edilen bulgular, turizm fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin tercih davranışlarının homojen bir yapıda olmadığını ortaya koymaktadır. Örneklem grubunun cinsiyet, geldikleri bölge, sektörel deneyim ve tercih faktörleri açısından çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum, yükseköğretim tercihlerinin sadece bireysel arzulara değil, aynı zamanda sosyal yönelimler, yapısal koşullar ve mesleki beklentilere dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir. Bulgular, üniversitelerin tanıtım ve yönlendirme stratejilerinden eğitim içeriklerinin yeniden yapılandırılmasına, toplumsal cinsiyet normlarından bölgesel eşitsizliklere kadar birçok alanda politika üretmeye yönelik veri temelli ipuçları sunmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin tercih nedenlerini görünür kılmayı hedefleyen bu tipoloji temelli yaklaşımın, alanyazında eksikliği hissedilen bir boşluğu doldurarak gelecekteki araştırmalar için kuramsal ve yöntemsel bir çerçeve sağlayacağı ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm eğitimi, Öğrenci tipolojisi, Turizm fakülteleri, Yükseköğretim Tercihleri

SUMMARY

TYPOLOGIES OF STUDENTS PREFERRING FACULTIES OF TOURISM

The evolving dynamics of the global tourism industry have increasingly underscored the need for a highly qualified workforce, thereby highlighting the strategic importance of tourism education. Faculties of tourism not only provide academic knowledge but also aim to equip students with innovative, creative, and sustainability-oriented professional competencies. In this context, analyzing the individual characteristics and motivational drivers behind students' preferences for tourism faculties offers valuable insight for improving curriculum design and strengthening professional identity. This study aims to identify the typologies of students who prefer to enroll in faculties of tourism. Data were collected from a conveniently selected sample of 764 undergraduate students studying at public universities. To uncover the underlying patterns between students' demographic attributes and their university preference factors, Multiple Correspondence Analysis was employed. The findings reveal that the university preference behaviors of tourism students do not exhibit a homogeneous structure. The sample group showed significant variation in terms of gender, geographical background, prior sectoral experience, and preference criteria. These results indicate that higher education preferences are shaped not only by personal desires but also by structural conditions, social orientations, and career expectations. The study provides data-driven insights that can inform institutional promotion strategies, the restructuring of educational content, and policy development in areas such as gender norms and regional disparities. Furthermore, the typology-based approach employed in this research brings to light often-overlooked motivations behind students' preferences and is expected to offer a valuable conceptual and methodological framework for future studies in this field.

Key Words: Tourism Education, Student Typology, Tourism Faculties, Higher Education Preferences

TEŞEKKÜR

Doktora öğrenciliğim boyunca bilgi ve deneyimiyle yolumu aydınlatan, akademik rehberliği ve yapıcı yönlendirmeleriyle çalışmamın her aşamasında katkı sunan danışmanım Prof. Dr. Ebru İÇİGEN'e, bu araştırmaya değerli görüş ve destekleriyle katkıda bulunan değerli jüri üyelerine sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Turizm endüstrisi, genel hatlarıyla dünyanın en büyük üçüncü ihracat kanalı olarak bilinmektedir (Eren, 2020: 1). Endüstrinin ülke ekonomileri bazında ihracat gelirlerini arttırıcı niteliğinin yanı sıra, yapısı gereği otuzdan fazla sektörle doğrudan ilişkili olması diğer sektörlerin de kalkınma ihtimalini güçlendirmekte, bu durum turizm endüstrisinin ülke ekonomileri açısından taşıdığı önemi gözler önüne sermektedir (Mısırlı, 2002: 39). Öte yandan turizm endüstrisinin gün geçtikçe büyüyen bir endüstri haline gelmesini turizm faaliyetlerine olan taleple ilişkilendirmek mümkündür. Bireylerin boş zamanlarındaki artış, rutinden uzaklaşma istekleri, iş hayatının yarattığı stres, teknolojik gelişmeler ve yolculuk sürelerinin kısalması gibi faktörlerin turizm faaliyetlerine olan talebin artmasını sağladığı düşünülmektedir (Özmenekşe, 2021: 73). Bu denli önem ve potansiyele sahip bir endüstrinin de iş insanları, yatırımcılar, araştırmacılar ve girişimciler tarafından dikkate değer bulunması olağan karşılanmaktadır (Inui vd., 2006: 25). Talebin giderek arttığı endüstrilerde, muhtemel ekonomik fırsatları değerlendirmek üzere yapılacak yatırımların ve iyileştirmelerin rekabet şartlarını zorlaştırdığı düşünülmektedir. Zorlu rekabet şartlarında işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesinin ancak sunulan ürün veya hizmetlerin rakiplere kıyasla daha fazla tercih edilebilir düzeylere ulaşmasıyla mümkün olabileceği; bir başka deyişle bir işletmenin devamlılığını çeşitli alanlarda elde ettiği rekabet üstünlüğüyle sağlayabileceği bilinmektedir (Tuna vd., 2019: 154). Turizm gibi emek yoğun endüstrilerde, nitelikli yönetici ve iş görenlerin varlığının tercih edilebilirliği etkilediğini ifade etmek mümkündür (Pelit ve Ak, 2018: 40; Erbaş vd., 2016: 3).

Sunum ve tüketimin sınırlı zamanda gerçekleştiği, personel ve hedef kitlenin sürekli iletişim halinde olduğu turizm endüstrisi; hataya mahal olmayan ve ürün standardizasyonunun zor olduğu bir endüstri olarak bilinmektedir (Öztürk ve Seyhan, 2005: 122). Turizm işletmelerinde, misafirlerle etkin iletişim kurulması, sunum sırasında hata payının minimum düzeyde tutulması, belirli standartlara yakın ve eşdeğer performansın sergilenmesi, hedef kitlenin kültürünün tanınması, doğru pazarlama stratejilerinin kurulması ve müşteri memnuniyetini arttırılarak algılanan hizmet kalitesi seviyelerinin yükseltilmesi rekabet üstünlüğünün sağlanmasını kolaylaştırmakta, bahsi geçen becerilerin turizm paydaşlarına kazandırılmasında da turizm eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Üzümcü ve Bayraktar, 2004: 80; Maviş ve Kozak, 1992: 169). Nitelikli turizm çalışanlarının bulunduğu işletmelerde tekrar ziyaret niyetinin geliştiği ve memnun ayrılan misafirlerin potansiyel reklam aracı işlevi gördüğü bilinmekle birlikte; turizm eğitimi düzeyinin düşük olduğu işletmelerdeki düşük hizmet kalitesi

algısının, destinasyonun tamamına zarar verdiği düşünülmektedir. Tur operatörlerinin, müşteri memnuniyeti veya hizmet kalitesi düşük işletmelerin bulunduğu destinasyonlarla çalışmak istememesini bu duruma örnek olarak göstermek mümkündür (Olalı, 1982: 63). Coğrafi konumu, tesis imkanları, kültürü ve tabiat kaynaklarıyla turizm faaliyetleri için oldukça cazip bir ülke olan Türkiye'nin, turizmde sıkça tercih edilen bir destinasyon olması ve tatminkâr turizm gelirleri elde edebilmesinin, alanında uzman ve eğitilmiş iş gücüne sahip olmasına bağlı olduğu düşünülmektedir (Erbaş vd., 2016: 3). Türkiye'deki turizm işletmelerinin, müşteri memnuniyeti ve hizmet kalitesi yönünden misafirlerde olumlu izler bırakabilmesini donanımlı işgücü ve yönetim kadrolarıyla; bu kadrolara sahip olma ihtimalini de Türkiye'deki turizm eğitiminin niteliğiyle ilişkilendirmek mümkündür. Bu bağlamda turizm eğitiminin niteliğini artırma amacıyla gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların hem literatüre hem de turizm sektörüne doğrudan katkı sunabileceği düşünülmektedir. Turizm eğitimi alan öğrenci profillerinin tespit edildiği, turizm fakültelerini tercih etme nedenlerinin araştırıldığı ve tiptolojilere ayrılarak çıkarımların yapıldığı bilimsel araştırmaların, turizm eğitiminin niteliğinin artırılmasına yönelik çabalarla doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'deki devlet üniversitelerinde yer alan turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin demografik özellikleri ve bu tercihlerini etkileyen faktörler analiz edilerek, söz konusu öğrencilerin tiptolojileri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, turizm fakültelerindeki öğrenci tercihlerini yönlendiren akademik, mesleki ve kişisel motivasyonları anlamak, bu motivasyonların nasıl şekillendiğini incelemek ve sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetiştirilmesine katkı sağlayacak çıkarımlarda bulunmaktır. Literatürde, turizm eğitime yönelik çalışmaların genellikle eğitim kalitesi, müfredat ya da sektörün beklentileriyle sınırlı olduğu görülmekte, öğrenci tercihlerini belirleyen faktörlerin daha az ele alındığı dikkat çekmektedir. Turizm bölümlerini tercih etmeyi etkileyen faktörlere ilişkin literatür incelendiğinde, fakülte tercihi üzerinde etkili olan ve tematik uygunluğa göre gruplandırılmış tercih nedenleri temelinde açığa çıkabilecek tiptolojilerin kapsamlı bir şekilde araştırılmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu tiptolojiler araştırmak ve belirlemek üzere Çoklu Müttekabiliyet Analizi'nden faydalanılmıştır. Bu çalışma, turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tiptolojilerini belirleyerek turizm eğitimi politikalarına, bu konuda gelecekte yapılacak bilimsel araştırmalara ve endüstriye yönelik planlamaların şekillendirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Turizm Kavramı

Turizm bireylerin tüketici sıfatıyla, hayatlarını sürdürdükleri ikamet yerlerinden farklı olarak dinlenme, eğlenme, tatil ve boş zamanlarını değerlendirme amacıyla gerçekleştirdikleri seyahat ve konaklama faaliyetlerini kapsayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Bayer, 1998: 147). “Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütüne” (UNWTO) göre turizm, bireylerin günlük yaşantılarını sürdürdükleri konumdan farklı olarak; dinlenme-tatil, kültür, merak, eğlence, ibadet, sıhhat, spor, seminerlere katılım sağlamak, yakınları ziyaret etmek ve iş gibi faktörlerin etkisiyle, tek başlarına veya grup halinde başka bölgelere seyahat etmesi ve gidilen yerde en az bir gece konaklamasıyla meydana gelen faaliyetlerin tamamı şeklinde tanımlanmıştır (Ak vd., 2013: 50). Bakanlar Kurulu 5643 sayılı ve 05.08.1955 tarihli kararla yürürlüğe konulan “Turizm İş Birliği Tüzüğü”nün 3. maddesinde turizm, "Yerleşmek niyeti olmaksızın hava tebdili yapmak, tedavi edilmek, eğlenip dinlenmek gibi maksatlarla kültür ya da sanat hareketleri nedeniyle toplu ya da tek olarak yapılan seyahatlerdir" şeklinde tanımlanmıştır (Yalçın, 2006: 16). Kısa bir tanımla turizm, bireylerin yaşam alanlarından farklı bir yere seyahat ettikleri konumda gereksinimlerini karşılamaya yönelik faaliyetler bütünü olarak ifade edilmektedir (Batman, 2008: 13). Etimolojik açıdan, Latince dilinde bir varlığın çevresi boyunca yapılan dönme eylemi anlamındaki “tornus” köküne dayanan turizmin, yaygın Avrupa dillerine “tour” şeklinde geçtiği; keşif, ticaret ve gezmek amacıyla yapılan seyahat eylemlerini ifade etmek üzere türetildiği düşünülmektedir (Yıldız, 2011: 55). Türkçe’ye Fransızca’dan geçtiği bilinen “turizm” sözcüğü seyahat sözcüğünün eş anlamlısı olarak da kullanılmaktadır (Kozak vd., 2001: 2). Ekonomik, kültürel, psikolojik ve coğrafi açıdan farklı bakış açılarıyla değerlendirilmeye müsait bir kavram olan turizmin; talebi oluşturan ve talebi karşılamak adına ürün ortaya koyan toplumların sosyal yapılarını da etkileyen multidisipliner bir kavram olduğu bilinmektedir (Giray vd., 2016: 46). Bu bağlamda turizm kavramının geçmişte farklı perspektiflerden farklı tanımlarla açıklandığını ifade etmek mümkündür. Turizm kavramının ilk olarak Feuler tarafından tanımlandığı bilinmektedir. 1905 yılında yapılan bu tanımlamayla turizm kavramının “gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinmelerine, doğal güzellikleri tanıma isteğine; özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ayrıca ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmesinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren modern çağa özgü bir olay” olduğu ifade edilmiştir (Feuler’den akt. Garda, 2020: 8). Psikoloji açısından turizm “her insanın değişik

derecelerde bulunan kaçma ve uzaklaşma isteklerinden ortaya çıkan psikolojik nedenlere dayalı yer değiştirme faaliyeti” biçiminde açıklanmıştır (Meyer’den akt. Kozak vd., 2001: 2).

Farklı disiplinler tarafından yapılmış tanımlamalarda değinilmiş ortak noktalar üzerinden turizm faaliyetlerinin belirgin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Batman, 2008: 13):

- Yaşamsal gereksinimlerin karşılandığı günlük hayat ve çalışma hayatının sürdürüldüğü rutin yaşam alanlarının dışına yapılan seyahatleri kapsamaktadır.
- Turizm faaliyetleri geçici sürelidir, bir eylemden turizm faaliyeti şeklinde bahsedebilmek için bireylerin yaşadığı yere geri dönmesi gerekmektedir.
- Turizm faaliyetlerine katılan bireyler genel olarak turizm işletmelerinin sunduğu mal ve hizmeti tüketmeye yönelik harcamalar yapmaktadırlar.

Özetle turizm kavramını bireylerin günlük yaşantısını sürdürdükleri alanların dışında; merak, sağlık, din, spor, iş, eğlence, deneyim, yakınlarla yapılan ziyaretler, seminer ve fuarlara katılım sağlama gibi amaçlarla bireysel veya gruplar halinde yapılan seyahatlerde en az 24 saat olmak şartıyla konaklamalardan doğan ihtiyaçları karşılamak adına meydana gelmiş iş kolu, ilişkiler bütünü ve hizmet sektörü şeklinde tanımlamak mümkündür (Olalı, 1990: 19).

Teorik olarak bakıldığında turizm faaliyetlerinin beş özelliği aşağıdaki gibidir (Burkart ve Medlik, 1981: 43):

- Turizm faaliyetleri geçici faaliyetlerdir ve faaliyeti gerçekleştiren turistler gidilen noktalara yerleşme amacı taşımamaktadırlar. Belirli bir periyodun ardından, günlük hayatlarını sürdürdükleri ikamet alanlarına geri dönme niyeti taşımaktadırlar.
- Turizm faaliyetleri psikolojik gereksinimleri karşılamak üzere gerçekleştirilmektedir. Ziyaretçiler iş olanaklarından faydalanmak gibi niyetler taşımazlar.
- Turizm faaliyetleri birbirleriyle ilişkili olaylar örgüsünden oluşan bir süreci ifade etmektedir. Birçok olay ve ilişkinin bir araya geldiği kompleks yapıları faaliyetlerdir.
- Seyahat ve konaklama gibi farklı olay ve ilişkilerin bir araya gelmesiyle meydana gelen turizm faaliyetlerinde bütünün statik kısmını konaklama ve dinamik kısmını seyahat eylemleri oluşturmaktadır.
- Turizm faaliyetlerini gerçekleştiren bireylerin geri dönecek olması gidecekleri noktada hayatlarını idame ettirme amacıyla bulunan personel ve yerel halktan kendilerini ayıran belirgin özelliklerinden biridir.

Turizm sektörü paydaşları, turizm faaliyetlerine yönelik talepleri karşılamak ve gelir elde etmek amacıyla turizm ürünlerini ortaya koymaktadır. Turizm sektörünün çok sayıda, birbirinden farklı ürünler arz eden ve girişimciler açısından revaçta olan bir sektör olması

gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin yapısal özelliklerinin birtakım faktörler aracılığıyla sınıflandırılması ihtiyacını da doğurmuştur. Turizm ürününün nitelik bakımından sınıflandırılmasında temel alınan mevzu bahis faktörler Tablo 1.1’de gösterilmiştir (Doğanay ve Zaman, 2021: 5).

Tablo 1.1 Turizm Faaliyet veya Ürünlerinin Sınıflandırılmasında Temel Alınan Faktörler

Faktörler	Turizmin Sınıflandırıldığı Faktörlere Örnekler
Sayı	Bireysel, Küçük veya Büyük Gruplar ve Aile
Yaş	Gençlere Yönelik Turizm, Yaşlılara Yönelik Turizm
Sezon	Mevsimsellere Göre Turizm (Yaz- Kış)
Konum	Ulusal Turizm, Uluslararası Turizm
Sosyal ve Ekonomik Durum	Sosyal Turizm, Lüks Turizm
Zaman	Kısa Süreli Ziyaretler, Uzun Süreli Ziyaretler
Konaklama Türü	Otel, Pansiyon, Devremülk, Çadır, Paylaşım Ekonomisi Araçları vb.
Organizasyon Yapısı	Seyahat Acentaları, Bireysel Kararlar, İşyeri Organizasyonları
Çevre Yapısı	Tarihî Yerler, Doğal Alanlar, Sakin Bölgeler, Doğal Koşullar

Kaynak: Doğanay ve Zaman (2021: 5)

Tablo 1.1 turizm faaliyetlerinin sınıflandırılmasında temel alınan faktörleri içermektedir. Turizm faaliyetlerinin yapısal anlamda sınıflandırılması bu faktörlere göre şekillendirilmektedir. Değişen yaşam şartları, sektör içi yoğun rekabet, teknolojik imkanlar, çevresel faktörler ve katılımcıların ilgi alanlarındaki değişmelerin turizm faaliyetlerindeki çeşitliliğin artmasına yol açtığı bilinmektedir. Turizm faaliyetlerinin incelenmesi bu faktörler aracılığıyla kolaylaşmaktadır. Tablo 1.2’de son yıllarda temel faktörler baz alınarak gruplanmış turizm faaliyetleri yer almaktadır (Doğanay ve Zaman, 2021: 5).

Tablo 1.2 Temel Faktörlere Göre Turizm Faaliyetleri

Turizm Çeşitleri	Faaliyet Alanı
Kış Turizmi	Kış Sporları (Snowboard, Kayak vb.)
Kıyı Turizmi	Deniz, Kum, Güneş; Koy, Körfez ve Ada Ziyaretleri, Marina Ziyaretleri
Spor Turizmi	Sportif Faaliyet Amacıyla Yapılan Turistik Faaliyetler
İnanç Turizmi	Kutsal Yerlerin Ziyaretleri ve Hac
Kongre Turizmi	Toplantılar, Sosyal ve Bilimsel Etkinlikler
Eko Turizm	Doğal Nitelik veya Nadirlik Taşıyan Bölgelerin Ziyaretleri (Safari vb.)
Sağlık Turizmi	Sağlık ve Zindelik Amacıyla Yapılan Ziyaretler (Yayla Turizmi, Termal Turizm vb.)
Hobi Turizmi	Özel İlgi Alanlarına Yönelik Ziyaretler (Kuş Gözlemciliği, Gök Gözlemciliği, Alışveriş)
Gastro Turizmi	Belirli Bir Coğrafyaya Özgü Tatların Denenmesi Amacıyla Yapılan Ziyaretler (Gurme Turizmi vb.)
Kırsal turizm	Doğal ve Kültürel Değer Taşıyan Kırsal Alanlara Yapılan Ziyaretler
Yayla Turizmi	Yayla Noktalarına Yapılan Ziyaretler
Eğlence Turizmi	Karnaval, Konser ve Festivallere Katılmak Amacıyla Yapılan Ziyaretler
Yat Turizmi	Yatlarla Marinalara Yanaşarak Yapılan Ziyaretler (Mavi Tur vb.)
Şehir Turizmi	Turistik Olarak Değer Taşıyan Şehirlere Yapılan Ziyaretler (New York vb.)
Doğa Macera Turizmi	Trekking, Av Turizmi, Mağara Turizmi vb.
Dağ Turizmi	Dağcılık, Keşif, Tırmanma vb. Amaçlarla Yapılan Ziyaretler

Etnik Turizm	Kendine Özgü Toplulukların Yaşayış Biçimlerini ve Kültürlerini Gözlemlemek Amacıyla Yapılan Ziyaretler
Kutup Turizmi	Kutup Bölgelerine Etkileşim, Gözlem ve Deneyim Amacıyla Yapılan Ziyaretler
Kültürel Turizm	Destinasyonlardaki Somut ve Somut Olmayan Kültür Varlıklarını Deneyimlemek ve Keşfetmek Amacıyla Yapılan Ziyaretler

Kaynak: Doğanay ve Zaman (2021: 5)

1980’li yıllar itibariyle Türkiye’de sahip olunan turizm kaynaklarının değerlendirilmesi adına turizm alt yapısı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Deniz, kum ve güneş turizmine yönelik taleplerin karşılanabildiği bir ortam yaratmak üzere önemli adımların atıldığı bilinmektedir. 1982 yılında “Turizm Teşvik Kanunu’nun” çıkartılmasının, özellikle Ege ve Akdeniz kıyı bölgelerinde bu yöndeki yatırımların artmasına yol açtığını ifade etmek mümkündür (Ceylan, 2015: 2).

1.1.1. Dünyada Turizmin Gelişimi

Tarih perspektifinden bakıldığında turizm faaliyetlerinin; tekerlek, yazı ve paranın icat edildiği M.Ö. 4000’li yıllardan bu yana yaklaşık olarak 6 bin yıldır gerçekleştirildiği görülmektedir. Özellikle Mısır’da inşa edilmiş piramit ve tapınaklar farklı coğrafyalarda yaşayan insanlar arasında merak uyandırmış, bu merak M.Ö. 3000’li yıllarda Mısır’ın gezginler tarafından ziyaret edilmek istenen bir coğrafya halini almasına yol açmıştır. Babil Krallığı ve Mısır’da gezginlerin kullandığı güzergahlarda güvenlik tedbirlerinin alınması, gezginlerin konaklaması veya dinlenmesi için hanların, bahçelerin ve evlerin inşa edildiği bilgileri de turizm faaliyetlerinin milattan önceki yıllara dayandığına işaret etmektedir (Barutçugil, 1984: 28). Aynı dönemlerde gezgin faaliyetlerinin yanı sıra ticaret amacıyla farklı coğrafyalara tüccarların yapmış oldukları ziyaretler de turizm faaliyetleri kapsamında ele alınmaktadır. Henüz ulaşım teknolojilerinin gelişmemiş olması tüccarların vardıkları noktada veya güzergahları üzerinde konaklama ve dinlenmeye ihtiyaç duymalarına yol açmıştır (Doğanay, 2021: 17). Antik Yunan medeniyetinde düzenlenen olimpiyatların da seyahat ve konaklama gereksinimlerini ortaya çıkaran etmenler arasında yer aldığı düşünülmektedir (Bayer, 1992: 12). M.S. 4. yüzyılın sonlarına gelindiğinde eğlence, ticari ve kültürel nedenlerle gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin duraksamaya uğradığı, neredeyse Orta Çağ’ın sonlarına kadar dini amaçlara yönelik seyahatlerin artış gösterdiği görülmektedir. Hristiyanlık ve Müslümanlık inançlarının hızlı bir şekilde yaygınlaşması, bahsi geçen zaman aralığında dini amaçlara yönelik turizm faaliyetlerindeki artışı da açıklar niteliktedir (Acuner, 2016: 15). Bahsi geçen bilgiler ışığında ilkçağlardan itibaren gerçekleştirilen ilk turizm faaliyetlerinin ana hatlarıyla ticari, dini, sportif ve sıhhi amaçlara hizmet ettiğini ifade etmek mümkündür (Yıldız, 2011: 56). Orta Çağ’da Marco Polo ve İbn-i Batuta, Yeni Çağ’da Vasco De Gama ve Macellan

gibi tanınmış gezginlerin yaptıkları gezilerin; yeni yerleri tanıma, merak ve keşfetme amaçlarıyla gerçekleştirilen kültürel turizm faaliyetlerinin temelini oluşturduğu düşünülmektedir (Akat, 2000: 9). Bizans İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Roma'ya sığınan Bizanslı alimlerin Romalılara Antik Yunan dilini öğretmesinin bu kültüre ait eserlere olan ilginin artmasına yol açtığı, bu sayede Roma'da bulunan eski eserleri görmek üzere farklı bölgelerden seyahatler gerçekleştirildiği bilinmektedir (Acuner, 2006: 15). Fransız İhtilali ile oluşan burjuvazi ve zenginlerin farklı coğrafyaları görme isteklerinin turizm faaliyetlerinin bugünkü halini almasına olanak sağladığı düşünülmekte, ancak aynı dönemde ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişimin bu faaliyetlerin artmasında ve gelişmesinde büyük pay sahibi olduğu tahmin edilmektedir. Ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmeler turizm endüstrisini doğrudan etkilemiş bu gelişmelere paralel olarak turizmde de hızlı bir gelişme gözlemlenmiştir. Aynı dönemlerde Thomas Cook, insanlık tarihinin bilinen ilk turistik organizasyonunu 1841 yılında gerçekleştirmiştir. Organizasyon kapsamında Letter-Loughborough istikametinde 570 kişi 1 şilin karşılığında at yarışı izlemeye götürülmüştür. Bu organizasyon aynı zamanda turizm organizasyonlarının çağdaş anlamda ilk örneğini temsil etmektedir (Bayer, 1992: 11). 1918-1920 arası turizmin büyük bir endüstriye dönüşmesinin başlangıcı olarak kabul edilmekte; bu yıllarda turizm altyapısı, ulaşım imkanları, konaklama tesisleri ve peyzaj gibi alanlara yönelik yatırımların sektörün bugünkü kapsamına ulaşmasında önemli etkilerinin bulunduğu düşünülmektedir (Yıldız, 2011: 57).

1.1.2. Türkiye'de Turizmin Gelişimi

Türkiye'de gerçekleştirilen turizm faaliyetleri dünyadaki gelişmelere bağlı olarak şekillenmiş, turizm faaliyetlerini desteklemek, iyileştirmek ve planlı bir hale getirmek üzere cumhuriyetin ilk yıllarında Raşit Saffet Atabinen öncülüğünde, aydınlardan oluşan gönüllüler "Seyyahın Cemiyeti"ni kurmuşlardır. İlerleyen yıllarda bu organizasyon sırasıyla, "Türkiye Turing Kulübü" ve "Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü" şeklinde değiştirilmiştir. Rehberlerin yeterliliklerin ölçülmesi ve ilk Türkiye Karayolları Haritası'nın basılması bu organizasyon aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Kozak vd., 1997: 83). Cumhuriyet döneminde turizm faaliyetlerine ilişkin ilk yasal düzenlemeye 1934 yılı "2450 sayılı İktisat Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Kanunu" içerisinde yer verildiği bilinmektedir (Yağcı, 2003: 17). 1939 yılı itibarıyla turizm ve tanıtma faaliyetleri ayrı bir müdürlük statüsünde Ticaret Bakanlığına, 1949 yılında da "Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü"ne bağlanmıştır. Girişimcilerin turizm alanında yatırım yapmaya teşvik edilmesi amacıyla 1950 yılında Türkiye Emlak Kredi Bankası tarafından 1 milyon liralık kredi fonlanmıştır. 1953 yılında turizm yatırımcılarına 10 yıl süreli

vergi muafiyeti tanıyan “6086 sayılı Turizm Teşvik Kanunu” çıkartılmıştır. 1955 yılına gelindiğinde ise turizm yatırımlarında duyulan finansal kaynak ihtiyaçlarında yatırımcıya hareket alanı sağlamak amacıyla “Türkiye Turizm Bankası” kurulmuş ve iki yılın ardından “Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü” başlı başına bir bakanlık halini almıştır (Tunç ve Saç, 1998: 98). 1960 ihtilalinin turizm endüstrisinin kalkınmasına yönelik gelişmeleri de duraksattığı bilinse de 1962 yılı itibariyle turizm endüstrisi yeniden canlanmaya başlamış ihtilal nedeniyle yarıda kalan turizm atılımları kaldığı yerden devam etmiştir (Ünlüöner ve Kılıçlar, 2004: 133). Turizm yatırım ve atılımlarının yeniden canlanmaya başladığı ihtilal sonrası dönemde, turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinde ihtiyaç duyulan alt yapı ve planlama çalışmalarının yanında bizzat devlet tarafından kurulan çeşitli turizm tesisleriyle münferit girişimcilere örnek olmak amaçlanmıştır (Acuner, 2006: 29). 1962 yılından 1983 yılları arası yaklaşık 20 yıllık süreçte devletin izlediği turizm politikalarının genel bir ifadeyle; döviz girdisini arttırma, vatandaşlarına tatil deneyimi yaşatma ve yeni istihdam alanları yaratma amaçları doğrultusunda şekillendiğini ifade etmek mümkündür. Yine aynı süreçte Turizm Bakanlığı’nın kurulması, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB)’nin kurulması ve 1982 yılı itibariyle “2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu”nun çıkartılması Türkiye turizm endüstrisi açısından milat olarak kabul edilebilecek gelişmeler arasında yer almaktadır (Yağcı, 2003: 204).

1.2. Eğitim Kavramı

Genel olarak eğitim, toplumsal düzen içerisinde insanların tutum, kabiliyet ve davranışlarını geliştirdiği süreçler bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Tezcan, 1996: 34). Eğitim, insanların yaşamları boyunca edindikleri bilgi, tecrübe ve gözlemlere bağlı olarak; düşünce, eylem ve davranış biçimlerini yapılandırdığı süreç şeklinde tanımlanmaktadır (Şimşek, 2007: 2). Eğitim kelimesinin Türkçe dilindeki etimolojik kökenine bakıldığında, önceleri tedrisat, talim, maarif ve terbiye kelimeleriyle ifade edildiği daha sonra batı dillerindeki “education” kelimesinden Türkçe diline “eğitim” olarak geçtiği ve bu formuyla yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Güler, 2014: 108). Öğrenme sürecini kolaylaştıran ve devamlı hale getiren eğitim aynı zamanda öğrencilerdeki merak duygusunu harekete geçirmektedir. Ayrıca bilişsel ve fiziksel anlamda kendilerini geliştirmek isteyen bireylere kılavuzluk etmektedir. Ünlü Alman düşünür Immanuel Kant’a göre insanın mükemmelleştirilmesi yönündeki çabalar bütünü ve Fransız sosyolog Emile Durkheim’a göre toplumun ve fiziksel koşulların insan üzerindeki etkisi şeklinde tanımlanmaktadır (Tayfun vd., 2010: 6).

İnsanların doğumdan ölüme kişisel gelişim süreci olarak adlandırılan eğitim; milli birlik ve beraberliğin oluşmasında büyük etkileri olan, insanların karakterlerinin gelişmesini sağlayan, toplumsal gelişim ve ilerlemede en büyük paya sahip olan ve toplumların aydınlık düzeylerini yansıtan bir kavram olarak bilinmektedir (Hacıoğlu vd., 2010: 350; Aksu ve Bucak, 2012: 8). Belirli bir alanda insan davranışlarının şekillendirilmesi veya geliştirilmesini sağlayan plan ve programlı etkilerin tamamı eğitim ile ilişkilendirilebilmektedir. Direkt olarak insanlara yapılan bir yatırım olarak düşünülecek olunursa eğitim, ülkelerin ve toplumların hayatlarını refah içerisinde sürdürmeleri konusunda büyük önem arz etmektedir (İnce, 1998: 14).

Geniş bir çerçeveden bakıldığında eğitimin, bireyleri fiziksel ve mental açıdan toplumsal yaşantıya uyumlu hale getirmeyi amaçlayan faaliyetler bütünü olduğu görülmektedir. Toplumsal uyumun sağlanmasında ana aktör olan insan, toplumsal rolüne uygun bilgi ve donanıyla iyi bir vatandaş olabilmekte aynı zamanda nitelikli iş gücü ihtiyacı açısından iyi bir kaynak haline gelebilmektedir (Yeşilyaprak, 2003: 2). Bir toplumun devamlılığı için toplumsal geçmişin, değerlerin ve yaşam tarzlarının sonraki nesillere aktarılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda bir toplumun gelişimi toplumsal ilke ve hedeflerin bireylere aktarılması ve o bireylerin toplumsal gelişimi sağlayabilecek yeterliliğe sahip olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Toplumsal açıdan eğitim toplumsal değerler doğrultusunda bireylere, bahsi geçen aktarımın yapılması ve gelişim için ihtiyaç duyulan yeterliliğin kazandırılmasını amaçlamaktadır (Küçük, 2012: 85). Ekonomi perspektifinden bakıldığında eğitimin temel olarak ihtiyaç duyulan nitelik ve sayıda insan gücü yetiştirmeyi amaçladığını ifade etmek mümkündür (Özen vd., 2007: 113). Eğitimin ekonomik açıdan başlıca amaçlarından birinin de temel üretim faktörlerinden emeği nitelikli, verimli ve etkin bir hale dönüştürmek olduğu bilinmektedir. Bireylerin üretim süreçlerinde sarf ettikleri emeğin verimli olması ekonomik avantajları da beraberinde getirmektedir. Bu durumun toplumsal refah üzerinde de etkileri bulunmaktadır (Âdem, 1981: 11).

1.2.1. Eğitim Sistemi

Toplumsal yaşantı bireylere çeşitli roller ve sorumluluklar atfetmektedir. Bireylerin toplumsal yaşantılarını sürdürmeleri, toplumsal normlara uygun davranışlar sergilemeleri, sorumlulukları veya rollerini yerine getirmekte ihtiyaç duydukları bilgi ve beceri ile donatılmaları öğrenme yoluyla mümkün olmaktadır. Bireylerin öğrenme ihtiyacı duydukları bilgi ve beceriler diğer toplum üyelerinden edinilebilmekte, böylece öğrenici ve öğretici arasında bir eğitim ilişkisi meydana gelmektedir. Bireylerin toplum içerisindeki rol ve sorumlulukları farklılık göstermekte sadece kendilerince gerekli olan bilgi ve beceriyi edinmek

istemektedirler. Çağdaş toplumlarda bu durumun ortak toplumsal değerlerin aktarıldığı genel öğretim anlayışının yanında bireylerin bir kısmının gereksinim duyduğu ortak alanlara yönelik bilgilerin verildiği öğretim anlayışının da ortaya çıkmasına yol açtığı bilinmektedir. Tüm genel ve özel içerikleriyle eğitimin toplum içerisinde standartlaşması, eşdeğer nitelikte verilmesi ve bütüncül bir yaklaşımla toplum üyelerinin tamamını kapsar vaziyette ifa edilmesi planlı bir eğitim sistemiyle mümkün olmaktadır (Göçkan, 2019: 5). Toplum içerisinde sistemli bir şekilde eğitim faaliyetlerini karşılayan, düzenleyen ve denetleyen organizasyonun bileşenlerinin tümü eğitim sistemini oluşturmaktadır (Başaran, 1993: 11).

Dünya genelinde eğitim sistemlerinin örgün eğitim ve yaygın eğitim şeklinde sınıflandırıldığı bilinmektedir. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim örgün eğitimin kademelerini oluşturmaktadır. Örgün eğitimden yararlanamamış ya da örgün eğitimi çeşitli nedenlerle tamamlayamamış vatandaşları eğitim süreçlerine dahil etmek, bireylere ilişkili oldukları meslek dalı ile ilgili bilgi, davranış ve beceri kazandırmak, yaşam kalitesini arttırmaya yönelik içerikleri toplumun fertlerine aktarmak üzere yaygın eğitim kurumları faaliyet göstermektedir. Eğitimin bireyler için ömürleri boyunca devam eden bir süreç olması dikkate alındığında, etkin eğitim sistemlerinde yaygın ve örgün eğitimin birbirini tamamlar yapıda olmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Erginer, 2006: 4). Örgün eğitim, tüm örgün eğitim kademelerinde planlı ve birbirini takip eden süreçlere bağlı kalınarak gerçekleştirilen genel ve mesleki eğitim işlerinin bütünü şeklinde tanımlanırken; yaygın eğitim, örgün eğitim sistemi haricinde, özele indirgenmiş amaca, mesleğe ve insan grubuna hitap eden eğitim organizasyonlarının tamamı olarak tanımlanmaktadır (Coombs ve Ahmed, 1973: 17). Bir başka tanımda örgün eğitim resmi bir şekilde planlanmış ve süreç tamamlanana kadar kesintisiz devam eden, öğrenci ve öğretmen görevlerinin yazılı olarak belirtildiği, öğrencilerin kaydolmak ve ayrılmak üzere eğitim kurumlarına başvurduğu kurallı eğitimi ifade etmekten; yaygın eğitim formal olmayan kurallarla yönetilen ve kısa süreli eğitim programlarını ifade etmektedir (Titmus vd., 1985: 26). Tanımlarda geçen yönlerine istinaden yaygın ve örgün eğitimin karşılaştırılması Tablo 1.3.'te yer almaktadır.

Tablo 1.3 Örgün ve Yaygın Eğitimin Karşılaştırılması

	Örgün Eğitim	Yaygın Eğitim
Amaç	Uzun vadeli amaçlarla genel bir eğitim programı uygulanmakta ve notla değerlendirme sistemi mevcuttur.	Kısa vadeli amaçları bulunmakta, kredi veya not gibi herhangi bir değerlendirme sistemi ikinci plandadır.
Süre	Uzun dönemli, her aşama bir sonraki aşamaya hazırlayıcı nitelikte ve tam zamanlıdır.	Kısa dönemli programları kapsamakta, programlar tek bir amaca hizmet etmekte ve yarı zamanlıdır
İçerik	Akademik ve teorik bilgilerden oluşmakta, kaydolacakların belirli standartlara sahip olması gerekmektedir. Öğrenciler kurumların standartlarına göre kabul edilmektedir.	Pratik bilgiler içerir, kayıt koşulları katılanlara göre belirlenmektedir.
Sunum	Kurumsal yapılı, toplumsal ve ekonomik çevreden bağımsız, öğretici odaklı olması ön plandadır.	Çevre şartlarına ve hitap ettiği kesime göre şekillenen esnek yapıya sahip öğrenen merkezli, kaynak kullanımı düşük miktardadır.
Denetim	Kanun ve yönetmeliklere göre üst kurumlarca denetlenen hiyerarşik yapıya sahiptir.	Kurum içi gerçekleşmektedir.

Kaynak: Coombs'dan akt. Duman (2003: 8)

Tablo 1.3'te örgün ve yaygın eğitimin amaç, süre, içerik, sunum ve denetim açısından karşılaştırılması görülmektedir. Örgün eğitimin yaygın eğitimden farklı olarak uzun vadeyi kapsadığını, öğretici ve kurum merkezli bir yaklaşım içerisinde olduğunu, daha kapsamlı bir örgütlenme yapısına sahip olduğunu ve öğrencilerin eğitimlerine kademeli olarak devam edebildiğini ifade etmek mümkündür.

Ülkelerin eğitim sisteminin teknoloji ve bilim alanlarındaki gelişmelere göre şekillendiği bilinmektedir. Yeniliklere kolay uyum sağlayabilen, meslekleri kapsamında nitelikli iş gücüyle donatılmış bireylerin yetiştirilebilmesi, eğitim sistemi içerisinde mesleki ve teknik eğitim programlarına yer verilmesiyle mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda mesleki ve teknik eğitim programlarının meslek alanında yetkinlik gerektiren teknik bilgileri, ilgili kesimlere daha kapsamlı bir şekilde verilmesini ve bu programlarda kullanılan müfredatın ilgili sektöre paralel olarak hızlıca düzenlenebilmesini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Nitelikli iş gücü varlığının gelişmekte olan ülke ekonomileri için işsizlikle mücadelede avantaj sağlayacağı, rekabet üstünlüğü konusunda uluslararası anlamda katkılar sunacağı, neticesinde ekonomik gelişme eğiliminin istikrarlı bir hâl almasına yol açabileceği bilinmektedir (Aykaç, 2002: 155).

Devletler yönettikleri toplumların kültürleriyle özdeşleşmiş eğitim sistemlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Kültürel farklılıkların var olması mevcut eğitim sistemlerinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesini açıklamaktadır. Devletler yetiştirmek istedikleri insanları hedefledikleri profile ulaştırmak için eğitim sistemini kullanmakta ve eğitim sistemleri verimli sonuçlar elde edebilmek adına hedef kitlenin kültürüne uygun yapıda şekillenmek durumundadır. Türkiye

Cumhuriyeti’nde vatandaşlarının tabi tutulacağı eğitim sisteminin hedefleri Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda açıkça belirtilmiş ve kültürel yapı dikkate alınmıştır. Anayasa’nın yanı sıra kanun ve yönetmeliklerle eğitim sisteminde belirli standartlar koruma altına alınmıştır (Göçkan, 2019: 12).

Türk toplumunun yaşadığı kültürel değişimler dikkate alınarak, toplumsal kültüre paralel gelişen eğitim sistemlerinin yapısının üç ayrı dönemde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Türk eğitim sisteminin yapısal manada farklılıklar gösterdiği dönemler aşağıdaki gibidir (Çakan, 2021: 7):

- İslamiyet Öncesi Eğitim Sistemi
- İslamiyet’in Kabulünden Sonraki Eğitim Sistemi
- Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemi

İslamiyet öncesi dönemde savaş, avcılık, hayvanları evcilleştirme, hayvansal ürünler elde etme ve maden işleme konularının eğitim sisteminin içeriğini oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca Türk tarihi hakkında aydınlatıcı bir kaynak niteliği taşıyan Orhun Abidelerinin bu dönemde inşa edildiği bilinmektedir (Arslan, 2010: 27). Türklerin çocuklarını eğitmek üzere kullandıkları bilgiler yaşamsal tecrübelerine dayanmaktadır. İslamiyet’in kabulünden önceki dönemde Türk toplumlarının çocuklarına at binme, okçuluk ve kılıç kullanmaya yönelik eğitimleri ağırlıklı ve sistematik olarak verdikleri görülmektedir (Başar, 2016: 28). Eski Türk devletlerinin eğitim sistemlerine bakıldığında içerik olarak yazılı ve sözlü materyallerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Sözlü içerik kuşaktan kuşağa aktarılan ve tecrübelerle şekillenmiş kültürel değerlerden oluşmaktadır. Yazılı eğitimin içeriğinin ise uluslararası ilişkilerden, otoriteye, ata binmenin güvenliğinden savaş bilgilerine değinilmiş çeşitli yazıtlardan oluştuğu tespit edilmiştir (Baysal ve Ada, 2015: 17). Eski Türk toplumlarında da diğer ilkel toplumlarda olduğu gibi örgün eğitim kurumlarının bulunmadığı ve eğitim faaliyetlerinin yaygın eğitim anlayışıyla yürütüldüğü bilinmektedir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarındaki eğitimin bireysel aktarım, deneyim ve taklitle edinilen bilgilerin kuşaklar arası aktarımıyla gerçekleştiğini ifade etmek mümkündür (Çakan, 2021: 7).

İslamiyet öncesi Türk toplumlarında genel olarak Gök Tanrı inancı benimsenmiş, Türkler M.S. 751 tarihli Talas Savaşı’nda Arap birliklerinin yanında yer alarak Çin ordusuna karşı bir zafer kazanmış, bu durum iki kültürün etkileşiminin başlamasında önemli bir etken olmuştur. Savaş sırasında ve sonrasında Arap kültürüyle yaşanan etkileşimin İslamiyet’in Türkler tarafından benimsenmesini kolaylaştıran unsurlar arasında yer aldığı düşünülmektedir. Böylece İslamiyet, Türk toplumları arasında yaygın bir din haline dönüşmeye başlamıştır. İslamiyet’in Türk toplumlarında yaygınlaşması birçok alanda değişimi beraberinde getirmiş

kültür ve eğitim sistemi de İslamiyet'in etkisiyle köklü değişimlere uğramıştır (Arslan, 2010: 29). Resmi dinin İslamiyet olarak kabul edildiği Karahanlı Devleti'nin kurulması eğitim sistemindeki İslamiyet etkisini açığa çıkarmış ve Türk toplumları Medrese anlayışına aşina olmaya başlamış fakat ilk medrese ve mektepler Selçuklu döneminde faaliyete geçmiştir. Devlet görevinde bulunacak bireyleri de yetiştiren medreselerde içerik olarak sadece dini bilgilere yer verilmemiş, hukuk, felsefe, ekonomi alanlarıyla ilgili geniş bir müfredat izlenmiştir (Ata, 2013: 61). İslamiyet'in kabulünden önceki Türk toplumlarına ait belgelerde eğitim faaliyetlerini yürütmeye yönelik bir kuruluşun varlığından bahsedilmemekte eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü resmî kurumların varlığına dair izler İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemi işaret etmektedir (Çakan, 2021: 13).

Yaygın ve örgün öğretim kurumlarının sayısının hızla arttığı erken cumhuriyet döneminde eğitim sistemi; laik, sosyal, ifade özgürlüğünün bilincinde, haksızlıklara karşı çıkabilen, diğer toplum üyelerine karşı adil davranabilen ve Atatürk ilkelerine bağlı vatandaşların yetiştirilmesini hedefleyen bir hale bürünmüştür (Akyüz, 2019: 328). Cumhuriyet dönemiyle yeniden şekillenen eğitimin sisteminin Türk Milliyetçiliği konusunu öğrencilere sağlıklı bir şekilde aşılama amacı eğitim sisteminin uğradığı değişikliğin başlıca göstergesi olarak kabul edilmektedir (Binbaşoğlu, 2014: 373).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte eğitim sisteminin bugünkü yapısının temellerinin atıldığı ve örgün eğitim kademelerinin bu dönemde yapılan eğitim sistemi reformlarıyla çağdaş ülkelerin eğitim sistemlerine uyumlu hale getirmenin amaçlandığı anlaşılmaktadır (Çelebi ve Kazancı, 2021: 215).

1.2.2. Mesleki Eğitim

Bir meslek dalının icra edilmesinde ihtiyaç duyulan bilgi, beceri, karakteristik özellikler, psikolojik yetkinlik ve tecrübeleri bireylere kazandırmak adına gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri bütünüyle mesleki eğitim olarak isimlendirilmektedir (Hacıoğlu, 1992: 3). Mesleki eğitimin temel amacı bireylerin bilişsel, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal durumlarının eğitime konu edilmiş meslek dalına uygun bir hale getirilerek hem bireye hem de sektöre ve işletmeye birtakım kazanımlar sağlamaktır (Alkan vd., 1998: 3). Olcay ve Düzgün (2016: 1128)'e göre mesleki eğitim, bir meslek için gereken kabiliyetler konusunda yetersiz olan veya kısmi yeterliliğe sahip iş gücünün kabiliyetlerini gerekli düzeye ulaştırma veya o meslek dalına hazırlama yönündeki çalışmaları kapsamaktadır. Bir başka tanımda mesleki eğitim bir meslek hakkında gerekli bilgilerin iş gücüne aktarıldığı, bireyler açısından sosyal ve ekonomik gelişime yol açan bir olgu olarak geçmektedir. (Yücesu, 2012: 154). Mesleki eğitim

süreçlerinde asıl amaç iş görenlerin niteliklerini mesleğin verimli bir şekilde yapılmasında gerek duyulan düzeye ulaştırmak olmalıdır (Çimen, 2006: 46).

Devletler mesleki eğitim politikalarını toplumsal yapılarına ilintili olarak belirlemekte, mesleki eğitim programları işleyiş bakımından üç farklı model temelinde geliştirilmektedir. Bu modeller; okullar ve işletmelerin iş birliği içerisinde yürüttüğü mesleki eğitim programları, sadece okullarda uygulanan mesleki eğitim programları ve her iki yöntemin eşgüdümlü şekilde uygulandığı daha verimli mesleki eğitim sistemi arayışlarının sürdüğü mesleki eğitim programlarını kapsamaktadır. Ülkelerin benimsediği eğitim modelleri başarı düzeyi açısından farklılık göstermekte aynı model farklı ülkelerde farklı sonuçlar gösterebilmektedir. Türkiye’de yalnızca okullarda uygulanan tek taraflı mesleki eğitim programları uzun yıllar denenmiş fakat ekonomik ve toplumsal yapıda yaşanan değişimlerle birlikte bu programların işletmelerle iş birliği içerisinde tasarlanması bir gereksinim haline gelmiştir (Sökül, 2014: 12). Mesleki eğitim programlarının genel olarak taşıdığı önem maddeler halinde aşağıdaki gibidir (Karaağaçlı, 2002: 114; Özdemir, 2019: 3; Korkmaz ve Karakuş, 2017: 27; Güneş ve Yalçinkaya, 2018: 67; Yavuz ve Özdemir, 2016: 15; Kara ve Çelikten, 2019: 44; Öztürk ve Karadağlıoğlu, 2020: 32; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2021: 21):

- İş gücünün teknolojik, bilimsel ve uygulama anlamında yaşanan gelişmeler hususunda güncel kalmasını sağlamak ve yetiştirilen iş gücünün yeni gelişmelere ayak uydurabilmesini mümkün kılmaktadır.
- Mesleki eğitim, bireylerin ilgi, yetenek ve mizaçlarına uygun olarak meslek seçmelerine ve mesleklerinde başarılı olmalarına olanak tanımaktadır.
- Mesleki eğitim, bireylerin ekonomik özgürlüklerini kazanmalarına, iş bulma ve iş kurma imkanlarını arttırmalarına, gelir düzeylerini yükseltmelerine ve yaşam kalitelerini iyileştirmelerine katkı sağlamaktadır.
- Mesleki eğitim, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına, sanayileşmesine, rekabet gücüne ve istihdamına destek olmaktadır.
- Mesleki eğitim, bireylerin kişisel gelişimlerine, meslek ahlakına, meslekî değerlere, sosyal sorumluluk bilincine ve iş etiğine sahip olmalarına yardımcı olmaktadır.
- Mesleki eğitim, bireylerin teknolojik gelişmelere uyum sağlamalarına, meslekî yeterliliklerini sürekli geliştirmelerine ve ömür boyu öğrenme alışkanlığı kazanmalarına imkân sunmaktadır.
- Mesleki eğitim programlarıyla bilinçli birer üretici ve tüketici olarak yetiştirilen bireylerin toplumsal yaşantıya da katkı sağlama ihtimalleri artmaktadır.

- Uluslararası rekabet ortamında, kaliteli ürün ve hizmet üretilerek uluslararası pazarlarda güç sahibi olmayı sağlamaktadır.

Mesleki eğitim, yapısal anlamda sahip olduğu farklılıklar ve uygulama alanlarının geliştirilmesinde yüksek maddi kaynak ihtiyaçları ile okullarda verilen teorik eğitimden farklılaşmakta, bilinen eğitim anlayışından ayrı ve karmaşık yönleriyle uzmanlık gerektiren özelliklere sahip bir eğitim modeli olarak bilinmektedir (Çakır ve Çengel, 2012: 35). Bilinen teorik eğitim modelinden farklı olarak mesleki eğitim modelinin; kapsamlı ve kolay erişime müsait, öğrenci odaklı, esnek ve dünya standartlarına uygun bir şekilde geliştirilen, verilen eğitimin çalışma ortamında uygulanabilirliğini gözetken, teorik eğitim ile eşgüdümlü olarak çok yönlü ilerleyen, örgün eğitim sistemine dâhil olabildiği gibi yaygın eğitim dâhilinde de uygulanabilen, öğrencileri iş hayatında yaşanabilecek kariyer anlamındaki değişimlere hazırlayabilecek içeriğe sahip, teknolojik uygulamaları ve gerekliliklerini aktarabilen çağdaş bir eğitim anlayışını benimsemiş, standartlaşmış bir eğitim kalitesi sunan bir yapıda olması gerektiği düşünülmektedir (Orhan, 2015: 6):

1.2.3. Turizm Eğitimi

Turizm kaynaklarının bilinçli kullanımı; din, dil, ırk, ahlak, kültür ve ideoloji gözetmeksizin turistlere karşı hoşgörülü davranma ve kaliteli hizmet bilincinin kazandırılması, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için gerekli bilincin oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik eğitim faaliyetleri turizm eğitimi kapsamında değerlendirilmektedir (Bayer, 1998: 145). Turizm eğitimi, turizm sektörüne yönelik bilgi, beceri ve anlayış kazanmak için eleştirel ve yansıtıcı bir öğrenme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Turizm eğitimi, farklı kültürleri, tarihleri ve coğrafyaları tanımak, yeni şeyler öğrenmek ve kişisel gelişim sağlamak için fırsatlar sunmaktadır. Turizm eğitiminin temel amacı, turizm endüstrisinin sürdürülebilirliği, rekabetçiliği ve yenilikçiliği sağlayabilmesi adına gerekli olan nitelikli iş gücünü yetiştirmektir (Airey, 2016: 9). Gürdal (2002: 391) turizm eğitimini, öğrencilere bilinç, kabiliyet, doğru iletişim teknikleri, hoşgörü ve mesleki yeterlilik kazandırılarak hizmet kalitesini yükseltmeye yarayan eğitim biçimi olarak tanımlamıştır. Mesleki açıdan turizm endüstrisinin ihtiyaç duyduğu nitelikli personelin yetiştirilmesi, hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyetini yükseltecek donanımlı iş gücünün oluşturulması, turizm işletmelerinin verimliliğinin artması, sektörün trendlerini takip edebilecek ve uluslararası piyasalarda yer almasını sağlayacak yöneticilerin yetiştirilmesine yönelik bilimsel yöntemlerin geliştirilmesi, turizm eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır (Hacıoğlu, 1992: 6). Turizm sektöründe istihdam edilen personelin psikolojik, fiziksel ve sosyal yönleriyle hizmet kalitesini yükseltebilecek niteliğe

ulaştırılması ve bahsi geçen personeli arzulanen noktaya ulaştırmada eğitim veren ve eğitimcileri eğitenlerin yetiştirilmesi kapsamındaki faaliyetler, bütünüyle turizm eğitimi ifade etmektedir (Aymankuy ve Aymankuy, 2002: 33). Psikolojik tatmine ulaşma, boş zamanlarını keyifli bir şekilde değerlendirme, ödedikleri maddi bedelin zihinlerindeki karşılığını alma gibi beklentiler içerisinde olan turistlerin bu beklentilerini karşılamada belirgin etkileri bulunan turizm personelinin, turizm eğitime tabi tutulmuş ve yüksek iletişim kabiliyetine sahip olması; hizmet kalitesinin yükselmesine, turistlerin destinasyona anlam yüklemesine ve müşteri memnuniyetinin oluşmasına katkı sağladığı bilinmektedir (Özmenekşe, 2021: 73). Sürekli olarak gelişme gösteren turizm endüstrisinde, değişen talepleri karşılayabilecek donanımına sahip personelin yetiştirilmesi, turizm eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır (Şengel vd., 2016: 2989). Turizm eğitimin amaçları aşağıdaki gibidir (Sezgin, 1995: 6):

- Öğrencilere meslek alanlarıyla ilgili teorik ve iş süreçlerinde uygulanabilecek bilgiler kazandırmak.
- Endüstrinin gelişimine katkı sağlamak.
- Donanımlı turizm personeli yetiştirmek.
- Toplum düzeyinde turizm bilincinin gelişmesini sağlamak.
- Turizmin ülke ekonomileri açısından önemini ve kalkınmaya sağladığı katkıları öğretmek.
- Turizm personelinin yetiştirilmesi yönünde bir anlayış oluşturmak.
- Turizm işletmeleri çalışanlarının bilgi ve beceri düzeylerine katkı sağlamak.
- Toplumun turizm sektörüne ilgi duymasını sağlamak.
- Turizm personelinin yetiştiren eğitimcileri nitelikli hale getirmek.

Turizm eğitiminin amaçlarına yönelik maddeler incelendiğinde, sadece mesleki anlamda nitelikli personelin yetiştirilmesinin amaçlanmadığı aynı zamanda toplumsal anlamda turizm bilincinin geliştirilmesinin de hedeflendiği görülmektedir.

1.3. Tipoloji Kavramı

Tipoloji, çeşitli öğeleri sınıflandırma, tanımlama ve bu öğelerin özelliklerine göre benzerleriyle aynı kümeye dahil edilmesi için kullanılan bir gruplandırma yöntemi olarak bilinmektedir. Antropoloji, arkeoloji, sosyoloji, psikoloji ve dilbilim gibi birçok disiplinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Zeybek, 2024: 48). Tipoloji belirli özelliklere sahip öğeleri kategorize etme, benzer özelliklere sahip öğeleri gruplandırma, değişkenler arası ilişkiler tanımlama, gruplar arası karşılaştırmalı analiz yapma ve davranışları nedensel bir yaklaşımla irdeme konusunda araştırmacılara kolaylıklar sağlamaktadır (Grant ve Booth, 2009: 99).

Bireyler hayatları boyunca seçim yapmak ve karar vermek durumuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum zaman zaman yalnızca bireyleri etkileyen mikro ölçekteki sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Ancak zaman zaman da bireyin çevresini, ait oldukları toplumu, iş dünyasını ve tüm insanları etkileyebilmektedir. Toplumsal ve bireysel anlamda etkili olabilecek kararları alan bireylerin sahip oldukları özelliklere göre sınıflandırılmasının tipolojik örüntüler yardımıyla bir kümeye konumlandırılmasının; topluma, bireylere, ekonomiye, sektörler ve politika gibi çeşitli alanlara önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir (Kuzu vd., 2018: 129). Örneğin bireyin gelecekte hangi mesleği icra edeceğine dair kararları hem gelecekteki hayatını şekillendirme yöntemini hem de bireyin toplumdaki rolünü yani toplumsal yapıyı etkileyebilmektedir (Şeker ve Çapri, 2020: 652). Kariyerlerine yön vermek üzere yükseköğrenim görececek öğrencilerin fakülte tercihlerinin toplumsal, sektörel ve bireysel anlamda etkilerinin bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Öğrenci perspektifinden bakıldığında ise çeşitli faktörlerin fakülte tercihi etkileyebileceği anlaşılmaktadır. Bu faktörlerin tipolojik bir yaklaşımla incelenmesinin fakültelerdeki eğitim kalitesine, eğitim stratejilerinin geliştirilmesine, ilgili sektörün gelişimine ve tercih edilebilir bir fakülte olmak için giderilmesi gereken sorunların tespit edilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Söz konusu düşünceden hareketle üniversite ve fakülte tercihi etkileyen faktörler incelenmiştir.

1.4. Üniversite ve Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler

Üniversitelerin tercih edilebilir olmalarının, akademik ve finansal sürdürülebilirlik açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde öğrenciler tarafından nispeten daha çok tercih edilen üniversitelerin daha fazla maddi kaynağa erişebildiği, eğitim kalitesini artırabildiği, daha iyi fizikî koşullar sağlayabildiği ve nitelikli akademik kadrolara sahip olabildiği anlaşılmaktadır (Bowman ve Bastedo, 2009: 417). Ayrıca başarılı öğrenciler tarafından tercih edilen fakültelerin akademik verimliliğinin arttığı, ulusal ve uluslararası düzlemde itibarlarının güçlendiği ileri sürülmektedir (Pike ve Kuh, 2005: 289). Üniversitelerin ekonomik büyümeye katkı sağladığı, insan sermayesinin değerini artırdığı, öğrencileri mesleki becerilerle donatarak iş gücünün kalitesini artırdığı bilinmektedir (Becker, 1964: 29). Hout (2012: 381) üniversite eğitiminin bireylerin sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağladığını tespit etmiştir. Üniversiteler yükseköğrenimin gerçekleştirildiği okullar olmanın yanı sıra yenilikçi araştırmalarla topluma bilgi aktarılmasını ve toplumsal gelişimin gerçekleşmesini sağlayan kuruluşların başında gelmektedir (Altbach, 2007: 24).

Sosyal, kültürel, ekonomik ve sektörel anlamda toplumların gelişimine önemli katkılar sağlayan üniversitelerin alt birimleri veya çeşitli bilim kollarına göre düzenlenmiş bölümler olarak adlandırılan fakültelerin öğrencilerin herhangi bir üniversiteyi tercih etmesinde etkisi birçok araştırmaya konu olmuştur (Maringe, 2006; Briggs, 2006; Litten, 1982; Allen ve Van der Velden, 2007; Gifford vd., 2005; Perna, 2000; Hemsley Brown ve Oplatka, 2006; Paulsen, 1990). Literatür incelendiğinde, bir öğrencinin gelecekte sahip olacağı mesleği ve yükseköğrenim göreceği fakülteyi tercih etmesinde fakültenin akademik itibar ve kalitesinin, sunduğu kariyer olanaklarının, ekonomik koşulların, coğrafi konumunun ve kampüsün fizikî koşullarının etkili olduğu anlaşılmaktadır (Perna, 2006: 108; Cabrera ve La Nasa, 2000: 6; Paulsen ve John, 2002: 190; Bora, 2021: 69). Fakültenin sahip olduğu özelliklerin dışında öğrencinin demografik özellikleri, kişisel ilgi alanları, yetenekleri, aile ve sosyal çevre etkisi gibi içsel faktörler de fakülte tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir (McDonough, 1997: 8; Eccles ve Wigfield, 2002: 115). Bu bilgilerden hareketle herhangi bir fakültenin tercih edilmesinde etkili olan faktörler ilgili literatüre dayandırılarak alt başlıklar halinde incelenmiştir.

1.4.1. Akademik İtibar ve Kalite

Akademik itibar, öğretim elemanlarının ve üniversitelerin saygınlığını ifade eden, bir akademisyenin veya bir üniversitenin eğitim, araştırma ve topluma katkı sağlama misyonlarına hizmet ettiği sürece kazandığı saygınlığı açıklamaya yarayan bir kavramdır (Şahintürk Şençimen ve Özdaşlı, 2022: 398) Fakülteler açısından bakıldığında akademik itibar, bir fakültenin genel olarak tanınırlık düzeyini ve akademik camiadaki saygınlığını ifade etmektedir. Fakülte düzeyinde akademik itibar kaliteli eğitim programları, başarılı öğrenciler, başarılı ve tanınmış akademisyenlerin kadrolarında bulunmasıyla ilişkilendirilmektedir. Akademik itibar fakültede verilen eğitimin niteliği ve değeriyle doğrudan ilişkili çeşitli değerlendirme yöntemleriyle betimlenebilen ve öğrencilerin tercihlerini etkileyebilen bir faktör olarak bilinmektedir (Hossler vd., 1989: 234). Kalite, fakültede sunulan derslerin içeriği, öğretim üyelerinin uzmanlık alanları, öğrencilere sunulan akademik destek hizmetleri ve mezuniyet sonrası iş bulma olanakları gibi birçok faktöre bağlı olarak tespit edilmektedir. Kaliteli eğitim öğrencilerin akademik başarılarını artıran ve kariyer hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştıran unsurlar arasında yer almaktadır (Perna, 2006: 108). Öğretim üyelerinin akademik nitelikleri ve alanlarındaki uzmanlıkları, eğitim kalitesi ve akademik itibarın başlıca belirleyicileri arasında yer almaktadır. Ders verdiği alanda ihtiyaç duyulan donanımına sahip akademisyenlerin öğrencilere bilgi aktarımını daha verimli yapabileceği bilinmektedir. Ayrıca

öğrencilere araştırma alanları açarak gelişimlerine katkı sağlayan akademisyenlerin eğitim kalitesinin artırılmasında önemli bir pay sahibi olduğu düşünülmektedir (Kim ve Gasman, 2011: 706). Yüksek akademik itibara sahip fakültelerden mezun olan bireylerin sektörel anlamda iş dünyasında diğer fakültelerin mezunlarına nazaran daha başarılı olacağına dair algılar oldukça yaygındır. Dolayısıyla yüksek akademik itibar sahibi fakülte mezunları, işverenler tarafından daha fazla tercih edilmekte ve kariyer fırsatlarına daha kolay erişebilmektedirler. Bu durum, öğrencilerin fakülte tercihinin etkileyen önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir (Paulsen ve John, 2002: 191).

Öğrencilerin bir üniversite, fakülte veya program hakkındaki akademik itibar ve kalite algılarının güçlendiren bir başka etmen programların akreditasyon sahibi olması durumudur. Bir programın akreditasyon sahibi olması, eğitim süreçlerinin belirli kalite standartları çerçevesinde yürütüldüğünün göstergesidir (Wilson-Hail, 2019: 21). Akredite olma durumu özellikle öğrencilerin programlarda verilen eğitim kalitesine güven duymalarını sağlamakta ve kalite algılarının güçlendirebilmektedir. (Taşçı ve Lapçın, 2023: 4). Programların tanınırlığı ve algılanan kalitesi açısından akredite olma durumunun öğrenci tercihlerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Özellikle uluslararası akreditasyon kuruluşlarının akredite programları belirli kalite standartlarına eriştiği ve denetlediği bilinmektedir. Bu durum programın güvenilirliğini ve bilinirliğini artırabilmekte dolayısıyla programlara ilişkin akademik itibar ve kalite algısını güçlendirebilmektedir (Cengiz Tırpan, 2025: 154).

Akademik itibarı yüksek fakülteler sunduğu daha fazla kaynak ve olanaklarla öğrencilere ilgili sektörde daha iyi eğitim ve kariyer fırsatları sağlamaktadır. Bu nedenle başarımları el verdiğince veya şartlarını taşıdıkları takdirde öğrencilerin daha çok akademik itibarı yüksek ve eğitim kalitesiyle adından söz ettirebilen fakülteleri tercih etme eğiliminde olduğu söylenebilmektedir (Cabrera ve La Nasa, 2000: 11).

1.4.2. Kariyer Olanakları ve İş Bulma İmkânı

Öğrencilerin fakülte tercihinde kariyer olanakları ve iş bulma imkanlarının önemi, birçok araştırmada kapsamlı bir şekilde işlenmiştir. Öğrencilerin geleceğe dair planlamalarında tercih edeceği fakültelerin öngörülebilir ve gerçekçi kariyer olanakları vaat etmesinin o fakültenin tercih edilmesinde etkili olduğu bilinmektedir (Maringe, 2006: 470; Chapman, 1981: 503). Ayrıca sosyoekonomik anlamda dezavantajlı öğrenciler üzerinde fakültelerin sunduğu kariyer olanaklarının nispeten baskın bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Bond vd., 2003: 9; Bowers Brown, 2006: 62).

Kotler ve Fox (1995), eğitim kurumlarının pazarlama stratejilerini irdeledikleri araştırmalarında kurumların öğrencilere sundukları kariyer fırsatları ve iş bulma olanaklarının öğrenci tercihleri üzerindeki belirgin etkisini kapsamlı bir şekilde açıklamışlardır. Bir başka araştırmada rekabetçi ortamda fakülte ve üniversitelerin tercih edilmesini etkileyen faktörleri inceleyen Hemsley Brown ve Oplatka (2006: 331); fakültelerin sunduğu kariyer olanaklarının öğrencilerin ilgili fakülteyi tercih etmesinde oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Cabrera ve La Nasa (2000: 12) öğrencilerin üniversite eğitimlerinin sonunda iş bulma kaygılarının yüksek olduğunu ve bu kaygıyı giderecek kariyer olanakları sunan fakültelerin tercih edilebilirliğinin arttığını ortaya koymuşlardır. Araştırma sonucunda iş bulma olasılığı yüksek olan fakültelerin öğrenciler için daha çekici olduğu anlaşılmıştır.

Fakültelerin ilgili sektörle iletişim halinde olması, istihdam konusunda iş birliği yapması öğrencilerin staj ve yarı zamanlı iş imkanlarını genişletebilmektedir. Kariyerlerine güçlü bir başlangıç yapan öğrenciler mezun olduktan sonra kariyer gelişimi açısından bu konuda hiçbir girişimi bulunmayan fakülte veya üniversite öğrencilerine göre avantaj sahibi olabilmektedirler. Söz konusu avantaj öğrencilerin hangi fakültede öğrenim görecekları konusundaki kararlarını doğrudan etkileyebilmektedir (Kim ve Gasman, 2011: 706). Öğrencilere kariyer planlama desteği veren, mezunlar ağı gibi hizmetler sunarak mezuniyet sonrası süreçte istihdam konusunda desteklerini sürdüren fakültelerin öğrencilere daha cazip geldiği anlaşılmaktadır (Hossler vd., 1999). Tüm bu desteklerin yanında mezun olduktan sonra öğrencilerin istihdam edilme sıklığına ilişkin istatistiklerin de öğrencilerin fakülteleri tercih etmesinde oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Mezun sayısına göre istihdam edilme oranları diğerlerinden yüksek olan fakülteler daha fazla tercih edilmekte, dolayısıyla mezunların hangi şartlarda istihdam edildiğine dair istatistiklerin tutulması ve aday öğrencilerle şeffaf bir şekilde paylaşılmasının fakültelerin tercih edilmesini etkileyebileceği düşünülmektedir (Perna, 2006: 101).

Staj ve uygulamalı eğitim imkanları sağlamak aynı zamanda öğrencilerin teorik bilgilerini uygulamaya dökmeleri ve ne derece öğrendiklerini algılamaları için kendilerine alan açma anlamı da taşımaktadır. İş tecrübesi kazanımı sağlayan ve mezuniyet sonrası yapacağı işe aşına öğrenciler yetiştiren fakülteler, istihdam konusunda sektörün ihtiyacını karşılamak adına iş birliğinin daha fazla yapıldığı fakülteler arasında yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında gelecek planlarını şekillendirmek isteyen öğrencilerin, staj ve uygulamalı eğitim imkânı konusunda gelişmiş fakülteleri tercih etmesi muhtemeldir (Paulsen ve John, 2002: 192).

1.4.3. Eğitim Maliyetleri ve Burs Olanakları

Eğitim ücretleri, kitap maliyetleri, kırtasiye maliyetleri, konaklama giderleri ve öğrencinin eğitimini gerçekleştirmek üzere konaklayacağı şehirdeki yaşam maliyetleri bir arada eğitim maliyetlerini oluşturmaktadır. Eğitim maliyetleri öğrencilerin belirli bir fakülteyi tercih etme kararını direkt olarak etkileyebilmekte veya ekonomik durumu gözeten aileleri tarafından yönlendirilebilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin zaman zaman daha düşük maliyetli bir fakülteyi tercih edebildiğini ve eğitim masraflarını minimize etmeye çalışabildiğini ifade etmek mümkündür (Paulsen ve John, 2002: 193).

Burs imkanları gibi finansal yardımlarla üniversite veya fakültelerin öğrencilere destek sunabiliyor olması da fakülte tercihlerini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle başarılı ancak maddi durumu yetersiz öğrencilere sağlanan burslar bu öğrencilerin istedikleri fakültede öğrenim görebilmesine imkân sağlamaktadır. Öğrenciler, burs imkanlarının sunulduğu fakülteleri tercih ederek, maddi yetersizliklerini bir nebze de olsa azaltabilmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin bir fakülteyi tercih ederken burs imkânlarını da gözetebileceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır (Heller, 1997: 650). Öğrenciler eğitim ve yaşam giderleri nispeten daha pahalı şehirlerdeki fakülteleri tercih etme konusunda zaman zaman kaygı sahibi olabilmektedir. Dolayısıyla sunulan burs imkanları yalnızca ekonomik bir faktör olarak değerlendirilmemelidir. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kurumlar ve üniversiteler tarafından sunulan burs imkanlarını öğrencilerin fakülte tercihlerini olumlu yönde etkileyebilen hem psikolojik hem de ekonomik bir faktör olarak dikkate almak gerekmektedir (Perna, 2006: 108).

1.4.4. Coğrafi Konum ve Kampüs Koşulları

Öğrencilerin bir fakülteyi tercih etmesinde coğrafi konum ve kampüs koşulları etkisi birçok bilimsel çalışmada ele alınmış ve bu faktörlerin öğrencilerin üniversite veya fakülte tercihinde belirgin etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır. Coğrafi konum ve kampüs koşulları aynı zamanda öğrencilerin akademik ve sosyal deneyimlerini şekillendiren belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır (Elliot ve Healy, 2001: 6; Chapman, 1981: 402; Bora, 2021: 70; Bahar, 2002: 140; Çokgezen, 2014: 25).

Coğrafi konum bir üniversite veya fakültenin bulunduğu fiziksel çevreyi ifade eden, öğrencilerin tercihlerini etkileyebilecek birçok etkeni barındıran temel bir faktör olarak görülmektedir. Öğrenciler bir fakülteyi tercih ederken üniversitenin bulunduğu şehrin büyüklüğünü, kültürel ve sosyal aktivite imkânlarını, iklim koşullarını ve ulaşım imkanlarını da dikkate almaktadır (Moorthy vd., 2019: 62; Agrey ve Lampadan, 394: 2014). Özellikle

büyük şehirlerde bulunan fakültelerin genellikle geniş sosyal ve kültürel olanaklar sunması muhtemeldir. Müzeler, tiyatrolar, sinemalar, restoranlar ve diğer sosyal imkânların varlığı öğrencilere boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirme konusunda kolaylık sağlamakta ve üniversite öğrenimini daha cazip hale getirmektedir. Sosyal ve kültürel etkinliklere önem veren öğrenciler açısından bakıldığında bu durumun öğrencileri fakültelere çeken bir faktör olduğu bilinmektedir (Terenzini vd., 2001: 24). Ayrıca üniversitenin şehir merkezine, iş merkezlerine veya öğrencilerin ikamet ettiği bölgelere yakın olması ulaşım kolaylığı açısından önem arz etmektedir. Ulaşım ağının gelişmiş ve ihtiyaç duyulan noktalara kolayca varılabilecek düzeyde basit olması bir fakülteyi tercih ederken gözetilen nitelikler arasında yer almaktadır (McDonough, 1997: 3).

İklim, coğrafi bölgeler arası farklılık gösteren, insanların ruhsal ve fiziksel sağlığını etkileyebilen bir faktör olarak bilinmektedir (Michael ve Lindgren, 2011: 401). Sağlık üzerindeki etkilerinin dışında iklim öğrenci motivasyonu ve başarısını da etkileyebilmektedir. Söz konusu etkiye bağlı olarak fakültenin bulunduğu bölgenin ikliminin öğrenci tercihlerini etkileyen bir etken olduğu düşünülmektedir (Denissen vd., 2008: 664). Farklı coğrafi bölgelerden gelen öğrenciler için iklim fakülte tercihinin etkileyebilmektedir. Örneğin soğuk iklimlerdeki üniversiteler, sıcak iklimlere alışkın öğrenciler için dezavantaj oluşturabilmektedir. Öğrenciler bir fakülteyi tercih ederken fakültenin bulunduğu bölgedeki iklimi de dikkate almaktadır (Hossler ve Gallagher, 1987: 219).

Kampüs koşulları, öğrencilerin fakülteye kabul edildikten sonra üniversitenin kendi sınırları içerisinde sunduğu sosyal, kültürel ve akademik imkânları kapsamaktadır. Bir fakültenin sunduğu kampüs imkânlarının, öğrencilerin üniversite deneyimlerini doğrudan etkileyen bu nedenle de tercih sürecinde etkili olabilecek faktörler arasında yer aldığı düşünülmektedir. Ayrıca kampüs koşullarının öğrencilerin akademik performansını doğrudan etkilediği birçok araştırmayla tespit edilmiştir. Örneğin, Astin (1984) araştırmasında öğrencilerin kampüste geçirdikleri zamanın akademik başarılarıyla anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkisinin bulunduğunu tespit etmiştir. Pascarella ve Taranzini (2005: 589) ise kampüste gerçekleştirilen sosyal ve akademik aktivitelerin öğrencilerin akademik başarılarını güçlendirmede pay sahibi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Araştırma sonucunda araştırma bulgularının bu öngörüyü desteklediği ortaya konmuştur. Üniversite kampüsleri öğrencilerin sosyalleşmeleri için önemli fırsatlar sunmaktadır. Weidman (1989: 314) tarafından yapılan araştırmaya göre kampüste vakit geçiren öğrencilerin çeşitli sosyal gruplara ya da kulüplere dahil olma olasılığı daha yüksektir. Bu durum öğrencilerin üniversiteyi benimsemelerini

kolaylaştırmakta ve sosyal açıdan tatmin edici bir üniversite deneyimi yaşamalarını sağlamaktadır (Tinto, 1993: 118).

Üniversitelerdeki genel öğrenci memnuniyetlerinin kampüs koşulları ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu konuda Student Experience in the Research University tarafından yapılan araştırmada öğrencilere kampüs içerisinde sunulan imkânlar ve sosyal etkinliklerin üniversite memnuniyetini güçlü bir şekilde etkilediği ortaya konmuştur (Douglass vd., 2012: 318). Kampüs içerisinde veya çevresinde sunulan konaklama imkânları öğrencilerin tercihlerinde belirleyici olabilmektedir. Güvenli, uygun maliyetli ve konforlu konaklama imkanları özellikle şehir dışından gelen öğrenciler için büyük önem taşımaktadır (Astin, 1993: 313). Kampüste sunulan sosyal ve kültürel imkânlar, öğrencilerin üniversite deneyimlerini zenginleştiren faktörler arasında yer almaktadır. Spor tesisleri, öğrenci kulüpleri, sanat etkinlikleri ve diğer sosyal faaliyetler öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır (Kuh vd., 2005: 13). Ayrıca kampüste bulunan kütüphaneler, çalışma alanları ve kampüste verilen danışmanlık hizmetleri gibi akademik destekler de öğrencilerin akademik gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Kampüs içerisinde sunulan akademik desteğin kalitesi ve erişilebilirliği, öğrencilerin fakülte tercihlerini etkileyebilmektedir (Pascarella ve Terenzini, 2005: 98). Kampüs olanaklarının öğrenci başarısı, motivasyonu ve aidiyetini olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda sosyal, ekonomik ve akademik başarıyı etkilediği düşünülen kampüs koşullarının fakülte tercihinde etkili olduğu düşünülmektedir. Perna (2006: 118)'nın öğrencilerin fakülte tercihlerinde sosyal imkânlar, kampüs güvenliği ve öğrenci topluluklarının niteliği gibi değişkenlere önem verdiklerini vurgulaması bu düşünceyi destekler niteliktedir.

1.4.5. Aile ve Sosyal Çevre

Öğrencilerin yükseköğrenimlerini hangi fakültede gerçekleştireceklerine dair karar süreçlerini etkileyen temel faktörler arasında aile ve sosyal çevrenin de yer aldığı düşünülmektedir. Aile ve sosyal çevre etkisi toplumsal, kültürel ve ekonomik değişkenlere göre şekillenen karmaşık bir faktör olarak tanımlanmaktadır (Lareau, 2011: 1; Thomas, 2000: 609; Garg vd., 2002: 88, Çiftçi vd., 2011: 152).

Aile etkisi temelinde bakıldığında aile bireylerinin eğitim düzeyleri, meslekleri, beklentileri, ekonomik durumları ve aile dinamiklerinin öğrencilerin fakülte tercihlerini etkileyebildiği görülmektedir (McDonough, 1997: 8). Ebeveynlerin eğitim düzeyi, öğrencinin eğitime karşı tutumlarını ve fakülte tercihlerindeki eğilimlerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Yükseköğrenimi tamamlamış ebeveynlerin çocuklarına eğitim süreci boyunca motivasyon, rehberlik yapma ve çeşitli eğitim fırsatları sağlama konularında destek

sağlama ihtimali oldukça yüksektir. Ebeveynlerin eğitim seviyesinin çocuklarının fakülte tercihlerinde önemli bir belirleyici olduğu ve yüksek eğitilmiş ebeveynlerin çocuklarının marka değeri yüksek üniversitelerdeki fakültelere yönelme eğiliminde olduğu düşünülmektedir (Perna ve Titus, 2005: 506). Ebeveynlerin, çocuklarının hangi alanda eğitim almasını istediklerine dair beklentileri, öğrencilerin bu beklentiler doğrultusunda tercih yapmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca, ailenin gelecekteki mesleki başarı veya ekonomik güvence gibi faktörlere yönelik beklentilerinin de öğrencinin seçeceği fakülteyi şekillendirmesi muhtemeldir. Hossler ve Vesper (1999: 152) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynlerin çocuklarının fakülte seçim sürecine dahil olma düzeylerinin çocukların kararları üzerinde belirgin bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Ailelerin ekonomik durumu, öğrencilerin fakülte tercihlerinde aile temelli faktörler arasında yer almaktadır. Ekonomik olarak güçlü ailelerin çocukları için yaşam maliyetlerinin daha yüksek olduğu şehirlerdeki fakülteler de tercih edilebilir durumda olabilmektedir. Ancak kısıtlı ekonomik imkânlara sahip ailelerin çocukları yaşam maliyetleri daha düşük şehirlerdeki fakültelere yönelebilmektedir (Mullen vd., 2003: 161).

Aile içerisindeki hiyerarşik yapı çocukların gelecekleriyle ilgili karar alma süreçlerinde belirleyici olabilmektedir. Bazı ailelerde ebeveynlerin çocuklarının eğitim tercihlerinde etkili olduğu veya öğrencilerin fakülte tercihlerinde aile büyüklerinin isteklerini dikkate aldığı bilinmektedir. (Steinberg, 2001: 16; Hossler ve Vesper, 1999: 153). İstanbullu Dinçer ve arkadaşları (2013: 54), öğrencilerin kariyer planlamaları ve yükseköğrenimleri konusundaki kararlarının aile yapısına göre farklılaştığını ve ebeveynlerin bu konuda etkili olabileceğini tespit etmişlerdir. Fakülte tercihlerine ilişkin ebeveyn beklentileri aynı zamanda cinsiyete göre değişkenlik gösterebilmektedir. Geleneksel cinsiyet rollerinin baskın olduğu ailelerde, erkek ve kız çocuklarının fakülte tercihleri farklılaşabilmektedir. Aile içerisinde kendilerine biçilen rol ve statü vasıtasıyla öğrenciler kendi isteklerinden ziyade bu doğrultuda yüksek öğrenimini şekillendirebilmektedir (Eccles, 1994: 606). Kadınların daha çok öğretmenlik veya hemşirelik gibi toplumsal cinsiyet rolleriyle örtüşen mesleklere yönlendirilmesi, ailelerin bu konudaki beklentileri ve toplumsal normlarla açıklanabilmektedir (Leaper, 2011: 373).

Aile içerisindeki hiyerarşik düzenin yanı sıra ailenin sosyoekonomik durumu ve ebeveynlerin eğitim düzeyi de öğrencilerin fakülte tercihlerini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Yüksek sosyoekonomik statüye sahip ailelerde, ebeveynlerin daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmaları ve buna bağlı olarak çocuklarının fakülte tercihlerine müdahil olma eğiliminde oldukları bilinmektedir (Kalmijn, 1994: 273). Bu konuyla ilişkili olarak ebeveynleri yüksek öğrenim görmüş öğrencilerin tıp fakültesi veya mühendislik

fakültelerini tercih etme olasılıklarının daha yüksek olduğu, öğrencilerin fakülte tercihlerinde ailedeki yüksek eğitim beklentilerinin ve statü kazanma arzularının etkili olduğunu ifade etmek mümkündür (Eccles ve Harold, 1993: 585).

Kültürel faktörler ve aile dinamiklerinin de öğrencilerin fakülte tercihleri üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Özellikle kolektivist kültürlerde aileye bağlılık ve onaylanma ihtiyacı, öğrencilerin fakülte tercihlerinde etkili olabilmektedir (Triandis, 1995: 124). Örneğin Avrupa kültürünün aksine Asya kültürünün hâkim olduğu ailelerde, çocuklar genel olarak ailelerinin öneri ve beklentilerini dikkate alarak fakülte tercihi yapmaktadır. Ailelerin öneri ve beklentileri çocuklarının kararları üzerinde etkili olabilmektedir (Chao, 2001: 1833).

Kültürel değerler ve normlar, ailenin ve sosyal çevrenin fakülte tercihi üzerindeki etkisini güçlendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bazı kültürlerde belirli meslekler ve bu mesleklerle ilgili fakülteler daha yüksek prestije sahiptir. Kültür temelinde prestijli olarak algılanan fakülte veya meslekler öğrencilerin tercihlerini de etkileyebilmektedir. Bourdieu (1984: 22)'ya göre ailelerin ve sosyal çevrenin sahip olduğu kültürel değerler öğrencilerin eğitimle ilgili tercihlerinde etkili olabilmektedir.

1.4.6. Kişisel İlgil Alanları ve Yetenekler

Yetenek, bireylerin belirli bir alanda gösterdikleri doğuştan veya öğrenme yoluyla geliştirilmiş becerileri şeklinde tanımlanabilmektedir (Plomin ve Spinath, 2004: 114; Ericsson vd., 1993: 365; Sternberg, 1985: 5). Ackerman ve Heggestad (1997: 219), bilişsel yetenekler ile akademik başarı arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenciler yeteneklerini destekleyen bir eğitim kurumu tercih ettiklerinde, derslere olan ilgilerinin de doğal olarak arttığı bilinmektedir (Lubinski ve Benbow, 2000: 140). Bir öğrencinin eğitim ve kariyerine yönelik karar verme süreçlerinde yetenek ve kişisel ilgi alanlarının etkili olabileceği düşünülmektedir. Öğrenciler ilgi duyduğu alanlarda kendini geliştirebileceği ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanabileceği bir eğitim ortamını bulma çabası içerisinde olabilmektedir. Kişisel ilgi alanları ve yetenekler, bireyin hem akademik başarısını hem de mesleki tatminini doğrudan etkileyebilen unsurlar arasında yer almaktadır (Savickas, 2013: 149).

Yeteneklerine ve ilgi alanlarına göre eğitim alan bireylerin akademik başarıya diğer bireylere kıyasla daha kolay ulaştığı bilinmektedir (Lubinski ve Benbow, 2006: 308). Ayrıca öğrenciler bireyler kişisel ilgi ve yeteneklerine uygun kariyer yolları seçtiklerinde daha yüksek iş tatmini düzeylerine sahip olabilmektedir (Holland, 1959: 35; Spokane vd., 2002: 37; Sullivan ve Baruch, 2009: 1550). Holland (1985: 12)'ın "Meslek Seçim Kuramı", bireylerin kişilik

özelliklerine ve ilgi alanlarına uygun meslekleri seçme eğiliminde olduklarını savunmaktadır. “Meslek Seçim Kuramı” çerçevesinde öğrencilerin, kişisel ilgi alanları ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak fakülte tercihinde bulunduğu söylenebilmektedir. Ayrıca Lent ve arkadaşları (1994: 80) tarafından geliştirilen “Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi”, bireylerin kariyer seçimlerinde kendine güven, beklentiler ve kişisel hedeflerin belirleyici olduğunu savunmaktadır. “Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi” kapsamında öğrencilerin başarılı olacaklarına inandıkları ve ilgi duydukları alanlarda eğitim veren fakülteleri tercih etmesi muhtemeldir.

1.5. Turizm Bölümlerini Tercih Etmeyi Etkileyen Faktörlerle İlgili Alanyazın

Bu kısımda turizm eğitimi veren enstitü, fakülte, yüksekokul veya meslek yüksekokulunu tercih eden öğrencilerin tercih nedenlerini araştıran ve bu bölümler hakkındaki düşüncelerini irdeleyen bilimsel çalışmalarla ilgili alanyazın taraması yapılmıştır.

Tengilimlioğlu (2019) araştırmasında turizm alanında lisans eğitimi gören öğrencilerin eğitim öncesi ve sırasındaki algılarını ölçmüştür. Bu araştırma turizm bölümlerinde lisans eğitimi alan öğrencilerin eğitim öncesi süreçteki algılarıyla eğitime başladıktan 2 yıl sonraki algılarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin başlangıçtaki olumlu algılarının zamanla olumsuz yöne evrildiği, bu değişimin ise beklentilerle sektör gerçekleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını vurgulamıştır.

Keleş (2018), turizm bölümlerini seçen öğrencilerin tercih nedenleri ve sektörde çalışma isteklerinin incelenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunlukla başka bölümlere yerleşemediği için turizm bölümlerini tercih ettiğini ve son sınıfa yaklaştıkça sektörde çalışma isteğinin azaldığını tespit etmiştir. Bu durumun daha çok turizm işletmeciliği bölümünde yaşandığına değinmiştir.

Bir başka çalışmada Konak ve Özhasar (2019) 2018 Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı (YKS) yerleştirmesiyle turizm bölümlerini seçen öğrencilerin tercih nedenlerinin araştırılmasını amaçlamıştır. Öğrencilerin turizm bölümlerini seçme nedenlerinin başında sektörde çalışma isteği geldiği, üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin başında şehir faktörünün geldiği araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Boyacıoğlu (2019), Trakya Üniversitesi öğrencilerinden oluşan örneklemle gerçekleştirdiği çalışmasında “Turizm Ekonomisi” dersi alan öğrencilerin turizme yönelik algılarının değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda “Turizm Ekonomisi” dersinin öğrencilerin turizm konusundaki bilgi ve duyarlılıklarını artırdığı, özellikle turizmin ekonomik etkilerine dair farkındalık kazandırdığı tespit edilmiştir.

Erdiñç ve Kahraman (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada turizm sektöri içerisindeki meslek dallarının kariyer planlarına dahil edilmesinin nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'deki öğrencilerin meslek seçimlerini erken yaşta yaptıkları ve turizm öğrencilerinin mesleklerini sevdikleri belirlenmiştir. Ancak zamanla turizm sektörünün emek ve stres yoğun bir sektör olması nedeniyle bu görüşlerinin değişebileceğine değinilmiştir.

İbiş ve arkadaşları (2016), turizm işletmeciliği bölümü öğrencilerinin sektör hakkındaki bilgi düzeylerinin bölüm tercihine etkisini incelemek üzere gerçekleştirdikleri araştırmada turizm hakkında genel bilgi düzeyi yüksek öğrencilerin turizm bölümlerini isteyerek tercih ettiği keşfedilmiştir.

Bir diğer çalışmada Gündoğan (2016), meslek yüksekokulu öğrencilerinin üniversite tercihleri üzerinde kişilik özelliklerinin etkisinin araştırılmasını amaçlamıştır. Araştırma sonucunda kişilik özelliklerinin üniversite tercihleri üzerinde belirgin bir etkisi tespit edilememiştir.

Aslan ve diğerleri (2012)'nin gerçekleştirdiği araştırmada turizm eğitimi alan öğrencilerin sektöre uyum düzeyleri, kişilik özellikleri temelinde değerlendirilerek turizm sektöründe kişilik-iş uyumunun önemine dikkat çekmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda turizm eğitimi alan öğrencilerden oluşan katılımcıların sosyal ve dışadönük kişilik özelliklerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiş, bu durumun turizmde kariyer yapma isteklerini ve iş tatminlerini olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekilmiştir.

Güzel şahin (2011), turizm eğitimi verilen üniversitelerde hizmet kalitesinin öğrenci beklentilerini karşılayıp karşılamadığının incelenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda üniversitelerin hizmet kalitesi açısından öğrenci beklentilerini karşılayamamakta, bu nedenle hizmet kalitesinin artırılması gerektiği tespit edilmiştir. Turizm eğitimi almış bireylerin turizm sektöründe çalışmamasının üniversitenin sunduğu hizmet kalitesiyle ilişkilendirildiği bu çalışma, turizm öğrencilerinin kariyer olanaklarıyla ilgili kaygılarının gelişme nedenlerini farklı bir perspektiften açıklamaktadır.

Sarışık (2007) tarafından yapılan çalışmada, turizm sektöründe meslek sahibi olmaya yönelten faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda insanlarla iletişim içinde olma isteğinin, turizm sektöründeki meslekleri seçmede önemli bir etken olduğuna değinilmiştir. Ayrıca öğrencilerin staj, bölüm ve cinsiyet gibi sosyodemografik özelliklerine göre bu faktörlerin farklılaşabildiği tespit edilmiştir.

İstanbul'daki vakıf üniversitelerinde turizm eğitimi alan öğrencilerin üniversite tercihlerine etki eden faktörlerin incelenmesinin amaçlandığı bir başka araştırmada Zengin ve Uzut (2017); saygınlık, bilgi, istihdam olanakları, kampüs imkanları, konum ve ekonomik

destek gibi faktörlerin üniversite tercihlerinde önemli düzeyde etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Kozak ve Kızılırmak (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırmada meslek yüksekokullarında “Turizm ve Otelcilik Programı” öğrencilerinin turizm sektörüne yönelik tutumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin cinsiyet, mezuniyet durumu ve tercih sıralamaları tutumları etkilemezken, staj deneyiminin sektörde çalışmaya yönelik tutumları farklılaştırdığına ilişkin çıkarımlar araştırma sonuçları arasında yer almaktadır.

Çuhadar ve Çetintürk (2016) ön lisans turizm öğrencilerinin geleceğe dönük kariyer planlaması ve algılarının belirlenmesi amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada turizm sektörüne karşı genel olarak olumlu düşünceler besleyen ve öğrencisi olduğu programı tercih listesinin üst sıralarına yazmış öğrencilerin kariyer algılarının diğer öğrencilere göre daha olumlu seyrettiği anlaşılmıştır. Özellikle aşçılık programı öğrencilerinin bu konuda yüksek olumlu algılara sahip olduğu araştırmayla elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Köşker ve Unur (2017) çalışmalarında turizm bölümlerinde öğrenim gören lisans öğrencilerinin turizm sektöründe çalışma eğilimlerinin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda kadın katılımcıların, staj veya mesleki deneyimi olmayanların ve bölümlerini isteyerek seçenlerin turizm sektöründe çalışma eğilimlerinin diğer gruplara göre daha olumlu tutum sergilediği tespit edilmiştir.

Lisans düzeyindeki turizm öğrencilerinin sektöre yönelik algı ve çalışma eğilimlerinin incelenmesi amacıyla Çatı ve Bilgin (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada; öğrencilerin turizm sektörüne yönelik algılarının kişisel özellikler, ekonomik faktörler ve mesleğin zorlukları gibi unsurlardan etkilendiği saptanmış, araştırmaya katılım sağlayan lisans düzeyindeki turizm öğrencilerinin %49,5’inin sektörde çalışmayı düşündüğü belirlenmiştir.

Aksu ve Köksal (2005), araştırmalarında Antalya’da öğrenim gören turizm bölümü öğrencilerinin turizm sektöründen beklentilerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda sınırlı olmak kaydıyla olumlu beklentiler tespit edilmiş ancak beklentilerin çoğunlukla olumsuz yönde olduğu anlaşılmıştır.

Arslan ve arkadaşları (2017), meslek seçimi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmayla kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve açıklık durumunun turizm mesleğini tercihi etmeyle doğru orantılı olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca çalışmadan nevrotik kişiliğe sahip bireylerin turizm mesleğini tercih etmekten kaçındığına dair bulgular da elde edilmiştir.

Çoban ve arkadaşları (2016), YÖK Atlas üzerinden lisans düzeyinde herhangi bir turizm bölümünü tercih eden öğrencilerin eğilim ve profillerinin incelenmesi; bu öğrencilere dair

tanımlayıcı özellikler üzerinden durum tespiti yapılması amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunlukla Akdeniz Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Balıkesir Üniversitesi'ndeki turizm bölümleri tercih ettiği vurgulanmıştır.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi öğrencilerinin kariyer planları ve sektöre yönelik tutumlarının araştırılması amacıyla Çavuş ve Kaya (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerin turizm sektörünün yapısı nedeniyle meydana gelen olumsuzlukların farkında olmalarına rağmen kariyerlerini bu sektörde sürdürmek istedikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun turizm endüstrisine hizmet veren işletmelerde üst düzey yönetici pozisyonlarında görev almak istediği tespit edilmiştir.

Ulama ve arkadaşları (2015) Sakarya Üniversitesi'nde lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin turizm endüstrisine yönelik algılarını ve bu algıların demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek üzere bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin turizm endüstrisi algılarının demografik özelliklere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve nedenleri tartışılmıştır.

Turizm ve otel işletmeciliği ön lisans programı öğrencilerinin kariyer planlama süreçlerini tespit etmek üzere İstanbullu Dinçer ve arkadaşları (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıları önemli bir kısmının turizm endüstrisinde kariyer sürdürme hatta üst düzey yönetici pozisyonuna yükselme hedeflerinin olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların genel olarak turizm endüstrisi temelli kariyer planlamasına sıcak baktığı araştırma bulgularından anlaşılmaktadır.

Karakaş Tandoğan ve Bilgiç (2021) tarafından yapılan araştırmada sosyal medyanın turizm öğrencilerinin üniversite tercih sürecine etkileri ve üniversitelerin öğrenci iletişim stratejilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin öğrenim durumlarının sosyal medya algılarını, kullanım sürelerinin ise tutumlarını etkilediği ve takip ettikleri sosyal medya kanallarının da tutumlarına etki ettiği araştırmayla elde edilen bilgiler arasında yer almaktadır.

Çimen (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, turizm lisans öğrencilerinin mezuniyet sonrası turizm sektöründe ya da sektör dışındaki meslek tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin büyük bir kısmının öncelikli olarak turizm alanında kendi işletmelerini açma isteği öne çıkmıştır. Bu isteği turizm danışmanlığı ve seyahat acentesinde çalışma istekleri izlemiştir. Öğrencilerin en az tercih ettikleri alan ise hediyelik eşya işletmeciliği olmuştur. Ayrıca iş bölümleri arasında halkla ilişkiler ve insan kaynakları daha çok tercih edilirken kat hizmetleri en az tercih edilen alan olarak belirlenmiştir.

Sarı (2010) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin tercih ettikleri fakülte veya yüksekokulda, bu kurumların ya da bağlı oldukları üniversitelerin web sitelerinin etkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin tercih ettikleri okullarda en etkili faktör olarak hazırlık sınıfının varlığı açığa çıkmıştır. Fakültenin veya üniversitenin web sitesinin öğrenci tercihleri üzerinde etkili olan ikinci önemli faktör olduğu tespit edilmiştir.

Turizm işletmeciliği bölümlerinin tercih edilmeme nedenlerinin akademisyenlerin perspektifinden değerlendirilmesini amaçlayan bir başka araştırma Yaşar ve Öztürk (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada turizm işletmeciliği bölümlerinin tercih edilmemesinde fakülte sayısındaki fazlalığın, toplum algısının, geleceğe yönelik kaygıların, eğitim kalitesinin ve sektördeki düşük ücretlerin etkili olduğu ortaya konmuştur.

Şengel ve arkadaşları (2015), turizm fakültesini tercih etme ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin olup olmadığını tespit etmek üzere bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda turizm fakültesi öğrencilerinin bölüm tercihleri ile belirli kişilik özellikleri arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bazı kişilik özelliklerinin bölüm tercihlerini açıklamada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bir başka çalışmada Şengel ve arkadaşları (2019), turizm öğrencilerinin mesleki beklentileri, mesleki bağlılıkları ve meslek değiştirme eğilimlerinin belirlenmesi ve bu kavramlarla ilişkili betimleyici değişkenlerin ortaya konulmasını amaçlamıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, yaş, ailede turizm eğitimi almış bireylerin varlığı ve ebeveynlerin uğraştığı mesleklerin, öğrencilerin meslekle ilgili beklentileri, bağlılıkları ve meslek değiştirme eğilimleri üzerinde belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu üç kavram arasında belirli düzeylerde korelasyonlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şengel ve Zengin (2020), birinci sınıf turizm rehberliği öğrencilerinin meslekten beklentilerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçları öğrencilerin mesleki beklentilerinin genel olarak olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca beklentilerin cinsiyet, bölümün isteyerek tercih edilmesi ve aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Şahin ve Arman (2014), aşçılık eğitimi alan öğrencilerin tercih nedenlerinin, bu eğitimin sektörle uyumunun sağlanması açısından değerlendirilmesini amaçladığı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin aşçılık mesleğini tercih etmelerinin temel nedeninin turizm sektöründeki ihtiyaçları karşılayarak yüksek gelir elde etmek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, mesleği icra eden bir tanıdığın bulunmasının da tercih sebebi olduğu tespit edilmiştir.

Koçoğlu (2018), turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının kurumsal itibar bileşenlerinin, öğrencilerin memnuniyetine ve bu kurumları başkalarına tavsiye etme davranışına etkisini araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre eğitim kalitesi, duygusal cazibe ve vizyoner liderlik gibi itibar bileşenlerinin, öğrencilerin memnuniyetini ve fakültelerini başkalarına tavsiye etme davranışını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Zengin ve Genç (2019), turizm işletmeciliği öğrencilerinin öğrencisi oldukları bölümü tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada, öğrencilerin turizm işletmeciliği bölümünü seçme nedenlerinin başında, Türkiye'nin turizm sektöründeki hızlı gelişimi, sektörün geniş bir insan ağıyla iletişim kurma imkânı sunması ve öğrenciler farklı milletlerden insanlarla iletişim kurma isteğinin geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca bölüm tercihlerine yönelik bazı ifadelerde demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Keleş (2018), turizm fakültelerine yerleşen öğrencilerin üniversite sınavındaki başarılarının değerlendirilmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, turizm fakültelerine yerleşen öğrencilerin sözel alanlardaki başarılarının sayısal alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Turizm rehberliği bölümüne yerleşen öğrencilerin dil alanındaki başarısının ise turist rehberliği çalışma belgesi için gereken düzeyin oldukça altında olduğu tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TURİZM EĞİTİMİ

2.1. Türkiye’de Turizm Eğitiminin Gelişimi

Turizm endüstrisinin dinamik yapısı, teknolojik gelişmeler, değişen tüketici talepleri turizm ürün ve hizmetlerinin de dinamik bir hal almasını sağlamıştır (Özışık Yapıcı ve Yıldırım, 2021: 398). Turizm eğitiminde nihai amaçlara ulaşma yolunda, öğrenciye aktarılabilecek bilgi ve becerilerin endüstri ile uyumlu olması gerekmektedir, endüstri içi değişimlerin eğitim stratejilerine de yansıtılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Genel yapısı belli olsa dahi turizm eğitiminin içeriği bu değişimlere göre şekillenmekte eğitim stratejileri de zaman zaman çeşitli düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Türkiye’deki turizm eğitiminin gelişim ve belirleyici değişim süreçlerinin incelenmesinin, mevcut turizm eğitimi yapısının kavranmasına katkı sağlar bir eylem olduğu düşünülmektedir (Solmaz, 2019: 864; Akyurt ve Ültay, 2021: 183; Arıkan vd., 2021: 31; Kaplanseren ve Aksatan, 2019: 90).

Türkiye’de düzenli turizm eğitiminin 20. yüzyılın ikinci yarısıyla başladığı kabul edilmektedir (Yazıcı, 2002: 407). Planlı döneme kadar Türk eğitim tarihinde düzenli ve standart bir turizm eğitimi verilmemiş, 29 Ekim 1890 tarihinde çıkartılan “Seyyahlara Tercümanlık Edenler Hakkındaki 190 Sayılı Nizamname” turizm rehberliği faaliyetlerinin yasal kapsama alınmasını sağlayan ilk resmi düzenleme olarak bilinmektedir. Nizamname rehberlere belirli yeterliliklere sahip olma şartları koşmuş ve mesleki anlamda belirli donanıma sahip olmayan rehberlerin kendilerini geliştirmedikleri takdirde mesleklerini icra edemeyeceklerini ilan etmiştir. Nizamnamenin bu yönüyle Türkiye’deki turizm eğitimi faaliyetlerine ilişkin düşüncelerin şekillenmesinde pay sahibi olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır (Kaya ve Yetgin, 2021: 38). Cumhuriyetin ilanının akabinde faaliyete başlayan “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” turizm eğitimi faaliyetlerini destekleyen adımlar atmış, henüz cumhuriyetin ilk yıllarında turizm eğitiminin gelişmesine katkı sağlayan başlıca kuruluşlar arasında yer almıştır (Ünlüöner, 1993: 499).

Turizm eğitiminin eğitim sistemi içerisinde yer almasına yönelik ilk adımların Ankara’da 1953 yılı itibarıyla turistik garson kurslarıyla atıldığını ifade etmek mümkündür. Yaygın eğitim hizmeti veren turistik garson kursları, “Millî Eğitim Bakanlığı ve Turizm Genel Müdürlüğü”nün ortak girişimleri sonucu kurulmuştur. 1955 yılına gelindiğinde, ‘İzmir Ticaret Lisesi’nde turistlere hizmet sunacak garsonlara yönelik kurslar ve benzer turizm eğitimi programlarının geliştirildiği görülmektedir. Ayrıca turizm derneklerinde rehberlik kurslarının verilmeye başlandığı görülmekte, turizm eğitiminin bir düzen içerisinde ve planlı bir şekilde bu

yıllarda verilmeye başlandığı bilinmektedir (Avcıkurt, 2000: 285; Olalı, 1984: 206). Örgün eğitim düzenindeki turizm eğitiminin temelleri, 1961 yılında kurulan “Ankara Otelcilik Okulu”nda atılmıştır. Okul aynı zamanda Türkiye’de turizm eğitimi vermek amacıyla kurulmuş ilk okul olma özelliği taşımaktadır. “Ankara Otelcilik Okulu”nun ortaöğretim düzeyindeki turizm eğitimi programını 1963-1964 eğitim-öğretim yılında faaliyete geçirdiği bilinmektedir. Okulun kuruluşundan itibaren direkt olarak ortaöğretim düzeyinde eğitim-öğretime başlamaması çeşitli nedenlere dayandırılmaktadır. Öncelikli olarak bir yıllık “teksifi” programıyla turizm endüstrisinin acil ihtiyacını karşılamak üzere en az genel lise eğitimini tamamlamış bireylerin turizm endüstrisine entegre edilmesi birincil amaçlar arasına alınmıştır. Bu program vasıtasıyla endüstrinin duyduğu yetişmiş turizmci ihtiyacı kısmen de olsa karşılanacak ve “Ankara Otelcilik Okulu” öğrencileri lise programından mezun olana kadar geçen 3 yıllık süre, teksifi programı mezunları sayesinde en küçük hasarlarla atlatılacak ve zaman kazanılacaktır. Ayrıca “Ankara Otelcilik Okulu”nda lise düzeyinde öğrenim görecektik öğrencilerin ihtiyaç duyduğu öğretmen kadrosunun, teksifi programından mezun edilmiş aydınlarla yeterli sayıya ulaşabileceği düşüncesi, okulun kurulur kurulmaz örgün ortaöğretim faaliyetlerine başlamama nedenlerinin başlıcaları olarak görülmektedir. (Toker, 2018: 567). Aynı yıllarda işin yerinde ve pratikte öğrenilmesinin turizm eğitimine sağlayabileceği katkılar keşfedilmiş, buna bağlı olarak turizm faaliyetlerini gerçekleştiren işletmeler ve turizmin endüstrisinin kalkınmasını amaçlayan kuruluşlar işbaşı eğitimin yaygınlaşması hususundaki çalışmalarına ağırlık vermişlerdir (Çimen, 2006: 61). İstanbul’da açılan “İstanbul Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi” örgün turizm eğitiminin verilmesi amacıyla açılmış kurumların ikincisi olarak bilinmektedir. Lisenin eğitim içeriğinin, kurumsal ve örgütsel yapısının oluşturulmasında “Ankara Otelcilik Okulu”nun model alındığı ifade edilmektedir (Özaktaş, 1984: 44). Kuşadası’nda kurulan Otelcilik ve Turizm Lisesi 1975 yılında eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu okul, “Ankara Otelcilik Okulu” ve “İstanbul Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi”yle birlikte Türkiye’de örgün turizm eğitimi vermek amacıyla kurulmuş ilk üç okuldan biri olarak Türkiye turizm eğitimi tarihinde önemli bir yere sahiptir. Yine 1975 yılı içerisinde örgün turizm eğitimi programlarının içerik ve kapsamı düzenlenmiş, ortaöğretim kurumlarında verilen turizm eğitimi seyahat acenteciliği, mutfak, servis ve resepsiyon şeklinde bölümlere ayrılmıştır. 1993 yılından itibaren bu bölümler, resepsiyon, kat hizmetleri, mutfak, servis ve seyahat acenteciliği olarak şekillendirilmiştir (Pehlivan, 2018: 13).

Turizm eğitimi gerçekleştirecek öğretmenlere gereksinim duyulmasına bağlı olarak “Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu” 1965 yılında turizm eğitimi bölümünü açmıştır. Programın açılmasıyla kapsamı genişleyen okulun adı “Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek

Öğretmen Okulu” olarak değiştirilmiştir. Böylece turizmin ve turizm eğitiminin Türkiye’de bilimsel bir disipline dönüşmesinin ilk adımları atılmıştır. Okul 1982 yılında “Gazi Üniversitesi Meslekî Eğitim Fakültesi” adını almış 10 yılın ardından 1992 yılında “Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Fakültesi” adını almıştır. Okul 2018 yılındaki 7141 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na kadar yapısal ve isim anlamında birçok değişikliğe uğrasa da bu günlerde “Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi” adıyla Türkiye’deki turizm eğitimi ve turizm bilimi faaliyetlerine devam etmektedir (Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2018; Ünlüöner ve Boylu, 2005: 13).

“Ege Üniversitesi” bünyesinde 1969 yılında açılan turizm bölümü “Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Fakültesi”nden farklı olarak Türkiye’deki turizm eğitiminin öğretici kadrosunu yetiştirmekten ziyade, turizm endüstrisinde istihdam edilecek turizm yöneticisi yetiştirme amacıyla kurulmuştur (Özaktaş, 1984: 45). Sırasıyla 1974, 1975, 1980 ve 1982 yıllarında “Hacettepe”, “Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi”, “Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi” ve “Erciyes Üniversitesi” yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi vermeyi amaçlayan bölümler açmıştır (Ünlüöner ve Boylu, 2005: 14).

2.2. Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısal Özellikleri

Turizm talebiyle birlikte ürün ve hizmet arzında da yaşanan artışın nitelikli turizm personeline olan ihtiyacı da arttırması olağan görülmektedir. Yeterli sayıda nitelikli turizm personelinin bulunmaması turizm eğitimi almamış ve bir şekilde yabancı dil öğrenmiş bireylerin de turizm personeli olarak endüstriye dâhil olmasına yol açmıştır. Özellikle turizm endüstrisinde hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti hususlarında başarıya ulaşmak sadece yabancı dil bilen personelle mümkün olmamakta, yüksek standartları yakalamayı hedefleyen işletmeler alanında yetkin personelin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Turizm endüstrisinin bir paydaşı haline gelecek personele, mesleğine uygun niteliklerin kazandırılması ve alanında yetkinlik sahibi olması amacıyla turizm eğitimi faaliyetleri yürütülmektedir. Türkiye’de bu amaç doğrultusunda turizm eğitimi, örgün eğitim ve yaygın eğitim formlarında sürdürülmektedir (Aymanıkuy ve Aymanıkuy, 2002: 32).

2.2.1. Türkiye’de Örgün Turizm Eğitimi

Türkiye’de örgün turizm eğitimi orta öğretim ve yükseköğretim kurumlarında verilmektedir. Ortaöğretim kurumlarında verilen turizm eğitimi Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)’na bağlı “Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri” (MTAL), “Mesleki Eğitim Merkezleri” (MESEM) ve Özel Eğitim Meslek Okulları bünyesinde belirli programlar çerçevesinde verilmektedir. Yükseköğretim kurumlarında ise ön lisans programlarında meslek

yüksekokullarında, lisans düzeyinde yüksekokul ve fakültelerde ve lisansüstü düzeyinde yüksek lisans ve doktora programlarından oluşmaktadır.

2.2.1.1. Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi

“Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü” bünyesinde faaliyetlerini sürdüren MESEM ve MTAL’in programlarına ilişkin bilgiler ve sayıları aşağıdaki Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1 Orta Öğretim Düzeyinde Eğitim Veren Örgün Turizm Eğitimi Kurumları MTAL ve MESEM

Bağlı Olduğu Kurum	Programın Bulunduğu Okul Sayısı	Alan Adı	DAL/ PROGRAM ADI
Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü	224	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	Konaklama Hizmetleri
			Seyahat Acentacılığı
			Animatörlük
	622	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri
	-	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	Önbüro
			Kat Hizmetleri
			Operasyon
			Rezervasyon
			Kuru Temizleme
			Halı Temizleme ve Bakım
		Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	Aşçılık
			Pasta ve Tatlı Yapımı
			Servis
			Fırıncılık
			Kantin İşletmeciliği
			Kasaplık

Kaynak: Araştırmacı tarafından M.E.B. (2024) veri tabanından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur

‘Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı’nda öğrenim gören öğrenciler; alan ile ilgili temel kavramların öğrenilmesi ve iş süreçlerinde gerek duyulan niteliğin kazandırılmasına yönelik eğitim görmektedirler. Toplum şartlarına ve iş ortamlarına kolay uyum sağlayabilen öğrencilerin yetiştirilmesi, öğrencilerin iletişim kabiliyetlerinin geliştirilmesi, yenilikçi ve eleştiriye açık turizm personelinin yetiştirilmesi ve öğrencilerin mesleklerine yönelik hedeflerini belirleyerek ulaşmaları yönünde harekete geçmelerinin sağlanması "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (MTAL)” nin nihai amaçları arasında yer almaktadır. “Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı” verilen eğitimin niteliği bakımından konaklama hizmetleri, seyahat acenteciliği ve animatörlük dallarına ayrılmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020: 9). “Yiyecek ve İçecek Hizmetleri Alanı” yiyecek hizmetlerinin verildiği işletmelerde temizlik ve sağlık kurallarına uygun olarak hazırlanmış yiyecek ve içeceklerin; hazırlanma ve sunum süreçlerini kapsayan hizmet alanı olarak bilinmektedir. Turizm endüstrisi, toplumsal, teknolojik ve ekonomik alanlarda yaşanan gelişimler, tüketim alanlarında yaşanan talep başkalaşimleri;

bireylerin evlerinden farklı yerlerde hazırlanmış ürünleri talep etmesine yol açmış, bu durum “Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı”nın gelişmesine olanak sağlamıştır. Hijyen kurallarına uygun ürünlerin sunulmasının, işletmelerin devamlılığı ve hizmet kalitesinin sağlanması bakımından belirgin bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Söz konusu öneme bağlı olarak “Yiyecek ve İçecek Hizmetleri Alanı”nda ara kademe iş gücü yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020: 6).

“Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü” bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Özel Eğitim Meslek Okulları’na ilişkin bilgiler Tablo 2.2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Özel Eğitim Meslek Okulları

Bağlı Olduğu Kurum		Alan Adı	Dal/ Program Adı
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (MEB)	Zihin Yetersizliği Olan Öğrenciler için Meslek Programları	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	Konaklama Hizmetleri Modülleri
		Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	Servis ve Bulaşık Dalı Modülleri
	Özel Eğitim Meslek Okulu Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Programları	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	Mutfak Dalı Modülleri
			Servis ve Bulaşık Dalı Modülleri
			Mutfak Dalı Modülleri

Kaynak: Araştırmacı tarafından M.E.B. (2024) veri tabanından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur

Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı’nda, otizm veya herhangi bir zihinsel yetersizlik durumu bulunan öğrencilerin toplumsal hayata sosyal ve mesleki açıdan katılımlarını sağlamayı amaçlamaktadır. Alanda öğrencilerin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi ve toplum içerisinde rol edinmeleri amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019: 8). Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı’nda ise özel zihinsel duruma sahip öğrencilerin mutfak, servis ve bulaşık dallarında mesleki yeterlilik kazanması ve toplumsal hayata dahil edilmesi amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019: 9). Görme engelli öğrencilerin toplumsal hayata sosyal ve mesleki yönleriyle uyum sağlaması amacıyla Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Özel Meslek Eğitim Programları geliştirilmiştir. Bu programlar kapsamında turizm eğitimi “Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanında” gerçekleştirilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019: 9).

2.2.1.2. Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi

Yükseköğretim düzeyinde Türkiye’de verilen turizm eğitimi Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) denetleme ve düzenlemelerine tabi olan üniversiteler tarafından verilmektedir. Önlisans ve lisans düzeylerinde devlet üniversitelerinde verilen turizm eğitiminin bölüm ve program bazlı özet bilgileri Tablo 2.3’te gösterilmiştir.

Tablo 2.3 Yükseköğretim Kurumlarında Verilen Örgün Turizm Eğitiminin Özet Bilgileri

Eğitim Birimi	Eğitim Düzeyi	Bölüm/ Program Sayısı	Bölüm/ Program Adı
Meslek Yüksekokulu	Ön Lisans	123	Aşçılık
			Turist Rehberliği
			Turizm Animasyonu
			Turizm ve Otel İşletmeciliği
			Turizm ve Seyahat Hizmetleri
Turizm Fakültesi	Lisans	143	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
			Rekreasyon Yönetimi
			Turizm İşletmeciliği
			Turizm Rehberliği
			Seyahat İşletmeciliği
			Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği
			Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği
Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu	Lisans	22	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
			Rekreasyon Yönetimi
			Turizm İşletmeciliği
			Turizm Rehberliği

Kaynak: Araştırmacı tarafından Yüksek Öğretim Kurulu (2024) verileriyle oluşturulmuştur.

Lisansüstü düzeyde devlet üniversitelerinde verilen turizm eğitiminin bölüm ve program bazlı özet bilgileri Tablo 2.4'te verilmiştir

Tablo 2.4 Yükseköğretim Kurumlarında Verilen Lisansüstü Turizm Eğitiminin Özellikleri

Eğitim Düzeyi	Program Sayısı	Bölüm / Program Adı
Doktora	21	Turizm İşletmeciliği
	2	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
Yüksek Lisans	39	Turizm İşletmeciliği
	9	Turizm / Turist Rehberliği
	28	Gastronomi ve Mutfak Sanatları / Kültürü
	3	Eko Turizm Rehberliği
	3	Turizm ve Otel İşletmeciliği
	1	Rekreasyon ve Turist Rehberliği
	2	İnanç Turizmi
	3	Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği
	2	Rekreasyon Yönetimi
	2	Sağlık Turizmi
	1	Turizm İşletmeciliği ve Sanat Tarihi
	1	Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm
Yüksek Lisans (Tezsiz)	18	Turizm İşletmeciliği
	9	Turizm / Turist Rehberliği
	8	Gastronomi ve Mutfak Sanatları / Kültürü
	2	Eko Turizm Rehberliği
	1	Turizm ve Otel İşletmeciliği
	2	Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği
	1	Rekreasyon Yönetimi
	3	Sağlık Turizmi
	1	Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm
	1	Turizm İşletmelerinde Liderlik ve Yönetim
	1	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği

Kaynak: Araştırmacı tarafından Yüksek Öğretim Kurulu (2024) verileriyle oluşturulmuştur.

Tablo 2.4 lisansüstü düzeyde verilen turizm eğitimin Türkiye’deki durumunu göstermektedir. Lisansüstü programların tamamının enstitülere bağlı olması nedeniyle tabloda programın bağlı olduğu okulun enstitülerini belirten sütuna yer verilmemiştir.

Turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarından fakültelerin 2023-2024 akademik yılı kontenjanları, bu kontenjanlara yerleşen öğrenci sayıları ve yerleştirme süreçlerinde değerlendirmeye alınan puan türleri Tablo 2.5’te gösterilmiştir.

Tablo 2.5 2023-2024 Akademik Yılı Devlet Üniversitelerinde Bulunan Turizm Fakültelerinin Kontenjan ve Yerleştirme Bilgileri

Üniversite Adı	Fakülte Adı	Program Adı	Puan Türü	Genel Kont.	Yerleşen
Adıyaman Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL	40	41
Afyon Kocatepe Üniversitesi (Afyonkarahisar)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	50	52
		Turizm Rehberliği (İÖ)	DİL	50	52
Akdeniz Üniversitesi (Antalya)	Manavgat Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	80	80
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	80	80
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	50	52
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62
	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği (İÖ)	DİL	40	41
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	70	70
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	50	52
		Turizm İşletmeciliği	EA	70	71
		Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	EA	50	51
		Turizm Rehberliği	DİL	50	50
Aksaray Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL	40	41
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Antalya)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	60	61
Anadolu Üniversitesi (Eskişehir)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	50	51
		Turizm Rehberliği	DİL	40	41
		Turizm Rehberliği (KKTC Uyraklu)	DİL	1	0
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	64	64
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları (M.T.O.K.)	SÖZ	16	16
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	69	71
		Rekreasyon Yönetimi (M.T.O.K.)	SÖZ	17	18
		Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	EA	60	62
		Turizm İşletmeciliği	EA	70	72
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	70	70
Atatürk Üniversitesi (Erzurum)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	80	82
		Turizm Rehberliği	DİL	100	103

Üniversite Adı	Fakülte Adı	Program Adı	Puan Türü	Genel Kont.	Yerleşen
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Kuşadası)	Seyahat İşletmeciliği	EA	35	36
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	50	51
		Turizm Rehberliği (İÖ)	DİL	40	41
		Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği	EA	50	52
Balıkesir Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	50
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	40	41
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62
		Turizm Rehberliği (İÖ)	DİL	40	41
Batman Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	35	36
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	30
		Turizm Rehberliği	DİL	40	41
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	50
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	EA	50	52
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
Dokuz Eylül Üniversitesi (İzmir)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	60	62
Ege Üniversitesi (İzmir)	Turizm Fakültesi	Turizm İşletmeciliği	EA	80	82
		Turizm Rehberliği	DİL	55	56
Erciyes Üniversitesi (Kayseri)	Turizm Fakültesi	Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	50
		Turizm İşletmeciliği	EA	60	62
		Turizm İşletmeciliği (İÖ)	EA	40	41
Gaziantep Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
Giresun Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Keşap)	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	50
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	30	31
Gümüşhane Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	50	52
İğdır Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	62
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Eğirdir)	Turizm Fakültesi	Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	30	31
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	40	41
İskenderun Teknik Üniversitesi (Hatay)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	62
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	30	30
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	50
		Turizm İşletmeciliği	EA	50	51
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62

Üniversite Adı	Fakülte Adı	Program Adı	Puan Türü	Genel Kont.	Yerleşen
Kafkas Üniversitesi (Kars)	Sarıkamış Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	52
Karabük Üniversitesi	Safranbolu Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	52
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	40	41
		Turizm İşletmeciliği	EA	25	26
		Turizm Rehberliği	DİL	30	31
Kastamonu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62
Kırklareli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	50	50
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	40	41
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	50	52
Kocaeli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	62
Mardin Artuklu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	30	31
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	30	31
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
Mersin Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	40	40
		Turizm İşletmeciliği	EA	60	62
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm İşletmeciliği	EA	60	62
		Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	30	31
		Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği	EA	50	51
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
Necmettin Erbakan Üniversitesi (Konya)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	60	62
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	60	62
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
		Turizm Rehberliği	DİL	50	52
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	40	40
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	50	52
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	30
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun)	Turizm Fakültesi (Bafra)	Turizm İşletmeciliği	EA	30	30
		Turizm Rehberliği	DİL	50	52
Ordu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60
Pamukkale Üniversitesi (Denizli)	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	70	70
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	30	31
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Rize)	Ardeşen Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	40	40
		Turizm İşletmeciliği	EA	20	21

Üniversite Adı	Fakülte Adı	Program Adı	Puan Türü	Genel Kont.	Yerleşen	
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Sapanca)	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60	
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	40	41	
		Turizm İşletmeciliği	EA	40	41	
		Turizm Rehberliği	DİL	60	62	
		Turizm Rehberliği (İÖ)	DİL	50	52	
Selçuk Üniversitesi (Konya)	Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	30	30	
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31	
	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL	40	41	
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	60	60	
		Gastronomi ve Mutfak Sanatları (İÖ)	SÖZ	60	62	
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	30	31	
		Turizm İşletmeciliği	EA	30	31	
		Turizm Rehberliği	DİL	30	31	
	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	70	70
			Turizm İşletmeciliği	EA	30	31
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	SÖZ	40	40	
		Rekreasyon Yönetimi	SÖZ	40	41	
		Turizm İşletmeciliği	EA	25	26	
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Karadeniz Ereğli Turizm Fakültesi	Turizm İşletmeciliği	EA	30	31	
	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL	40	41	
Toplam				6802	6941	

Kaynak: Araştırmacı tarafından ÖSYM (2024) verileriyle oluşturulmuştur.

Tablo 2.5 incelendiğinde 2023 yılında 44 farklı üniversite ve 46 turizm fakültesine ait programların toplam 6802 adet kontenjanı bulunduğu ve bu programlara aynı yılda 6941 öğrencinin yerleştirildiği görülmektedir.

Yüksek Lisans (Tezli) düzeyinde turizm eğitimi veren yükseköğretim programlarının 2024 yılı itibarıyla program isimleri ve bulundukları üniversitelere ilişkin bilgiler Tablo 2.6' da gösterilmiştir.

Tablo 2.6 Turizm Eğitimi Verilen Yüksek Lisans (Tezli) Programlarının Sınıflandırılması

Program Adı	Üniversite Adı
Eko Turizm Rehberliği	Giresun Üniversitesi
	Necmettin Erbakan Üniversitesi
	Sinop Üniversitesi
Gastronomi ve Mutfak Sanatları/ Kültürü	Afyon Kocatepe Üniversitesi
	Akdeniz Üniversitesi
	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
	Dokuz Eylül Üniversitesi
	Gaziantep Üniversitesi

	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Gastronomi ve Mutfak Sanatları/ Kültürü	Karabük Üniversitesi
	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
	Kastamonu Üniversitesi
	Kocaeli Üniversitesi
	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
	Mersin Üniversitesi
	Necmettin Erbakan Üniversitesi
	Ordu Üniversitesi
	Pamukkale Üniversitesi
	Selçuk Üniversitesi
	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
	Dokuz Eylül Üniversitesi
İnanç Turizmi	Kastamonu Üniversitesi
Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm	Mardin Artuklu Üniversitesi
Rekreasyon ve Turist Rehberliği	Ege Üniversitesi
Rekreasyon Yönetimi	Akdeniz Üniversitesi
	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Sağlık Turizmi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
	Mardin Artuklu Üniversitesi
Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
	Selçuk Üniversitesi
Turizm/ Turist Rehberliği	Afyon Kocatepe Üniversitesi
	Akdeniz Üniversitesi
	Aksaray Üniversitesi
	Balıkesir Üniversitesi
	Kastamonu Üniversitesi
	Kırklareli Üniversitesi
	Mersin Üniversitesi
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
	Pamukkale Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği	Afyon Kocatepe Üniversitesi
	Akdeniz Üniversitesi
	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
	Anadolu Üniversitesi
	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
	Balıkesir Üniversitesi
	Batman Üniversitesi
	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
	Dokuz Eylül Üniversitesi
	Ege Üniversitesi
	Erciyes Üniversitesi
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
	Gaziantep Üniversitesi
	Gümüşhane Üniversitesi
	Karabük Üniversitesi
	Kastamonu Üniversitesi
	Kırklareli Üniversitesi
	Kocaeli Üniversitesi
	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

	Mardin Artuklu Üniversitesi
	Mersin Üniversitesi
	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
	Pamukkale Üniversitesi
	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
	Selçuk Üniversitesi
	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
	Süleyman Demirel Üniversitesi
	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği	
Turizm İşletmeciliği ve Sanat Tarihi	Batman Üniversitesi
Turizm ve Otel İşletmeciliği	Atatürk Üniversitesi
	Düzce Üniversitesi
	Trakya Üniversitesi
Turizm Yönetimi	Akdeniz Üniversitesi

Kaynak: Araştırmacı tarafından Yüksek Öğretim Kurulu (2024) verileriyle oluşturulmuştur.

Yüksek Lisans (Tezsiz) düzeyinde turizm eğitimi veren yükseköğretim programlarının 2023 yılı itibarıyla bulunduğu üniversite, program ve üniversite türü bakımından sınıflandırılması Tablo 2.7’de verilmiştir.

Tablo 2.7 Turizm Eğitimi Verilen Yüksek Lisans (Tezsiz) Programlarının Sınıflandırılması

Program Adı	Üniversite Adı
Eko Turizm Rehberliği	Giresun Üniversitesi
	Sinop Üniversitesi
Gastronomi ve Mutfak Sanatları/ Kültürü	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
	Kocaeli Üniversitesi
	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm	Batman Üniversitesi
Rekreasyon Yönetimi	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Sağlık Turizmi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
	Mardin Artuklu Üniversitesi
Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Turizm/ Turist Rehberliği	Aksaray Üniversitesi
	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
	Batman Üniversitesi
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
	Kastamonu Üniversitesi
	Mardin Artuklu Üniversitesi
	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
	Süleyman Demirel Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği	Adana Alparslan Türkeş Üniversitesi
	Afyon Kocatepe Üniversitesi
	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
	Batman Üniversitesi
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

	Gaziantep Üniversitesi
	Kırklareli Üniversitesi
	Kocaeli Üniversitesi
	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
	Selçuk Üniversitesi
	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği	
Turizm İşletmelerinde Liderlik ve Yönetim	Mersin Üniversitesi
Turizm ve Otel İşletmeciliği	Trakya Üniversitesi

Kaynak: Araştırmacı tarafından Yüksek Öğretim Kurulu (2024) verileriyle oluşturulmuştur.

Doktora düzeyinde turizm eğitimi veren yükseköğretim programlarının 2024 yılı itibarıyla bulunduğu üniversite ve program isimlerine ilişkin bilgiler Tablo 2.8’de verilmiştir.

Tablo 2.8 Turizm Eğitimi Verilen Doktora Programlarının Sınıflandırılması

Üniversite Adı	Program Adı
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği
Akdeniz Üniversitesi	
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	
Anadolu Üniversitesi	
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
	Rekreasyon Yönetimi
	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği
	Turizm İşletmeciliği
	Turizm Rehberliği
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği
Balıkesir Üniversitesi	
Batman Üniversitesi	
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	
Dokuz Eylül Üniversitesi	
Erciyes Üniversitesi	
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği
Karabük Üniversitesi	
Kastamonu Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
Kocaeli Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği
Mardin Artuklu Üniversitesi	
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği
Selçuk Üniversitesi	
Süleyman Demirel Üniversitesi	
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	

Kaynak: Araştırmacı tarafından Yüksek Öğretim Kurulu (2024) verileriyle oluşturulmuştur.

Tablo 2.8 doktora düzeyinde turizm eğitimi verilen üniversiteleri ve programları içermektedir. Doktora düzeyinde turizm eğitimi veren üniversitelerin tamamının devlet üniversitesi olduğu tespit edilmiştir.

Turizm endüstrisinin hızlı büyüyen yapısı ve ülkelerin turizm endüstrisinden sağlayacağı ekonomik katkıyı en kısa sürede elde etme arzuları birtakım sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu doğrultuda turizm eğitiminde de çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi başarıyla tamamlayan bireylerin turizm işletmelerince tercih edilmiyor olması yükseköğretim düzeyindeki turizm eğitiminin karşılaştığı başlıca sorunlardan biri olarak görülmektedir (Walsh ve Taylor'dan akt. Keleş, 2018: 221; Eraslan ve Avcıkurt, 2022: 483). Ayrıca Kozak (2009) araştırmasında yükseköğretim kurumlarında verilen turizm eğitiminin, endüstri ihtiyaçlarıyla örtüşmediğini ve turizm paydaşlarının da bu durumun farkında olarak farklı alanlarda yükseköğrenim görmüş bireyleri tercih ettiğini ileri sürmüştür. Lisans düzeyinde turizm eğitimi almış, turizm endüstrisi içerisinde iş imkânı bulmakta zorlanan mezunların; gelecekte turizm alanında kariyer hedefleyen ve henüz yükseköğretim aşamasına geçmemiş adaylar için turizm bölümlerini tercih etme konusunda olumsuz örnek teşkil edebileceği düşünülmektedir. Söz konusu sorunun turizm bölümlerinin tercih edilme sıklığının azalmasına ve bölümlerin taban puanlarında düşüşlerin yaşanmasına yol açabileceği tahmin edilmektedir. Düşük taban puanlarla birlikte endüstriye dair gelecek planı bulunmayan adayların sadece bir lisans programından mezun olabilmek amacıyla turizm lisans programlarına kaydolabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla turizm alanında yüksek öğrenim gören bireylerin bir kısmının ilgili alanda gelişime kapalı, gelecekte endüstriye katkı sağlama motivasyonuna sahip olmayan öğrencilerden oluşması mümkün görülmektedir. Bu durumun turizm eğitiminin saygınlığını yıpratıcı ve turizm eğitimin niteliğini düşüren bir etkiye sahip olması muhtemeldir (Keleş vd., 2017). Yükseköğretim düzeyindeki turizm eğitime dair sorunların bölgesel ve kurumlar özelinde ele alınması gereken sorunlar olduğu düşünülmekle birlikte; alanyazında yer alan farklı bölge ve kurumlarda yürütülen araştırmalarla tespit edilen ortak sorunlar aşağıdaki gibidir (Aktaş ve Boyacı, 1992; Johnstone, 1994; Koyuncu, 2000; İlban ve Köstekli, 2012; Kuşluyan ve Kuşluyan, 2000; Üngüren ve Ehtiyar, 2008; Üzümcü vd., 2015; Pelit vd., 2016; Karacaoğlu ve Sert, 2018; Akyurt, 2021; Yazıt ve Demirdelen Alrawadieh, 2021; Gürdoğan ve Atabey, 2012; Özmenekşe, 2021):

- Öğrencilerin teorik bilgiyi pratiğe dönüştürecek alanlara ulaşamaması,
- Ders içerik ve programlarının endüstriye paralel olarak düzenlenmemesi,
- Eğitimi verilen konuların işletmeler özelinde farklılıklar gösterebileceği ve bu konuda öğrencilere yaratıcılık kazandırmak yerine teori odaklı bilgilerin verilmesi,
- Yabancı dil eğitimi standartlarının düşük olması,
- Uygulamaların kalite ve imkân bakımından endüstriye uyumlu olmaması,

- Yasalar ve mevzuatın kavranmasına yönelik uygulamalı eğitimden ziyade bu bilgilerin ezbere dayalı tekniklerle sunulması,
- Turizm öğretimi veren kurum, kontenjan ve program sayılarındaki artışın aksine akademisyenlerin niteliğindeki düşüş ve endüstriden uzaklaşmış olmaları
- Öğrencilere aktif turizm işletmelerini ve endüstriyi yakından tanıma imkânlarının sunulmaması,
- Staj yeri bulma sorunları ve işletmelerin öğrencileri ucuz iş gücü olarak değerlendirmesi,
- Öğrencilerin ilgilendikleri ve işe başladıkları departmanda uzmanlaşmak yerine farklı departmanlarda angarya işlere zorlanması,
- Eğitim kurumlarının öğrencilerin iş başı süreçlerindeki değişim ve gelişimlerini takip edememesi,
- Birçok üniversitenin akademik takvimini tüm birimler için ortak bir şekilde planlanması neticesinde öğrencilerin eğitim- öğretim süresi içerisinde kalan turizm sezonunda “okul” ya da “iş” tercihine mecbur bırakılması.

2.2.2. Türkiye’de Yaygın Turizm Eğitimi

Bu başlık altında Türkiye’de örgün turizm eğitimi dışında verilen yaygın turizm eğitimi kurumlar bazında incelenmiştir.

2.2.2.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’nün konaklama ve yiyecek içecek işletmelerinde görev alan personele nitelik kazandırma, hizmet kalitesini artırma ve toplumdaki turizm bilincinin yaygınlaştırılmasına yönelik amaçlara hizmet eden işbaşı yaygın eğitim programlarını kapsamaktadır. İşletmeler, “Kültür ve Turizm Bakanlığı” (KTB) tarafından düzenlenen turizm eğitimi kurslarına yeterli katılımcı sayısına sahip olmaları durumunda bizzat başvurabilmekte, katılımcı sayısının yetersiz olması durumunda kurs başvuruları; İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerine ya da ilgili meslek örgütlerine yapılabilmektedir. Söz konusu yaygın turizm eğitimi kurslarının süre, kontenjan ve içeriklerine dair bilgilendirme Tablo 2.9’da yapılmıştır (Aregem, 2022).

Tablo 2.9 Kültür ve Turizm Bakanlığı İşbaşı Eğitim Programları

Eğitim Programları ve Süreleri		
Eğitimler	Minimum katılımcı sayısı	Süre
Ön Büro	7	6 gün x 3 saat = 18 saat
Kat Hizmetleri	15	6 gün x 3 saat = 18 saat
Yiyecek ve İçecek Servisi	15	6 gün x 3 saat = 18 saat
Yiyecek Üretimi (Mutfak)	15	6 gün x 3 saat = 18 saat
Yöneticilerin Eğitici Olarak Yetiştirme Kursu	10	6 gün x 4 saat = 24 saat
Ev Pansiyonculuğu Eğitimi Kursu	10	6 gün x 3 saat = 18 saat
Kişisel Gelişim Semineri	20	2 gün x 3 saat = 6 saat

Kaynak: Aregem (2022)

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde verilen işbaşı eğitim kurslarında, kursun açılması için ihtiyaç duyulan minimum katılımcı sayısı ve kursların süresi Tablo 2.9’da verilmiştir. Tabloda yer alan kurslar tamamen ücretsiz olup herhangi bir sertifika veya eğitim ücreti talep edilmemektedir (Aregem, 2022).

2.2.2.2. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri Kapsamında Mesleki Açık Öğretim Lisesi

“Meslekî Açık Öğretim Lisesi” içerik olarak örgün turizm eğitimi veren orta öğretim kurumlarıyla eş değer, fakat yapısal ve işleyiş anlamında bu kurumlardan farklı niteliklere sahiptir. “Meslekî Açık Öğretim Lisesi”nde ders ve kredi sistemi esaslı değerlendirme mevcut olup uzaktan eğitim yöntemlerinden faydalanılmaktadır. “Mesleki Açık Öğretim Lisesi” dâhilinde verilen eğitim aşağıdaki alan/ dallara ayrılmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2016):

Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı;

- Konaklama Hizmetleri dalı
- Seyahat Acenteciliği dalı
- Animatörlük dalı yer almaktadır.

Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı;

- Yiyecek İçecek Hizmetleri dalı yer almaktadır.

2.2.2.3. Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri

Vatandaşların mesleki donanım edinmesi için ulusal veya uluslararası standartlara göre hazırlanmış, Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından onaylanmış, öğretici ve ölçme-değerlendirme nitelikli müfredatı kapsamaktadır. MYK tarafından onaylanmış teknik müfredatlar Ulusal Yeterlilik kapsamında değerlendirilmektedir. Ulusal Yeterlilik şartlarını karşılayan kuruluşlar, MYK tarafından yetkilendirilmektedir. Ulusal Yeterlilik kurslarına katılan kursiyerlerin ölçme ve değerlendirme sonucunda başarılı sayılmaları halinde, ilgili alanda MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi almaya hak kazanmaktadırlar. MYK tarafından

onaylanmış turizm eğitimi içerikli turizm, konaklama, yiyecek-içecek alanlarında “Ulusal Yeterlilik” programları Tablo 2.10’da gösterilmiştir (MYK, 2022).

Tablo 2.10 Ulusal Yeterlilik Programları

Ulusal Yeterlilik Programları	
Aşçı	Ön Büro Görevlisi
Bar Görevlisi	Ön Büro Yöneticisi
Çamaşırhane Görevlisi	Pastacı
Dönerci	Pideci
Genel Alan Görevlisi	Servis Görevlisi
Genel Alan Sorumlusu	Servis Görevlisi
Kahve Bar Görevlisi (Barista)	Servis Görevlisi
Kat Hizmetleri Sorumlusu	Servis Yöneticisi
Kat Hizmetleri Sorumlusu	Seyahat Acentası Satış Görevlisi
Kat Sorumlusu	Seyahat Acentası Ürün Planlama ve Operasyon Sorumlusu
Kebapçı	Seyahat Acentası Yöneticisi
Oda Temizleme Görevlisi	Transfer Elemanı

Kaynak: MYK (2022)

2.2.2.4. Diğer Kurumların Yaygın Turizm Eğitimi Faaliyetleri

Türkiye’de MEB, MYK ve KTB dışında çeşitli kurumlar da turizm alanında yaygın eğitim faaliyetleri sürdürmektedir. Bu kurumlar, sektöre nitelikli insan kaynağı kazandırmayı ve bireylerin mesleki becerilerini geliştirmeyi amaçlayan turizm eğitimi programları sunmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Mesleki Eğitim Merkezleri, otelcilik ve yiyecek-içecek hizmetleri gibi turizmle ilişkili alanlarda çıraklık ve ustalık eğitimi sunmaktadır. Bu merkezlerde haftada bir gün teorik, dört gün ise işletmelerde uygulamalı eğitim verilmektedir. Eğitim sürecinde öğrenciler asgari ücretin belirli bir oranında maaş alırken, mezuniyet sonrası “Ustalık Belgesi” ve “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Diploması” ile kendi iş yerlerini açma hakkı kazanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2023a; Millî Eğitim Bakanlığı, 2023b).

Halk Eğitim Merkezleri, turizm sektörüne yönelik olarak ön büro elemanı, kat hizmetleri görevlisi, turist rehberliği, yiyecek-içecek servisi gibi alanlarda MEB onaylı sertifika programları düzenlemektedir. Bu sertifikalar, “e-Devlet” sistemi üzerinden sorgulanabilmekte ve geçerliliği kontrol edilebilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2022).

Turizm alanındaki Anadolu Meslek Liseleri’nde, müfredat dışı veya seçmeli ders kapsamında çeşitli mesleki sertifika programları uygulanmaktadır. Bu programlar, özellikle Turizm Rehberliği ve Konaklama Hizmetleri alanında yoğunlaşmaktadır. Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB), MEB ile iş birliği yaparak otelcilik ve turizm eğitimi veren meslek liseleri ile kurumsal iş birlikleri yürütmektedir (TÜROB, 2022).

TÜRSAB ve TÜROB gibi sivil toplum kuruluşları, rehberlik, acentacılık, otelcilik gibi alanlarda kurslar düzenleyerek sektördeki istihdamı desteklemektedir. Özellikle genç istihdamına ve kadın girişimciliğine yönelik projeler dikkat çekmektedir (TÜROB, 2022).

TÜRSAB Akademi, seyahat acentelerine donanımlı insan kaynağı sağlamak amacıyla hem çevrim içi hem de yüz yüze eğitim programları yürütmektedir. Akademi Ocak 2025 itibariyle kapsamlı eğitim programlarını genişleterek sürdürmektedir (TÜRSAB Akademi, 2024; TÜRSAB, 2025).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM FAKÜLTESİNİ TERCİH EDEN ÖĞRENCİLERİN TİPOLOJİLERİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm endüstrisinin gelişimiyle birlikte turizm fakültelerinde, sürdürülebilir turizm uygulamalarının benimsenmesi ve küreselleşen dünyada sektörün ihtiyaçlarına cevap verebilecek profesyonellerin yetiştirilmesi konusunun önemli bir yer edindiği bilinmektedir. Bu doğrultuda turizm fakülteleri hem akademik hem de uygulamalı eğitimlerle sektöre donanımlı bireyler kazandırmakta, turizm endüstrisinin gelişimine ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde yürütülmesine önemli katkılar sunmaktadır (Inui vd., 2006: 26).

Turizm fakülteleri, turizm endüstrisinin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli işgücünün yetiştirilmesini sağlamaktadır. Turizm sektöründe nitelikli iş gücü, müşteri memnuniyetini artırarak ulusal ve uluslararası düzlemde işletmelerin rekabet açısından güçlenmesine yardımcı olmaktadır (Romanova vd., 2016: 108). Öğrenciler eğitim süreçlerinde sektörel eğilimler, müşteri davranışları, sürdürülebilir turizm uygulamaları gibi konularda bilgi sahibi olmaktadır. Böylece turizm fakültelerinde eğitim almış turizm paydaşlarının pazardaki yeniliklere kolay bir şekilde uyum sağlaması muhtemeldir. Ayrıca turizm fakültesi mezunları, sürdürülebilir turizm ilkeleri konusunda bilgi sahibi olacakları için karar süreçlerinde endüstrinin ve çevrenin geleceğini gözetebilmektedir (Buckley, 2012: 532). Turizm, sürekli yenilik ve farklılaşma gerektiren dinamik bir sektör olarak bilinmektedir. Turizm fakülteleri, sektöre yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlar getirebilecek bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Hjalager, 2010: 2). Yenilikçi, girişimci ve turizm eğitimi almış bireylerin yetişmesinin; turizm işletmelerinin rekabet gücünü artırabilecek ve sektörün genel gelişimine katkıda bulunabilecek bir etki bırakması beklenmektedir. Turizmin kültürler arası etkileşim ve karşılıklı anlayışın gelişimine hizmet eden bir endüstri olduğu bilinmektedir. Turizm fakülteleri, öğrencilere kültürel farkındalık ve sosyal sorumluluk konularında önemli kazanımlar sunmayı hedeflemektedir. Genel olarak turizm fakültelerinde toplumlar arası barış, hoşgörü ve anlayışa katkı sağlayacak donanıma sahip bireyler yetiştirilmeye çalışıldığı bilinmektedir (Richards ve Wilson, 2006: 1216).

Türkiye’de yükseköğrenim, ortaöğretimini tamamlayan öğrencilerin kendi istekleriyle devam ettikleri bir aşamadır. Dolayısıyla öğrenciler gelecekte kendilerini görmek istedikleri alanlarda eğitim almak üzere “Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi” (ÖSYM) tarafından gerçekleştirilen sınavlara katılır ve bu sınavlardaki sonuçlarına göre kariyer planlarını hayata geçirmek üzere bir fakülte, yüksekokul veya önlisans programını tercih etmektedirler (ÖSYM,

2022). Öğrencilerin fakülte, üniversite ve hatta bu üniversitelerin bulundukları şehirleri tercih etmelerinde üniversitenin sahip olduğu akademik itibar ve kalite, sunabildiği kariyer olanakları ve iş bulma imkânları, eğitim maliyetleri ve burs olanakları, öğrencinin aile ve sosyal çevresi, kişisel ilgi alanları, yetenekleri ve demografik özellikleri etkili olabilmektedir (Hossler vd., 1989; Maringe, 2006; Chapman, 1981; Paulsen ve John, 2002; Bahar, 2002; Çokgezen, 2014; Çiftçi vd., 2011; Holland, 1985). Öğrencilerin fakülte tercihlerinin, demografik özelliklerine ve bu tercihlere zemin hazırlayan faktörlerin yapısına göre bilimsel olarak incelenmesi; eğitim politikalarının şekillendirilmesi ve üniversitelerin stratejik planlama süreçlerinde önemli bir belirleyici olarak görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, sosyoekonomik durum, cinsiyet, bölgesel faktörler ve ebeveynlerin beklentileri gibi unsurlar bu tercihler üzerinde belirleyici etkisi bulunan faktörler arasında yer almaktadır (Ataç, 2019: 660; Bülbül, 2021: 304; Kılıç vd., 2020: 38)

Öğrencilerin fakülte tercihlerini şekillendiren dinamikleri yansıtan araştırmaların hem öğrenci başarısını artırabilen hem de fakültelerin endüstrilere ve ekonomiye katkı sağlayacak bireyler yetiştirilmesini kolaylaştırabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmada turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tipolojilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı ve motivasyonu doğrultusunda, “Devlet üniversitelerini tercih eden turizm fakültesi öğrencilerinin demografik özellikleri ve öğrenim gördükleri fakülteyi tercih etmelerinde etkili olan faktörler nelerdir?” olan araştırma sorusu geliştirilmiştir. Araştırmanın amacına bağlı olarak araştırmada ulaşılmak istenen alt amaçlar ise aşağıdaki gibidir;

- Turizm fakültesini tercih eden öğrenciler üzerinde tercih ettikleri bölüm veya üniversitenin akademik itibar ve kalite etkisinin incelenmesi,
- Turizm fakültesini tercih eden öğrenciler üzerinde tercih ettikleri bölüm veya üniversitenin sunduğu kariyer olanakları ve mezun olduktan sonra iş bulma imkânlarının etkisinin incelenmesi,
- Turizm fakültesini tercih eden öğrenciler üzerinde üniversitenin coğrafi konumunun etkisinin incelenmesi,
- Turizm fakültesini tercih eden öğrenciler üzerinde tercih ettikleri bölüm veya üniversitede sosyal çevre ve aile etkisinin incelenmesi,
- Turizm fakültesini tercih eden öğrenciler üzerinde tercih ettikleri bölüm veya üniversitede kişisel ilgi alanları, yetenekler ve şahsi başarımlarının etkisinin incelenmesi,

- Üniversite veya bölüm tercihinin etkileyen faktörlerin demografik özelliklere göre ne derece farklılaştığının tespit edilmesi araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın sonuç kısmında veri toplama aracı vasıtasıyla toplandıktan sonra bulguya dönüştürülen veriler ve literatürde yer alan çalışmalar yardımıyla araştırma problemi yanıtlanmaya çalışılacaktır.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırma ile Türkiye'deki devlet üniversitelerinde bulunan turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin demografik özelliklerini, öğrencisi bulundukları fakülteyi tercih etmelerinde etkili olan faktörleri ve bu iki veri grubu arasındaki örüntüyü tanımlamak amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda geniş bir örneklem grubu üzerinde çalışmaya gereksinim duyulmuştur. Söz konusu nedenlerle bu araştırma nicel yöntemlerden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Deseni

Araştırma deseni, bir araştırmanın genel planını oluşturan ve araştırmacının araştırma sorularını cevaplamak üzere izlediği yol haritası şeklinde tanımlanmaktadır. Geniş anlamda araştırma deseni veri toplama, analiz etme ve yorumlama süreçlerinin doğru bir şekilde belirlenmesini sağlayan; araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği üzerinde doğrudan etkili olan araştırma planını ifade etmektedir (Creswell, 2009: 22; Yin, 2003: 19). Trochim ve Donnelly (2006: 16)'ye göre araştırma deseni araştırmacılara sistematik bir çerçeve sunmakta ve doğru belirlenmiş araştırma desenine uygun olarak yapılan çalışmaların bilimsel değeri aynı oranda artmaktadır.

Nicel yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmalarda tanımlayıcı araştırma deseni, ilişkisel araştırma deseni, deneysel araştırma deseni, yarı deneysel araştırma deseni, kesitsel araştırma deseni ve boylamsal araştırma deseninin yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir (Creswell, 2009: 22; Cohen, 1988: 407; Shadish vd., 2002: 1; Menard, 2002: 94).

Popülasyon ve örneklem özelliklerinin tespit edilmesi, örneklem grubuna ilişkin yaygın ve nadir özelliklerin belirlenmesi, değişkenler arası temel ilişkilerin incelenmesi ve bir konuda mevcut durumun betimlenmesi tanımlayıcı araştırma deseni çerçevesinde gerçekleştirilebilmektedir. Genellikle bir problemin veya olgunun ilk aşamada daha derinlemesine incelenmesi için kullanılmaktadır Tanımlayıcı araştırma deseni önceden belirlenmiş özelliklerin; varlığı, hangi durumlarda sirayet ettiği, hangi gruba dahil olduğu, yaygınlığı ve ilişkili olduğu faktörlerin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır (Polit ve Beck, 2008: 21; Creswell 2009: 24). Tanımlayıcı desenin benimsendiği araştırmalarda, mevcut durum

ya da olgu olduğu gibi gözlemlenip betimlenmeye çalışılmaktadır (Burns ve Grove, 2010: 21). Tanımlayıcı desen daha çok bir olguyu etkileyen faktörlerin sayısal ve yüzdelik olarak örneklemedeki karşılığına, tüm faktörler bir arada ve ayrı ayrı yansımalarına odaklanmaktadır. Bir konuda tercihlerin ne olduğunu ve bu tercihlerin ne kadar yaygın olduğunu anlamaya çalışmak için de tanımlayıcı araştırma deseni kullanılmaktadır. İlgili desende araştırma soruları “ne?”, “nelerdir?” ve “ne kadar yaygındır?” şeklindeki temel soru zamirleri etrafında kurgulanmaktadır. Ancak bu desen, yaklaşım, etkileşim, rol veya niyet ölçümünün yapılacağı araştırmalar için uygun görülmemektedir (Fink, 2009: 78). Bu bilgiler ışığında ve tezin amacı doğrultusunda; devlet üniversitelerinde turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tercih nedenleri ve demografik özelliklerinin belirlenmesinde araştırma deseninin tanımlayıcı araştırma deseni çerçevesinde geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Tanımlayıcı desenle gerçekleştirilen nicel araştırmalarda verilerin yapısı, araştırmanın sonuçlarının güvenilirliği ve geçerliliği açısından oldukça önemlidir. Kategorik verilerin kullanımı belirli olguları anlamaya ve açıklamaya yönelik önemli bir veri türü olarak dikkat çekmektedir. Kategorik veriler, sayısal değerler üzerinden bir etki skoru belirtmeyen ancak belirli kategoriler altında toplanan veriler olarak tanımlanmaktadır (Babbie, 2012: 13; Agresti, 2007: 1). Kategorik veriler, nominal ve ordinal olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır. Nominal veriler cinsiyet, göz rengi, meslek, dini inanç gibi miktar veya kademe belirtmeksizin yalnızca sınıflandırma amaçlı kullanılan verilerden oluşmaktadır. Ordinal veriler ise eğitim düzeyi, gelir miktarı, harcama miktarı gibi azlık çokluk belirten ve buna göre sıralamanın yapılmasının mümkün olduğu veriler olarak tanımlanmaktadır (De Vaus, 2002: 47; Bryman, 2012: 335).

Kategorik veriler özellikle tercih nedenleri ve demografik özelliklerin incelenmesinde kullanılmaktadır. Bireylerin veya grupların belirli kategorilere göre sınıflandırılması, tipolojik düzenin oluşturulması ve sınıflandırmanın anlaşılmasında kategorik verilerin önemli olduğu düşünülmektedir (Field, 2018: 35). Bireylerin bir konuda tercihte bulunma nedenlerini anlamak üzere cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumu gibi kategorik verilerin incelenmesi sosyal bilimler alanında kullanılan ve kabul görmüş yaklaşımlar arasında yer almaktadır (Cohen vd., 2007: 30). Araştırmanın amacı doğrultusunda kategorik veriler toplanmış, devlet üniversitelerindeki turizm fakültelerini tercih eden öğrencileri etkileyen faktörler kategorik veriler üzerinden incelenmiştir.

Nicel araştırmalarda sayısal verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması üzerine odaklanılmaktadır. Bu araştırmalarda kullanılan istatistiksel analiz yöntemleri verilerin yapısına, araştırmanın amacına, araştırmanın desenine ve araştırmanın problem durumuna göre farklılık gösterebilmektedir. Sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen nicel araştırmaların

bulgularına genel olarak tanımlayıcı istatistikler, çıkarımsal istatistikler, hipotez testleri, korelasyon analizleri, regresyon analizleri, ki-kare testleri, faktör analizleri, yapısal eşitlik modelleri ve zaman serisi analizleri aracılığıyla ulaşılmaktadır (Gravetter ve Wallnau, 2017: 6; Howell, 2010: 5; Cohen vd., 2003: 4; Agresti, 2007: 34; Fabrigar ve Wegener, 2012: 1; Kline, 2015: 9; Box vd., 2016: 2).

Araştırma verilerinin kategorik olduğu ve tercih nedenlerini etkileyen faktörler aracılığıyla örneklemin tipolojilere ayrılmasının amaçlandığı durumlarda araştırmalarda tanımlayıcı istatistikler kullanılmaktadır. Tanımlayıcı istatistikler verilerin özetlenmesi, sunulması, tipolojilerin oluşturulması, verilerin görselleştirilmesi ve bir konuda etkisi bulunan faktörlerin tespit edilmesine katkı sağlamaktadır (Fink, 2009: 69; Dolnicar vd., 61; Field, 2013: 8; Zikmund vd, 2010: 16).

Kategorik verilerden oluşan veri setleriyle gerçekleştirilen nicel araştırmalarda verileri tipolojik bir yaklaşımla incelemek üzere kullanılan istatistiksel yöntemler, araştırmanın amacına, veri yapısına ve hipotezlerine bağlı olarak çeşitlilik gösterebilmektedir. Tipolojilere dahil edilmiş değişkenlerin nedenselliklerini açıklamak, gruplar arasındaki farkları ve ilişkileri tanımlamak üzere literatürde yaygın olarak kullanılan istatistiksel yöntemler; kümeleme analizi, doğrulayıcı faktör analizi (DFA), lojistik regresyon analizi, aykırı gözlem analizi, çapraz tablo testleri, Khi-kare testleri, gizli sınıf analizi ve çoklu mütakabiliyet analizi şeklindedir (Huang, 1997: 21; Jöreskog ve Sörbom, 1993: 48; Menard, 2002: 18; Agresti, 2002: 110; Goodman, 1974: 1179).

Çoklu mütakabiliyet analizi karmaşık verilerin bir araya getirilerek anlamlı yapılar oluşturulması, veri setlerinin görselleştirerek sunulması, kategorik verilerin birbirleriyle olan ilişkilerinin keşfedilmesi, kategorik verilerdeki tipolojilerin tespit edilmesi ve bu tipolojiler arasındaki ilişkilerin somut hale getirilmesi amacıyla sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan istatistiksel analiz araçları arasında yer almaktadır (Le Roux ve Rouanet, 2004: 14; Greenacre, 2017: 144). Bu çalışmada 2023-2024 yılında devlet üniversitelerindeki turizm fakültelerini tercih eden öğrenci tipolojilerinin belirlenmesi ve bu tipolojilerin ilgili oldukları demografik özelliklere göre dağılımlarının tespit edilerek bulguya dönüştürülmesi amacıyla “Çoklu Mütakabiliyet Analizi” kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren, bir araştırmanın ilgi alanına giren ve araştırmanın sonuçlarının genellenebileceği tüm birimler veya bireyler topluluğu şeklinde tanımlanmaktadır. Evren araştırma konusuyla doğrudan ilişkisi bulunan olay, birey, nesne veya durumları kapsayan ve hakkında genelleme yapılabilecek sonuçlar verebilecek hedef kitlenin tamamını temsil etmektedir (Babbie, 2012: 115). Evren, bir araştırmanın bulgularının genellenebileceği birimlerin tamamını ifade etmektedir (Karasar, 2009: 109). Bir araştırmada veri toplama aşamasından önce araştırma evreninin net bir şekilde ve amacına uygun şekilde tanımlanması gerekmektedir. Evrenin araştırma konusu, yapısı ve amacına uygun bir şekilde tanımlanmasının; araştırmanın geçerliliği, güvenilirliği ve bilimsel değeri açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Büyüköztürk, 2019: 10; Balcı, 2013: 88; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 76; Gürbüz ve Şahin, 2017: 188; Kerlinger, 1986: 250; Neuman, 2014: 138; Fowler, 2013: 44; Sapsford ve Jupp, 2006: 25). Söz konusu tanımlar yardımıyla bu araştırmanın evreni, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında devlet üniversitelerindeki turizm fakültelerine yerleşen öğrencilerden oluşmaktadır. ÖSYM (2024) verilerine göre 2023-2024 eğitim öğretim yılında 6941 öğrenci turizm fakültelerine yerleştirilmiş ve bu araştırmanın evrenini 6941 öğrenci temsil etmektedir.

Örneklem, bir araştırmada inceleme altına alınan belirli bir grup ya da evrenin alt kümesi olarak tanımlanmaktadır. Evrenin içerisinden evreni temsil edebilecek büyüklükte örneklem alınarak evren hakkında genelleme yapma çabasının hem maliyet hem de zaman açısından daha avantajlı olduğu bilinmektedir. Ancak, örneklem seçiminin araştırma evrenini doğru bir şekilde temsil etmesi gerekmektedir (Babbie, 2012: 260). Örneklemelerin ait olduğu evreni temsil etme kabiliyeti araştırma yöntemi, evren durumu, araştırma amacı ve araştırma desenine göre farklılık gösterebilmektedir (Creswell, 2009: 139). Araştırmanın ve evrenin özelliklerine göre örnekleme yöntemleri olasılıklı ve temsili örnekleme yöntemleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Marshall, 1996: 522). Tipoloji analizleri, belirli bir grup içerisindeki çeşitli karakteristiklerin anlaşılmasına odaklanmaktadır. Temsili örnekleme, belirli bir özelliği taşıyan bireylerden nispeten daha kolay veri toplanmasını sağlayarak derinlemesine analizler yapılmasını kolaylaştırabilmektedir. Bireylerin kararlarını etkileyen faktörlerin ve etkilenen bireylerin özelliklerinin ne olduğunu tespit etmek üzere tanımlayıcı bir desenle kurgulanan araştırmalarda temsili örnekleme yöntemlerinden faydalanılabilmektedir (Büyüköztürk vd., 2020: 93; Neuman, 2014: 248; Patton, 2002: 230). Literatürde olasılıksız örnekleme olarak da bilinen temsili örnekleme tesadüfi örnekleme, amaçlı örnekleme, kota örnekleme, kartopu örnekleme ve gönüllü örnekleme olarak kategorize edilmektedir (Gravetter ve Forzano, 2018: 122; Russel, 2000: 176; Biernacki ve Waldorf, 1981: 141; Rosenthal ve Rosnow, 1975: 128).

Tesadüfi örnekleme, zaman ve maliyet açısından ulaşılması en uygun bireylerin araştırmaya dâhil edildiği, örnekleme alınacak katılımcıların araştırmacının yakın çevresinden veya çeşitli enstrümanlar yardımıyla erişebileceği gruplardan seçtiği bir örnekleme yöntemi olarak bilinmektedir (Gravetter ve Forzano, 2018: 122). Tesadüfi örnekleme, hızlı ve maliyeti düşük bir veri toplama süreci sunduğundan, sınırlı kaynak ve zamanda yapılan araştırmalarda tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 121). Bu araştırmanın örneklem grubu basit tesadüfi örnekleme vasıtasıyla seçilen katılımcılardan oluşmaktadır.

Bilimsel araştırmalarda seçilen örneklemin büyüklüğünün istatistiksel güvenilirlik, genellenebilirlik ve hata payı gibi çeşitli faktörlere bağlı olduğu bilinmektedir (Cochran, 1977: 72). Tesadüfi örnekleme yöntemiyle örneklem seçimi yapılan araştırmalarda örneklemin evreni temsil etme kabiliyeti zaman zaman sınırlı olabilmektedir (Saunders vd., 2007: 228). Bu nedenle örneklem büyüklüğü araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini etkileyebilen önemli bir faktör olarak görülmektedir (Etikan vd., 2016: 4). Yine de araştırmada kullanılacak örneklemin evren hakkında bilgi veren ve genellenebilir olması adına evren büyüklüğü, hata payı ve güven düzeyi dikkate alınarak asgari örneklem sayısının hesaplanması gerekmektedir. Yamane (1967: 728) tarafından geliştirilmiş, özellikle büyük evrenlerde yaygın olarak kullanılan ve tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen örneklemin evreni genelleme kabiliyetine de katkı sunan örneklem hesaplama aracı aşağıdaki gibidir:

$$n = \frac{N}{1 + N (e^2)}$$

- n, araştırmada ulaşılması gereken örneklem büyüklüğünü,
- N, evren büyüklüğünü,
- e, araştırmada kabul edilebilir hata payını (%5) ifade etmektedir.

Yamane (1967: 728)'nin hesaplama aracından yararlanılarak 6941 öğrenciden oluşan araştırma evreninde %5 hata payıyla, %95 güven aralığında bu araştırmada ulaşılması gereken asgari örneklem büyüklüğü aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$n = \frac{6941}{1 + 6941 (0,05^2)} = \frac{6941}{1 + 6941 (0,0025)} = \frac{6941}{18,3525} \approx 378$$

Buna göre, 6941 kişilik bir evrenden %5 hata payı ve %95 güven aralığında yapılacak bir araştırmanın örnekleminin asgari 378 kişiden oluşması gerekmektedir.

Tesadüfi örnekleme yönteminde evrenin heterojen yapıda olması da örneklem büyüklüğünü etkileyebilmektedir. Çeşitli ve eşit dağılmamış özelliklere sahip bireylerden oluşan bir evrende ya da evrendeki bireylerin özellik dağılımı konusunda bilgi sahibi olmanın mümkün olmadığı durumlarda asgari örneklem sayısının üzerine çıkmak gerekebilmektedir. Öte yandan bu tarz araştırmalarda örneklemin mümkün olduğu kadar geniş tutulmasının,

araştırmanın güvenilirliğine ve genellenebilirliğine katkı sağlayabilecek etkilerinin olduğu da bilinmektedir (Bartlett vd., 2001: 49). Araştırmanın güvenilirliği ve genellenebilirliğini güçlendirmek adına bu çalışmada 764 öğrenciden geçerli veri toplanmıştır. Bu araştırmanın örneklemini 764 kişiden oluşmaktadır.

3.5. Araştırma Verilerinin Toplanması

Nicel araştırmalarda veri toplama teknikleri, araştırmanın amacına ve problem durumuna uygun bilgiye ulaşmak üzere oldukça önemlidir. Nicel araştırmalarda çoğunlukla kullanılan veri toplama teknikleri arasında anketler, testler, gözlemler ve istatistiksel analizler yer almaktadır (Creswell, 2009: 29). Veri toplama tekniklerinin doğru bir yaklaşımla seçilmiş olmasının araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Araştırmayla geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşılabilmesi veri toplama tekniğinin araştırmanın amacına uygun bir yapıda olmasıyla bağlantılıdır. Özellikle geniş bir örnekleme bireylerin tercihlerini ölçmek üzere anket formlarının sunulması bilinen etkin veri toplama teknikleri arasında yer almaktadır (Dillman vd., 2014: 2). Bir çalışmada veri toplama tekniği araştırma desenine, araştırma amacına, evren ve örneklem tipine uygun olarak seçilmediği takdirde elde edilen sonuçlar yanıltıcı olabilmektedir. Yanıltıcı sonuçlar içeren bir araştırmanın kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesi muhtemeldir (Saunders vd., 2007: 116).

Herhangi bir örneklem grubunun bir olguyu tercih etme nedenlerini, demografik özelliklerini ve tipolojilerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalarda veri toplama tekniğinin doğru seçimi, analiz süreci için oldukça önemlidir. İlgili araştırmalarda veri toplama teknikleri arasında anketle veri toplama tekniği kabul gören yöntemler arasında yer almaktadır. Ölçüm aracı doğru tasarlandığı takdirde anket tekniği, geniş örneklem gruplarından hem demografik hem de tercih nedenlerine ilişkin motivasyonel faktörler hakkında kapsamlı veri toplamaya olanak sunmaktadır (Bryman, 2012: 184). Özellikle, Çoklu Mütakabiliyet Analizi (MCA) gibi karmaşık veri analiz tekniklerinin kullanılacağı araştırmalarda anketlerden elde edilebilecek kategorik verilerin, bu analiz yöntemiyle son derece uyumlu olduğu düşünülmektedir (Greenacre, 2017: 17). MCA kategorik değişkenlerin birlikte nasıl dağıldığını incelemek için kullanılan bir yöntem olup, bir konudaki tercih nedenlerini etkileyen faktörleri ve bu tercihler üzerinden tipolojik tanımlamalar yapılmasına imkân sunmaktadır. Anket tekniği araştırmacıların tipolojiler tanımlamasında yaygın olarak kullanılan bir veri toplama tekniği olduğu bilinmektedir (Le Roux ve Rouanet, 2004: 14). Dolayısıyla bu araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplama aracı olarak anket formlarından yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formlarında demografik bilgilerin araştırıldığı ve katılımcıların 2023-2024 yılında devlet üniversitelerindeki turizm fakültelerini tercih etmesinde etkili olabilecek faktörlerin kategorize edilerek sunulduğu sorular bulunmaktadır. Tercih nedenlerini ve demografik özellikleri tespit etmek amacıyla geliştirilen anket formu, geçmişte yapılmış bilimsel araştırmalar ve uzman görüşleri yardımıyla oluşturulmuştur. Anket formu oluşturma sürecinde tez izleme komitesinde bulunan ve alanda benzer araştırmalar yapmış akademisyenlerden yardım alınmıştır. Genel olarak demografik özellikler, akademik itibar ve kalite, kariyer olanakları ve istihdam imkânları, eğitim maliyetleri ve burs olanakları, coğrafi konum ve kampüs koşulları, aile ve sosyal çevre, kişisel ilgi alanları ve yetenekler literatürde yer alan araştırmalarda öğrencilerin okul ve kariyer tercihlerini etkileyen temel faktörler arasında yer almaktadır. (Maringe, 2006; Briggs, 2006; Litten, 1982; Allen ve Van der Velden, 2007; Gifford vd., 2005; Perna, 2000; Hemsley Brown ve Oplatka, 2006; Paulsen, 1990; Perna, 2006: 108; Cabrera ve La Nasa, 2000: 6; Paulsen ve John, 2002: 190; Bora, 2021: 69; McDonough, 1997: 8; Eccles ve Wigfield, 2002: 115). Ayrıca anket formlarında “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” (KVKK), cayma hakları ve araştırmanın içeriği konusunda bilgilendirme metni bulunmaktadır. Araştırmada ölçüm aracı olarak kullanılan anket formu EK 1’de yer almaktadır. Ölçüm aracının etik olarak uygunluğu “T.C. Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu” tarafından 03.04.2023 tarih ve 163 sayılı Etik Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

Araştırma verileri yapılan saha çalışmalarında katılımcılara verilen anket formlarının gönüllü olarak doldurulmasıyla, sosyal internet ağları aracılığıyla yapılan paylaşımlar neticesinde “Google Forms” adlı internet sitesinde bulunan ve matbu anketle birebir aynı olan elektronik ankete erişen gönüllülerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Devlet üniversiteleriyle yazışmalar yapılmış, veri toplama sürecinde ihtiyaç duyulacak izinler alınmıştır. Alınan izinler beyan edilerek öğrenci “Whatsapp” grupları ve öğrenci e-posta adreslerine elektronik anketin internet adresi gönderilmiş ve bu araştırmaya katkı sağlamak isteyen gönüllülerin kendi rızalarıyla katılımları sağlanmıştır.

01.12.2023 ve 02.03.2024 tarihleri arasındaki yaklaşık 3 aylık veri toplama sürecinde toplam 792 katılımcının anket formlarını doldurduğu tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen saha çalışmasında doldurulan anketlerden 11 adedi eksik veri nedeniyle 17 adedi ise çoklu veya binişik veri nedeniyle araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Elektronik ortamda toplanan anketlerde ise herhangi bir eksiklik veya hataya rastlanılmamıştır. Buna göre toplam 764 geçerli ve eksiksiz yanıtları içeren anket formu araştırma kapsamında tutulmuştur.

3.6. Araştırmanın Kısıtları

Özellikle sosyal bilimlerde tesadüfi örnekleme yöntemiyle toplanan verilerin araştırma sorularına açıklık getirebilecek kabiliyeti olabilmektedir. Fakat örnekleme belirli özelliklere sahip katılımcıların çoğunlukta olması bir başka deyişle heterojenliğin sağlanamaması nedeniyle yanlış veya manipülatif sonuçlara ulaşılabilir (Neuman, 2014: 248). Dolayısıyla tesadüfi örnekleme yöntemiyle yapılan araştırmaların veri toplama süreçlerinde hız ve maliyet avantajı olsa da elde edilen sonuçların sınırlılıklarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Tesadüfi örnekleme yöntemi, özellikle belirli örneklem gruplarına ulaşım kolaylığı sağladığı gerekçesiyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Ancak yapısı itibarıyla zaman zaman seçilen örneklem, evreni tam anlamıyla temsil edememekte bazı kategoriler temsil edilirken, diğerleri nispeten az temsil edilmektedir. Söz konusu dengesiz temsil durumu evrenin yapısına bağlı olarak da meydana gelebilmektedir. Dengesiz temsilin giderilmesi adına araştırmacılar post-stratification adı verilen ağırlıklandırma tekniği kullanılabilmektedir (Bethlehem, 2009: 146). Söz konusu ağırlıklandırma tekniği kullanılırken evrendeki bireylerin tamamının demografik özelliklerinin doğru ve eksiksiz bilinmesi gerekmekte aksi takdirde araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği konusunda ciddi sorunlar yaşanabilmektedir (Gelman, 2007: 163). Bu araştırmanın evreni üzerinden ağırlıklandırma yapılabilmesi için gerekli verilere ulaşamamış, ağırlıklandırma tekniği uygulanamamıştır. Dolayısıyla bu araştırma örnekleme olduğu gibi kullanılmıştır. Bu nedenle araştırma kısıtlı bir örnekleme temsil eden kesitsel bir araştırma olarak tamamlanmıştır.

Turizm fakültesi bulunan devlet üniversitelerinden araştırma kapsamında yazışma veya telefon aracılığıyla etik kurul onay raporu ve numarası ibraz edilerek çalışmaya katkı sağlamaları talep edilmiştir. Konuyla ilgili birçok üniversiteden hızlı ve olumlu geri dönüşler alınsa da geri dönüşlerin bir kısmı gecikmeli olarak araştırma plan takvimi dışında alınmış ya da bazı kurumlardan hiçbir geri dönüş alınamamıştır. Bu nedenle evrenin tamamına veya çok daha büyük bir örnekleme ulaşamamıştır. Araştırmanın daha büyük bir örnekleme temsil edebilmesi ve genellenebilirliği açısından bu durum önemli bir kısıt olarak görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde daha çok yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin öğrenim gördüğü düşüncesinden yola çıkılarak her kesim tarafından daha kolay erişilebilecek devlet üniversiteleri araştırma kapsamında tutulmuştur. Vakıf üniversitelerinin araştırmaya dahil edilmemiş olması araştırmanın bir başka kısıtını işaret etmektedir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren yüksekokullar araştırma dışında bırakılmıştır.

3.7. Araştırma Verilerinin Analiz Edilmesi

Araştırmanın amacı doğrultusunda elektronik ortamda dijital ve saha çalışmasında matbu formlar şeklinde katılımcılara sunulmuş birebir aynı içerikteki anket formlarıyla toplanan veriler, “Microsoft Office” programlarının bir bileşeni olan “Excel” adlı uygulamayla birleştirilmiş ve tasnif edilmiştir. Araştırma verileri içerisinde bulunan eksiklikler dikkate alınarak eksik verilerin bulunduğu katılımcı formları kapsam dışı bırakılmıştır. 764 katılımcıya ait geçerli veriler “Excel” adlı uygulamada kategorik özelliklerine göre gruplandırılmış ve “IBM SPSS Statistics 25” adındaki lisanslı veri analizleri paket programına aktarılmıştır. Öncelikle araştırma verileriyle uyumlu olarak her bir değişkenin nominal değerlerden oluşması için değişken tipleri ayarlanmıştır. Ardından değerler sütunundan her bir kategoriye özel kodlama işlemi yapılmıştır. Örneğin cinsiyet kategorisinde “Erkek” katılımcılara “1.00” ve “Kadın” katılımcılara “2.00” değeri atanmıştır. Bir başka örnekle açıklamak gerekirse katılımcıların turizm fakültelerinde öğrencisi oldukları bölümler “Gastronomi ve Mutfak Sanatları” “1.00”, “Rekreasyon Yönetimi” “2.00”, “Turizm İşletmeciliği” “3.00” ve “Turizm Rehberliği” “4.00” şeklinde kodlanmıştır. Aynı yöntemle diğer kategorilerin de kodlama işlemi tamamlanmış böylece verilerin sayısal bir düzlemde gösterilmesi mümkün olmuştur. Araştırma verileri içerisinde öğrencilerin turizm fakültelerini tercih etmesinde etkili olabilecek nedenler literatür yardımıyla tespit edilmiş ve ardından örneklem grubuna ilişkin tipolojileri oluşturmak üzere teorik çerçeve yardımıyla oluşturulmuş tercih nedenlerine ilişkin ana faktörler ve demografik özellikler kullanılarak Çoklu Mütakabiliyet Analizi yapılmıştır.

Çoklu Mütakabiliyet Analizi yapılırken EK 1’de yer alan anket formunun son bölümündeki tercih nedenleri kullanılmış ve Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1 Öğrencisi Olunan Fakülteyi Tercih Etme Nedenleri

Tercih Nedeni	Açıklama
Maddesi	
a)	Bulunduğu şehrin imkânları
b)	Bölümün bulunduğu fakülte
c)	Üniversite
d)	Program akreditasyonunun olması
e)	Sahip olduğu eğitim kadrosu
f)	Ailem istediği için
g)	İlgi duyduğum meslekte kariyer sahibi olabilmek
h)	İş bulabilme olanaklarının yüksek olması
i)	Bölümdeki eğitimin diğer bölümlere göre daha basit ve kolay olması
j)	Puanımın bu bölüme yetmesi
k)	Toplumda saygın bir meslek olduğu için
l)	Sadece lisans mezunu olmak için
m)	Öğretmenlerim önerdiği için
n)	Turizm eğitimi almış bir tanıdığının önerisi
o)	Ailemin maddi durumu iyi olmadığı için bulunduğum şehirde okuma zorunluluğu

Tablo 3.1’de yer alan tercih nedenleri ilgili literatür ve uzman görüşü yardımıyla belirlenmiştir. İlgili alanyazında yer edinmiş tercih nedenleri, literatür ve uzman görüşleri yardımıyla tematik olarak gruplandırılmış ve yapılan gruplandırma Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2 Ek 1 ‘de Yer Alan Tercih Nedeni Maddelerinin Turizm Bölümlerini Tercih Etmeyi Etkileyen Temel Nedenlere Göre Dağılımı

Tercih Nedeni	Tercih Nedeni Açılımı	Tercih Nedeninin Kapsadığı Tercih Nedeni Maddeleri
AİK	Akademik İtibar ve Kalite	b, c, d, e
KİY	Kişisel İlgi Alanları ve Yetenekler	i, j, l
SÇ	Aile ve Sosyal Çevre	f, m, n, k
KO	Kariyer Olanakları ve İş Bulma İmkânı	g, h
CK	Coğrafi Konum ve Kampüs Koşulları	a, o

Tablo 3.2’de, Akademik İtibar ve Kalite (AİK) adlı tercih nedeninin, anket formunda yer alan “b”, “c”, “d” ve “e” maddelerini kapsadığı görülmektedir. Kişisel İlgi Alanları ve Yetenekler (KİY) adlı tercih nedeni, “i”, “j” ve “l” maddelerini; Aile ve Sosyal Çevre (SÇ) adlı tercih nedeni ise “f”, “m”, “n” ve “k” maddelerini kapsamaktadır. Kariyer Olanakları ve İş Bulma İmkânı (KO) adlı tercih nedeni, “g” ve “h” maddelerini; Coğrafi Konum ve Kampüs Koşulları (CK) adlı tercih nedeni de “a” ve “o” maddelerini içermektedir.

3.8. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Geçerlilik ve güvenilirlik, bilimsel araştırmaların temelini oluşturmakta, bir araştırmanın bilimselliği ve kalitesini belirleyen unsurların başında gelmektedir. Geçerlilik ve güvenilirlik kavramlarının araştırmacılar tarafından doğru tanımlanması, araştırmalarında elde ettikleri sonuçların doğruluğunu ve kullandıkları örneklemin evreni temsil etme gücünü artırabilmektedir. Geçerlilik, araştırmanın doğru ve amacına uygun sonuçlar üretebilme gücünü ifade ederken; güvenilirlik bu sonuçların aynı evrende, farklı zaman ve örneklemelerde tekrar elde edilebilir olması ihtimaline karşılık gelmektedir (Cohen vd., 2007: 133). Başka bir deyişle, güvenilirlik bir ölçüm aracının tutarlı sonuçlar üretebilme kabiliyetini ortaya koymakta, geçerlilik ise bir araştırmada kullanılan ölçüm aracının, araştırmanın amacına uygun ve doğru olup olmadığını göstermektedir (Urbina, 2004: 148).

Bilimsel araştırmalarda geçerlilik içsel geçerlilik, dışsal geçerlilik, yapısal geçerlilik ve sonuç geçerliliği olmak üzere dört farklı kistasla değerlendirilmektedir. Her bir geçerlilik kistası, araştırmanın farklı yönlerini değerlendirmek üzere kullanılmakta ve araştırma bulgularının güvenilirliğini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Cronbach ve Meehl, 1955: 281; Messick, 1984: 232). İçsel geçerlilik ölçüm aracının araştırılan konunun tüm boyutlarını kapsayıp kapsamadığını, verilerin aynı koşullarda toplanıp toplanmadığını, ölçüm araçlarının araştırma sorusunun kapsamlı bir şekilde cevaplanabilmesi için ihtiyaç duyulan tüm bilgileri

toplayabilecek nitelikte olmasıyla ilgilenmektedir (Cohen vd., 2007: 43). İçsel geçerlilik genellikle uzman görüşleri yardımıyla sağlanabilmektedir. İçsel geçerliliğin sağlanması amacıyla, alanında uzman araştırmacılardan ölçme aracını değerlendirmesi talep edilebilmektedir. Ölçme aracının konuyla ilgili yeterli kapsama sahip olup olmadığı konusunda alanında uzman araştırmacıların görüşlerinden faydalanarak ölçüm aracı düzenlenebilmektedir (Lynn, 1986: 383). Ölçüm aracının basit önermelerle yalnızca tanımlayıcı ve nominal verilerin toplanması amacıyla hazırlandığı araştırmalarda içsel geçerliliğin, uzman görüşleri ve teorik çerçeveden yararlanılarak karşılanması mümkündür (De Vellis, 2017: 87). Bu araştırmanın içsel geçerliliğinin sağlanması amacıyla ilgili alanyazın, teorik çerçeve ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın dışsal geçerliliğinin sağlanması amacıyla örnekleme herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiştir. Yamane (1967: 728) tarafından geliştirilen örneklem tespit etme aracından faydalanılarak bu araştırmada ihtiyaç duyulan asgari örneklem büyüklüğünün ($n=378$) iki katından fazla örneklem büyüklüğüne ulaşılmıştır. Aynı zamanda demografik çeşitlilikler eşdeğer ağırlıklarda olmasa da çeşitlilik artırılmaya çalışmış böylece araştırmanın dışsal geçerliliğini güçlendirilmek hedeflenmiştir. Araştırma kesitsel bir araştırma olsa dâhi örneklem büyüklüğünün genişletilmesi ve katılımcı tiplerinin çeşitlendirilmesi; bilimsel araştırmaların dışsal geçerliliğini ve genellenebilirliğini güçlendiren faktörler arasında yer almaktadır (Creswell, 2009: 177; De Vaus, 2002: 53).

Bilimsel araştırmalarda güvenilirlik farklı yöntemlerle ölçülebilmektedir. Güvenilirlik, ölçüm araçlarının tutarlılığını ve ölçüm süreci aynı evren içerisinde farklı örnekleme tekrar edildiğinde aynı sonuçlara ulaşma kabiliyetini göstermektedir (Cronbach, 1951: 297). Ancak, araştırma verilerinin kategorik ve nominal olduğu durumlarda, uygulanabilecek güvenilirlik testleri sınırlıdır. Verilerin yapısal özellikleri nedeniyle nominal verilere uygun yapıdaki güvenilirlik testleri zaman zaman bir başka nominal veri setine doğrudan uygulanamamaktadır (Muthén ve Kaplan, 1985: 177). Özellikle kategorik ve nominal verilerin kullanıldığı araştırmalarda, Cronbach'ın Alfa Katsayısı gibi testler sürekli veriler için tasarlanmış testler arasında yer almakta bu nedenle doğrudan uygulanabilirliği mümkün olamamaktadır. (Kline, 2015: 67). Cohen Kappa, Fleiss Kappa ve Krippendorff Alpha testleri güvenilirlik sınamasında kategorik nominal verilerle çalışmaya müsait olsa da en az iki gözlemci tarafından gerçekleştirilen veri toplama işlemlerinde kullanılabilmektedir (Cohen, 1988; Fleiss, 1971; Krippendorff, 2004). Bu araştırma, tek gözlemci tarafından toplanan süreksiz verilerle gerçekleştirilmiş dolayısıyla söz konusu güvenilirlik testleri uygulanmamıştır.

3.9. Araştırma Bulguları

Bu kısımda araştırma bulguları “Demografik Bulgular ve Tanımlayıcı Özellikler” ve “Çoklu Mütakabiliyet Analizi (MCA) Bulguları” olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

3.9.1. Demografik Bulgular ve Tanımlayıcı Özellikler

Araştırmanın bu bölümünde 2023-2024 akademik yılında devlet üniversitelerinde bulunan turizm fakültelerini tercih ederek bu fakültelerdeki bölümlere yerleştirilmiş öğrencilerin; cinsiyet, öğrencisi oldukları üniversitenin bulunduğu coğrafi bölge, öğrencisi oldukları bölümün adı, öğrencisi oldukları fakültenin konumu, mezun oldukları lisenin bulunduğu coğrafi bölge, mezun oldukları lise türü, mezun oldukları lisedeki alanları, YKS giriş sayısı, yerleştirildikleri bölümün tercih sıralamasında kaçınıcı sırada olduğu, geçmişte turizm sektöründe çalışma veya staj deneyimlerinin bulunma durumu, öğrencisi bulundukları bölümü kendi istekleriyle seçme durumu, geleceğe dair kariyer planlarının olma durumu, ebeveynlerin eğitim durumu, ailelerinde turizm sektöründe çalışan bireylerin varlığını gösteren sosyo-demografik bulgular ve tanımlayıcı özelliklerin frekans ve örneklem içerisindeki sıklık durumu özetlenmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin genel durumu özetleyen frekans ve sıklık değerleri Tablo 3.3’te verilmiştir

Tablo 3.3 Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin Özet Veriler

Cinsiyet	Frekans (N)	%
Erkek	335	43,8
Kadın	429	56,2
Toplam	764	100,0

Tablo 3.3 incelendiğinde katılımcıların %43,8’inin (N=335) erkek ve %56,2’sinin (N=429) kadın öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Katılımcıların öğrencisi oldukları üniversitenin bulunduğu coğrafi konuma ilişkin genel durumu özetleyen frekans ve sıklık değerleri Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.4 Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Üniversitenin Bulunduğu Coğrafi Bölge

Üniversitenin Bulunduğu Coğrafi Bölge	Frekans (N)	%
Akdeniz	241	31,5
Doğu Anadolu	88	11,5
Ege	101	13,2
Güneydoğu Anadolu	43	5,6
İç Anadolu	109	14,3
Karadeniz	133	17,4
Marmara	49	6,4
Toplam	764	100,0

Tablo 3.4'te yer alan veriler incelendiğinde, katılımcıların öğrencisi oldukları üniversitenin bulunduğu coğrafi bölgelere göre dağılımında belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. En yüksek katılımın %31,5 (N=241) ile Akdeniz Bölgesi'nde bulunan turizm fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler tarafından sağlandığı, katılım yoğunluğunun ikinci sırada olduğu Karadeniz Bölgesi'ndeki turizm fakültelerinde öğrenci olan bireylerin örneklemin %17,4'ünü (N=133) temsil ettiği anlaşılmaktadır. İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan turizm fakültelerinde öğrenci olan bireylerin örneklemin temsil oranının %14,3 (N=109) olduğu saptanmıştır. Ege Bölgesi'nde bu oran %13,2 (N=101) olarak tespit edilmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören katılımcıların oranı %11,5 (N=88), Marmara Bölgesi'nde öğrenim gören katılımcıların oranı %6,4 (N=49) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören katılımcıların oranının %5,6 (N=43) olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcıların öğrencisi oldukları turizm fakültelerinde kayıtlı oldukları bölümlere ilişkin genel durumu özetleyen frekans ve sıklık değerleri Tablo 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3.5 Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Bölümler

Bölüm/Program Adı	Frekans (N)	%
Gastronomi ve Mutfak Sanatları	342	44,8
Rekreasyon Yönetimi	104	13,6
Turizm İşletmeciliği	187	24,5
Turizm Rehberliği	131	17,1
Toplam	764	100

Tablo 3.5 araştırmaya katılan turizm fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımını göstermektedir. Katılımcıların %44,8'inin (N=342) Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünde öğrenim gördüğü ve örneklemin önemli bir kısmının bu öğrencilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Turizm İşletmeciliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin örneklem içerisindeki oranının %24,5 (N=187), Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinin örneklem içerisindeki oranının %17,1 (N=131) ve Rekreasyon Yönetimi bölümü öğrencilerinin örneklem içerisindeki oranının %13,6 (N=104) olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların öğrenim gördükleri turizm fakültelerinin il veya ilçe merkezinde bulunma durumuna ilişkin özet veriler Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6 Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Fakültenin Konumu

Fakültenin Konumu	Frekans (N)	%
İl Merkezi	478	62,6
İlçe Merkezi	286	37,4
Toplam	764	100

Tablo 3.6'ya göre il merkezlerinde bulunan turizm fakültelerinde öğrenim gören katılımcıların örneklemdeki oranı %62,6 (N=478) iken ilçe merkezlerinde öğrenim gören katılımcıların örneklemdeki oranının %37,4 (N=286) olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 3.7 katılımcıların mezun oldukları liselerin bulunduğu coğrafi bölge dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 3.7 Katılımcıların Mezun Oldukları Liselerin Bulunduğu Coğrafi Bölge

Mezun Olunan Lisenin Bulunduğu Bölge	Frekans (N)	%
Akdeniz	132	17,3
Doğu Anadolu	98	12,8
Ege	125	16,4
Güneydoğu Anadolu	78	10,2
İç Anadolu	122	16
Karadeniz	106	13,9
Marmara	103	13,5
Toplam	764	100

Araştırmaya katılım sağlayan turizm fakültesi öğrencilerinin %17,3'ünün (N=132) Akdeniz Bölgesi, 16,4'ünün (N=125) Ege Bölgesi, %16'sının (N=122) İç Anadolu Bölgesi, %13,9'unun (N=106) Karadeniz Bölgesi, %13,5'inin (N=103) Marmara Bölgesi, %12,8'inin (N=98) Doğu Anadolu Bölgesi ve %10,2'sinin (N=78) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan liselerden mezun olduğu Tablo 3.7'den anlaşılmaktadır.

2023-2024 yılında devlet üniversitelerinde bulunan turizm fakültelerini tercih ederek bu okullara kayıt yaptıran ve araştırmaya katılan öğrencilerin lisans eğitimine başlamadan önce mezun oldukları ortaöğretim kurumlarının türünü gösteren Tablo 3.8 aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.8 Katılımcıların Mezun Oldukları Liselerin Türleri

Mezun Olunan Lise Türü	Frekans (N)	%
Açık Lise	81	10,6
Anadolu Lisesi	350	45,8
Fen- Sosyal Bilimler Lisesi	70	9,2
İmam Hatip Lisesi	71	9,3
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	134	17,5
Özel Lise	58	7,6
Toplam	764	100

Araştırma örnekleminde toplanan veriler katılımcıların 6 farklı lise türünden de devlet üniversitelerinde bulunan turizm fakültelerine yerleştiğini göstermektedir. Örneklemin %45,8'i (N=350) Anadolu Lisesi mezunlarından, %17,5'i (N=134) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi mezunlarından, %10,6'sı (N=81) Açık Lise mezunlarından, %9,3'ü (N=71) İmam Hatip Lisesi mezunlarından, %9,2'si (N=70) Fen veya Sosyal Bilimler Lisesi mezunlarından ve 7,6'sı (N=58) Özel Lise mezunlarından oluştuğu Tablo 3.8'de görülmektedir.

Katılımcıların turizm fakültelerine yerleştirildiği puan türünden bağımsız olarak ortaöğretim dönemlerinde seçmiş oldukları alan/ puan türünü yansıtan verilerin özetlenmiş hali Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.9 Katılımcıların Mezun Oldukları Alan/ Puan Türleri

Mezun Olunan Alan	Frekans (N)	%
Dil	110	14,4
Eşit Ağırlık	325	42,5
Sayısal	142	18,6
Sözel	187	24,5
Toplam	764	100

Tablo 3.9 incelendiğinde dört farklı alanın tamamından turizm fakültesine yerleştirilen öğrencilerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak ÖSYM (2024) istatistiklerinden de anlaşılabacağı üzere turizm fakültelerine girişlerde Sayısal puan türü üzerinden yerleştirme yapılmamaktadır. Bu durumda Sayısal alandan mezun olan ve örneklemin %18,6'sını temsil eden 142 öğrencinin kesin olarak alan dışı tercih yapmış olması dikkat çekmektedir. Örneklem içerisinde Eşit Ağırlık alanından mezun olmuş öğrencilerin sayısı (N=325) örneklemin büyük bir bölümünü kapsamaktadır (%42,5). Sözel alandan mezun olan öğrenciler örneklemin %24,5'ini (N=187) ve Yabancı Dil alanından mezun olan öğrenciler örneklemin %14,4'ünü (N=110) kapsamaktadır.

2023-2024 akademik yılında turizm fakültesine yerleştirilen öğrencilerin YKS giriş sayılarını gösteren bilgiler Tablo 3.10'da sunulmuştur.

Tablo 3.10 Katılımcıların YKS Giriş Sayıları

YKS Giriş Sayısı	Frekans (N)	%
1 kez	272	35,6
2 kez	254	33,2
3 kez	151	19,8
4 kez ve üzeri	87	11,4
Toplam	764	100

Katılımcılar arasında YKS'ye 1 kez girmiş öğrencilerin diğer öğrencilerden nicelik olarak fazla (%36,6 ve N=272) olduğu Tablo 3. 10'da görülmektedir. YKS'yi 2 kez deneyimlemiş öğrenciler örneklemin %33,2'sini (N=254) temsil ettiği de aynı tablodan anlaşılmaktadır. YKS'yi 3 kez deneyimlemiş öğrencilerin örneklem içerisindeki oranının %19,8 (N=151) ve 4 kez veya daha fazla deneyimlemiş öğrencilerin örneklem içerisindeki oranının %11,4 (N=87) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.11 araştırmaya katılan turizm fakültesi öğrencilerinin öğrencisi oldukları bölümü tercih listelerinde kaçınıcı sıraya yazmış olduklarına dair betimleyici istatistik sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3.11 Katılımcıların Tercih Sırlarına Göre Yerleştirilme Durumlarına İlişkin Bilgiler

Yerleştirildiği Bölümün Tercih Listesindeki Sırası	Frekans (N)	%
1.- 6. Tercih arası	429	56,2
7.- 12. Tercih arası	146	19,1
13.- 18. Tercih arası	105	13,7
19.- 24. Tercih arası	84	11
Toplam	764	100

Örnekleme dahil edilmiş turizm fakültesi öğrencilerin tercih etmiş oldukları bölümü ve dolayısıyla turizm fakültesini tercih listesinde daha çok üst sıralara yazdığı anlaşılmaktadır. 764 kişilik örneklem içerisinde 429 öğrenci (%56,2) turizm fakültelerini 1. ve 6. tercihleri arasında konumlandırmıştır. Öğrencisi oldukları turizm fakültelerini tercih listesinin 7. ve 12. tercih sırası aralığında yazan öğrenci sayısının 146 (%19,1), 13. ve 18. tercih sırası aralığında yazan öğrenci sayısının 105 (%13,7) ve son sıralara tekabül eden 19. ve 24. tercih sırası aralığında yazan öğrenci sayısının 84 (%11) olduğu Tablo 3.11’den anlaşılmaktadır. Ancak bu tercih sıralamaları, öğrencilerin yerleştirildiği bölümleri tercih etme sıralarını ifade etmektedir. Öğrencilerin farklı üniversitelerdeki turizm fakültelerini tercih listesinin daha üst veya alt sıralarına yazmış olabilme durumunu gösterir veriler bu araştırmayla toplanan veriler arasında yer almamaktadır.

Katılımcılara turizm fakültesine yerleştirilmeden önce staj veya boş zamanlarını çalışarak değerlendirmek amacıyla turizm sektörünü deneyimleyip deneyimlemediği sorulmuştur. Katılımcıların turizm sektörü deneyimlerine ilişkin bilgiler Tablo 3.12’de verilmiştir

Tablo 3.12 Katılımcıların Turizm Sektörü Deneyimleri

Turizm Sektörü Deneyimi	Frekans (N)	%
Var	294	38,5
Yok	470	61,5
Toplam	764	100

Araştırmaya katılan turizm fakültesi öğrencilerinin önemli bir bölümünün (%61,5 ve N=470) daha önce turizm sektörünü deneyimlemediği Tablo 3.12’nin sunduğu bilgiler arasında yer almaktadır. Katılımcı grubunun %38,5’inin (N=294) daha önce turizm sektörünü deneyimlediği anlaşılmaktadır.

Turizm fakültesini tercih eden ve araştırma örnekleminde bulunan katılımcılara öğrencisi oldukları bölümü isteyerek ya da istemeyerek tercih etme durumları sorulmuştur. Katılımcıların bu konudaki yanıtlarının frekans ve sıklık değerlerine göre dağılımı Tablo 3.13’te verilmiştir.

Tablo 3.13 Katılımcıların Bölümlerini İsteyerek Seçme Durumları

Bölümü İsteyerek Seçme	Frekans (N)	%
Evet	598	78,3
Hayır	166	21,7
Toplam	764	100

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun turizm fakültelerinde bulunan bölümleri isteyerek seçtiği Tablo 3.13'te yer alan değerlerden anlaşılmaktadır (%78,3 ve N=598). Öğrencisi olduğu turizm fakültesi bölümlerini tercih eden katılımcıların yalnızca %21,7'si (N=166) bu bölüme istemeyerek kayıt yaptırdığını gösteren veriler sunmuştur.

Geleceğe yönelik kariyer planının varlığına veya yokluğuna ilişkin verilerin elde edilmesinin araştırmada çizilecek tipolojik çerçevenin zenginleştirilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda katılımcılara geleceğe dair kariyer planlarının bulunup bulunmadığı sorulmuş, örneklem içerisindeki sıklık ve frekans değerleri Tablo 3.14'te gösterilmiştir.

Tablo 3.14 Katılımcıların Geleceğe Yönelik Kariyer Planı Durumu

Kariyer Planı	Frekans (N)	%
Var	639	83,6
Yok	125	16,4
Toplam	764	100

Tablo 3.14'e göre katılımcıların çok büyük bir kısmının geleceğe dair kariyer planının bulunduğu söylenebilmektedir (%83,6 ve N=639). Geleceğe dair kariyer planının olmadığını beyan eden katılımcı sayısının ise örneklem %16,4'üne (N=125) tekabül ettiği yine Tablo 3.14'te görülen veriler arasında yer almaktadır.

Katılımcıların ailelerindeki sosyal yapıyı keşfetmek ve ebeveynlerinin eğitim durumunu tespit etmek amacıyla anne ve babalarının eğitim durumları sorulmuştur. Araştırmaya katılım sağlayan turizm fakültesi öğrencilerinin annelerinin eğitim durumuna ilişkin özet veriler Tablo 3.15'te ve babalarının eğitim durumlarına ilişkin özet veriler Tablo 3.16'da gösterilmiştir.

Tablo 3.15 Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu

Anne Eğitim Durumu	Frekans (N)	%
Okuryazar Değil	68	8,9
İlkokul	224	29,3
Ortaokul	117	15,3
Lise	186	24,3
Önlisans	49	6,4
Lisans	99	13
Lisansüstü	21	2,7
Toplam	764	100

Araştırma örnekleminden elde edilen veriler göstermektedir ki; katılımcıların %29,3'ünün (N=224) annesi ilkokul, %24,3'ünün (N=186) annesi lise, %15,3'ünün (N=117) annesi ortaokul, %13'ünün (N=99) annesi lisans, %6,4'ünün (N=49) annesi önlisans ve %2,7'si

(N=21) yüksek lisans veya doktora programlarından birinden mezundur. Ayrıca katılımcıların %8,9 kısmı (N=68) annesi okuryazar bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3.16 Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu

Baba Eğitim Durumu	Frekans (N)	%
Okuryazar Değil	24	3,1
İlkokul	173	22,6
Ortaokul	146	19,1
Lise	212	27,7
Önlisans	50	6,5
Lisans	137	17,9
Lisansüstü	22	2,9
Toplam	764	100

Araştırma grubuna dahil öğrencilerin babalarının eğitim durumuna ilişkin veriler Tablo 3.16'da görülmektedir. Katılımcıların %27,7'sinin (N=212) babasının lise mezunu, %22,6'sının (N=173) babasının ilkokul mezunu, %19,1'inin (N=146) babasının ortaokul mezunu, %17,9'unun (N=137) babasının lisans mezunu, % 6,5'inin (N=50) önlisans mezunu ve %2,9'unun (N=22) babasının lisansüstü programlardan herhangi birinden mezun olduğu tablodan izlenebilecek bilgiler arasında yer almaktadır. Ayrıca katılımcıların %3,1'inin (N=24) babasının okur yazar olmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların ailelerinde turizm sektöründe çalışan bireylerin varlığıyla tercih nedenleri arasındaki örüntü merak edilmiş bu nedenle ailelerinde turizm sektöründe çalışan bireylerin olup olmadığını gösteren bulgular Tablo 3.17'de verilmiştir.

Tablo 3.17 Katılımcıların Turizm Sektöründe Çalışan Yakınlarının Bulunma Durumu

Ailede Turizm Sektöründe Çalışan Bireylerin Varlığı	Frekans (N)	%
Var	234	30,6
Yok	530	69,4
Toplam	764	100

Tablo 3.17, katılımcıların ailesinde turizm sektöründe çalışan bireylerin bulunmadığı bilgisini baskın bir şekilde sunmaktadır (%69,4 ve N=530). Ailesinde turizm sektöründe çalışan birey veya bireyler bulunan ve bu bölüme yerleştirilmiş katılımcıların örneklem içerisindeki temsil oranının %30,6 (N=234) olduğu anlaşılmaktadır.

Veri toplama aracında bulunan bölüm tercihinde etkili olan faktörler ve katılımcıların yanıtlarına ilişkin özet veriler Tablo 3.18'de görülmektedir.

Tablo 3.18 Tercih Nedenlerinin Öğrencilere Göre Dağılımı

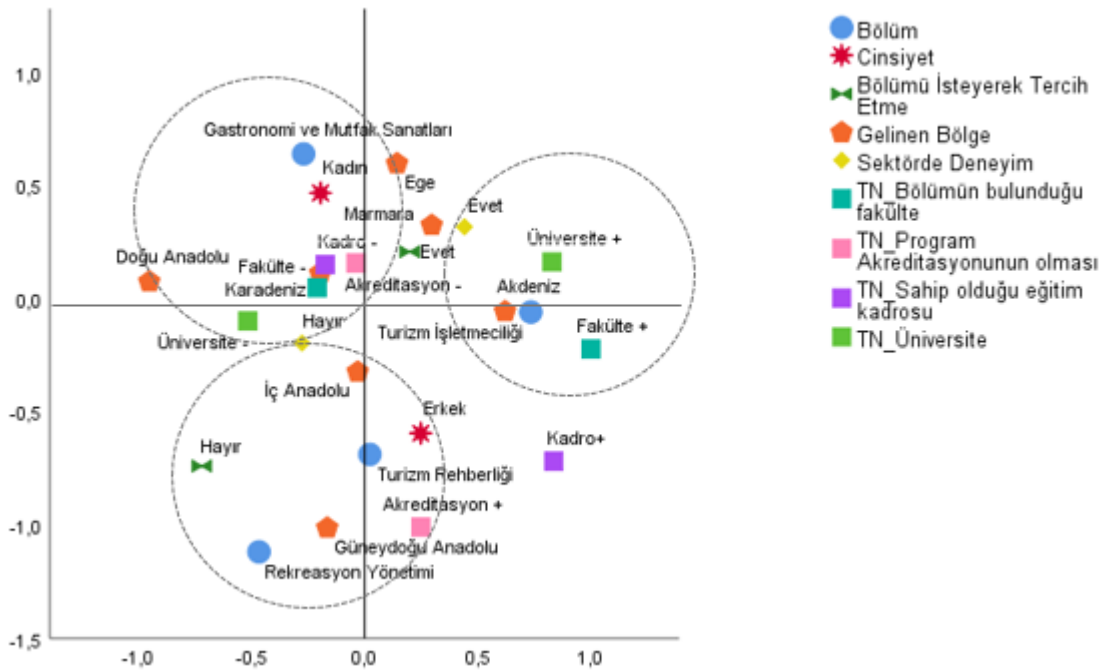
N	Tercih Nedeni	İşaretleyen Katılımcı Sayısı	Toplam Katılımcı Sayısına Oranı (%)
746	a) Bulunduğu şehrin imkânları	322	43,16
	b) Bölümün bulunduğu fakülte	132	17,69
	c) Üniversite	293	39,28
	d) Program akreditasyonunun olması	102	13,67
	e) Sahip olduğu eğitim kadrosu	131	17,56
	f) Ailem istediği için	106	14,21
	g) İlgi duyduğum meslekte kariyer sahibi olabilmek	456	61,13
	h) İş bulabilme olanaklarının yüksek olması	364	48,79
	i) Bölümdeki eğitimin diğer bölümlere göre daha basit ve kolay olması	81	10,86
	j) Puanımın bu bölüme yetmesi	246	32,98
	k) Toplumda saygın bir meslek olduğu için	113	15,15
	l) Sadece lisans mezunu olmak için	70	9,38
	m) Öğretmenlerimin önerdiği için	47	6,3
	n) Turizm eğitimi almış bir tanıdığının önerisi	66	8,85
	o) Ailemin maddi durumu iyi olmadığı için bulunduğu şehirde okuma zorunluluğu	46	6,17

Tablo 3.18 katılımcıların öğrencisi oldukları fakülteyi tercih etme nedenlerini ifade etmek için seçtiği önermeleri göstermektedir. Katılımcılara veri toplama aracında en az 1 en çok 15 madde işaretleme olanağı verilmiştir. Bu noktada katılımcıların bazılarının birden fazla işaretleme yaptığı tabloda da görülmektedir. Örneklem genelinde katılımcılar hepsi Tablo 3.18’de yer alan maddelerle sınırlı olmak üzere toplam 2575 tercih nedeni belirtmişlerdir. 764 kişilik örneklemde kişi başına düşen ortalama tercih nedeni belirtme sayısı 3,37 olarak tespit edilmiştir. Her 3 katılımcıdan neredeyse 2’sinin (%61,13 ve N=456) g maddesi olan “İlgi duyduğum meslekte kariyer sahibi olabilmek” adlı önermeyi işaretlemesi dikkat çekici bulgular arasında yer almaktadır.

3.9.2. Çoklu Mütakabiliyet Analizi (MCA) Bulguları

Araştırmanın bu kısmında bölüm tercihinde etkili olan nedenler “AİK”, “SÇ”, “CK”, “KİY” ve “KO” olarak gruplandırılmış ve katılımcıların tanımlayıcı özellikleriyle kombine edilerek MCA yapılmıştır.

Katılımcıların tercih nedenlerini etkileyen faktörlerden AİK faktörünün kapsadığı maddelerle demografik değişkenler arasında yapılan çoklu mütakabiliyet analizi çıktısı Şekil 3.1’de sunulmuştur.

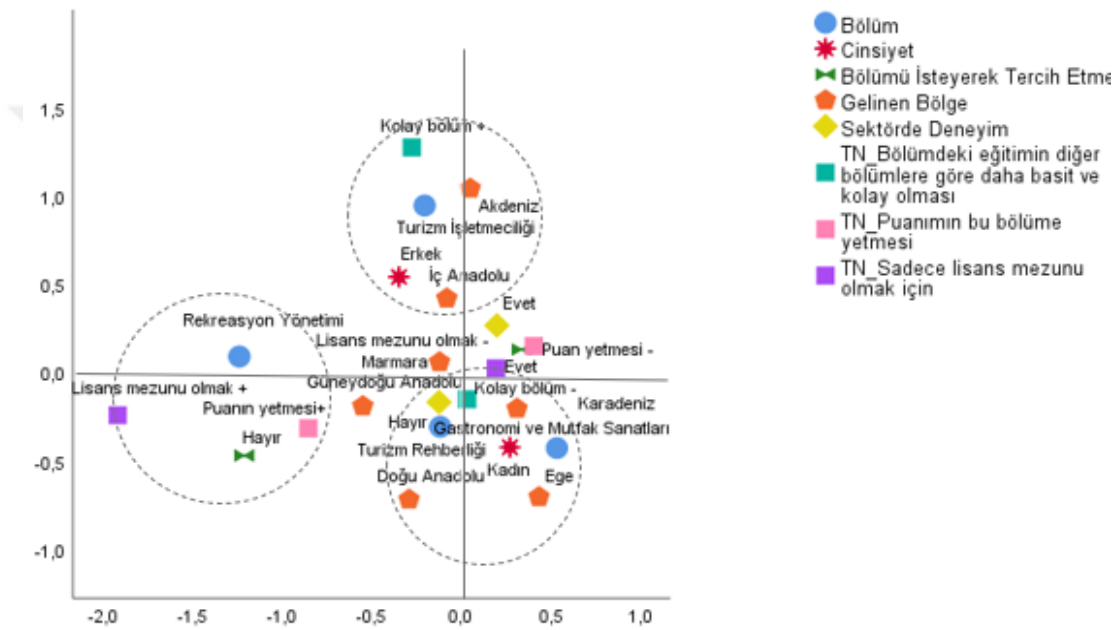

Şekil 3.1 AİK Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı

Şekil 3.1’de katılımcıların tercih nedenleri arasında bulunan AİK faktörüne ilişkin dört farklı önerme (b, c, d, e; bkz. EK 1) ve demografik değişkenler iki boyutlu düzlemde gösterilmiştir. Şeklin sağ üst köşesinde hangi değişkenin hangi sembolle temsil edildiğine dair gösterge bulunmaktadır. Önergelerin temsil edildiği sembol “-” ve “+” işaretleriyle şekilde yer almaktadır. İlgili tercih nedeni maddesini anket formu üzerinde işaretlemeyen öğrencilerin bu düzlemdeki konumu “-” işareti ile gösterilmiş, aynı tercih nedeni maddesini anket formu üzerinde işaretleyen öğrenciler ise “+” işareti ile gösterilmiştir. MCA sonuçları incelendiğinde; üç temel birliktelik grubu tespit edilmiştir. Şekil incelendiğinde “Gastronomi ve Mutfak Sanatları” bölümünü tercih edenlerin; çoğunlukla Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinden gelmiş öğrencilerden oluştuğu ve bu öğrencilerin AİK tercih faktörünün kapsadığı herhangi bir tercih nedenine belirgin bir yakınlık göstermediği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu grubun çoğunluğunun, sektörde deneyimi olmayan kadın katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Yapılan analizle açığa çıkan bir diğer birliktelik grubunun Turizm İşletmeciliği bölümü öğrencileri etrafında oluştuğu tespit edilmiştir. Bu grupta çoğunlukla Akdeniz Bölgesi’nden gelen ve sektör deneyimi olan öğrenciler yer almaktadır. Bu gruptaki öğrenciler arasında “Bölümün bulunduğu fakülte” (b) ve “Üniversite” (c) tercih nedeni maddelerinin bir tercih nedeni olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Şekil 3.1’de görülen son gruplaşmada ise Turizm Rehberliği ve Rekreasyon Yönetimi bölümü öğrencilerinin birbirine yakın noktalarda konumlandığı, bu öğrencilerin çoğunlukla İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden

gelen erkek öğrenciler olduğu ve tercih nedeni maddelerinden “Program akreditasyonun olması” (d) maddesini bir tercih nedeni olarak belirten öğrencilerle yakın konumlandığı tespit edilmiştir. Rekreatyon Yönetimi ve Turizm Rehberliği etrafında gruplanan öğrenciler her ne kadar benzer özellikler gösterse de Rekreatyon Yönetimi bölümü öğrencilerinin, öğrencisi bulunduğu bölümü isteyerek tercih etmeyen öğrencilerle diğer bölümlere kıyasla daha yakın konumlandığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların tercih nedenlerini etkileyen faktörlerden KİY faktörüne ilişkin maddeler ve demografik değişkenlerin bir arada analiz edildiği çoklu mütekabiliyet analizi çıktısı Şekil 3.2’de verilmiştir.

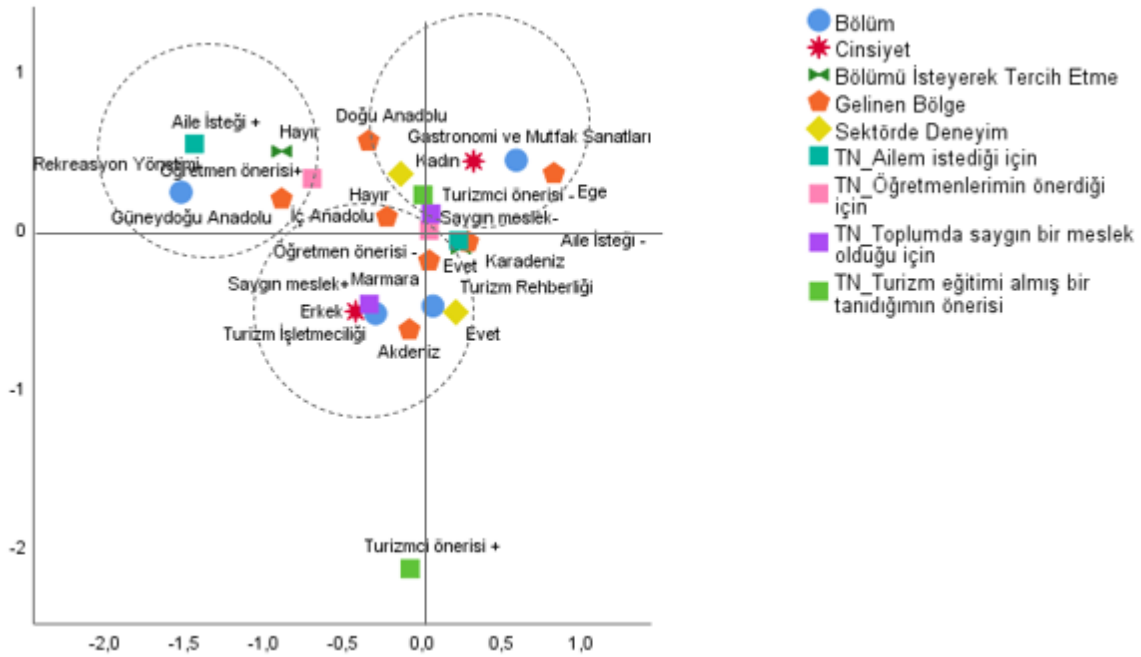

Şekil 3.2 KİY Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütekabiliyet Analizi Çıktısı

Yapılan MCA sonucunda katılımcıların tercih nedenleri arasında bulunan KİY faktörüne ilişkin üç farklı önerme (i, j, l; bkz. EK 1) ve demografik değişkenlerin iki boyutlu düzlemdeki konumları Şekil 3.2’de görülmektedir. Şeklin sağ üst köşesinde hangi değişkenin hangi sembolle temsil edildiğine dair gösterge bulunmaktadır. Önermelerin temsil edildiği sembol “-” ve “+” işaretleriyle şekilde yer almaktadır. İlgili tercih nedeni maddesini anket formu üzerinde işaretlemeyen öğrencilerin bu düzlemdeki konumu “-” işareti ile gösterilmiş, aynı tercih nedeni maddesini anket formu üzerinde işaretleyen öğrenciler ise “+” işareti ile gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda üç temel birliktelik grubundan söz etmek mümkündür. Rekreatyon Yönetimi bölümünü tercih eden katılımcıların “Bölümü isteyerek seçme” isimli değişkeni “Hayır” olarak işaretlediği dolayısıyla öğrencisi bulundukları bölümü çoğunlukla istemeyerek seçtiği Şekil 3.2’den anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu katılımcıların tercih nedeni maddeleri arasından “Puanının bu bölüme yetmesi” (j) ve “Sadece lisans mezunu olmak için”

(l) maddelerine diğer bölümlere kıyasla daha yakın konumlandığı tespit edilmiştir. Turizm İşletmeciliği bölümünü tercih eden katılımcıların ise erkek katılımcılara daha yakın bir noktada konumlandığı ve tercihlerinde “Bölümdeki eğitimin diğer bölümlere göre daha basit ve kolay olması” (i) tercih maddesinin daha etkili olduğu şeklindeki uzaklıklardan anlaşılmaktadır. Ayrıca bu grubun ağırlıklı olarak Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinden gelen katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Gastronomi ve Mutfak Sanatları ile Turizm Rehberliği bölümlerindeki öğrenciler, birbirine yakın konumlanarak benzer tercih nedenleriyle ilişkilendirilen bir başka grup oluşturmuştur. Bu gruplaşmada “Puanımın bu bölüme yetmesi” (j) “Bölümdeki eğitimin diğer bölümlere göre daha basit ve kolay olması” (i) şeklindeki tercih nedenlerinden uzaklaşıldığı görülmektedir. Bu gruplaşmanın kadınlar arasında daha yaygın olduğunu, çoğunlukla Ege, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi’nden gelen katılımcılarda görüldüğünü ifade etmek mümkündür.

Katılımcıların tercih nedenlerini etkileyen faktörlerden SÇ faktörünün kapsadığı tercih nedeni maddeleri ve demografik değişkenlerin bir arada işlendiği çoklu mütekabiliyet analizi çıktısı Şekil 3.3’te gösterilmiştir.

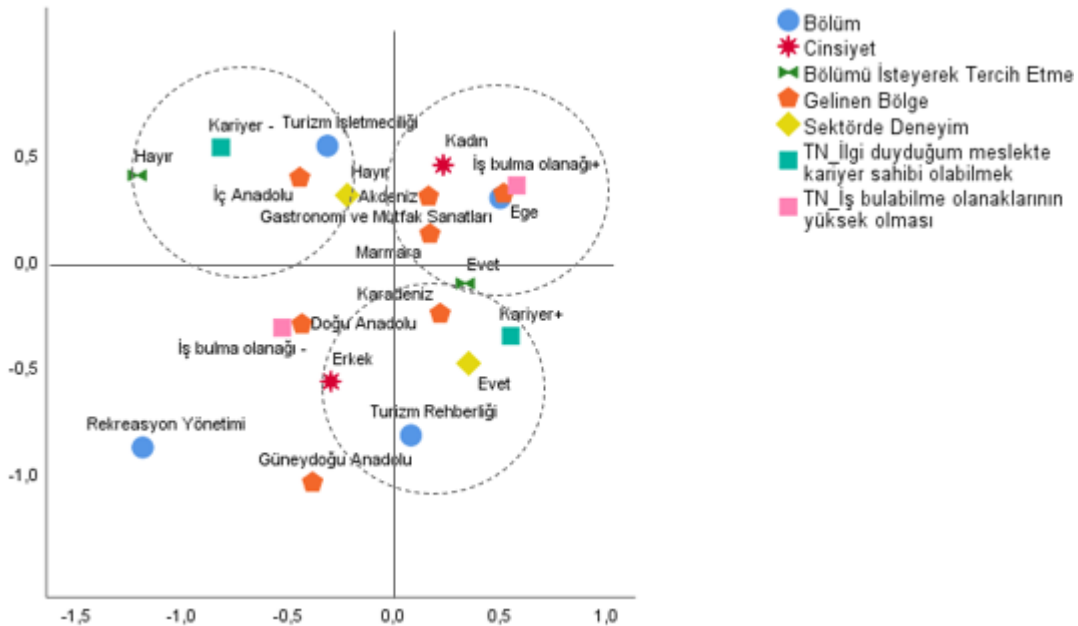

Şekil 3.3 SÇ Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütekabiliyet Analizi Çıktısı

Katılımcıların öğrencisi oldukları fakülteyi tercih etmelerini etkileyen faktörler arasından SÇ faktörünün kapsadığı önermelerin (f, m, n, k; bkz. EK 1) ve demografik değişkenlerin bir arada gösterildiği çoklu mütekabiliyet analizi çıktısı Şekil 3.3’te verilmiştir. Şeklin sağ üst köşesinde hangi değişkenin hangi sembolle temsil edildiğine dair gösterge bulunmaktadır. Önermelerin temsil edildiği sembol “-” ve “+” işaretleriyle şekilde yer

almaktadır. İlgili tercih nedeni maddesini anket formu üzerinde işaretlemeyen öğrencilerin bu düzlemdeki konumu “-” işareti ile gösterilmiş, aynı tercih nedeni maddesini anket formu üzerinde işaretleyen öğrencilerin düzlemdeki konumu ise “+” işareti ile gösterilmiştir. Yapılan MCA üç belirgin gruplaşmayı işaret etmektedir. Rekreasyon Yönetimi bölümü etrafında kümelenen öğrencilerin öğrencisi bulundukları bölümü isteyerek tercih etmedikleri, daha çok Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden gelen öğrencilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Tercih nedenleri açısından bakıldığında bu gruplaşmaya dahil öğrencilerin, “Ailem istediği için” (f) ve “Öğretmenlerim önerdiği için” (m) tercih nedeni maddelerine yakın konumlandığı görülmektedir. Turizm İşletmeciliği ve Turizm rehberliği bölümünde öğrenci olan katılımcıların birbirine daha yakın konumlandığı ve benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu gruplaşmada sektör deneyimi olan, erkek öğrencilerin ağırlıklı olduğu ve “Toplumda saygın bir meslek olduğu için” (k) şeklindeki tercih nedeninin ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünü tercih etmiş öğrencilerin ise SÇ faktörünün kapsadığı tüm tercih nedenlerine diğer bölüm öğrencilerine nazaran mesafeli konumlandığı; daha çok kadın, Doğu Anadolu ve Ege Bölgesi’nden gelen öğrencilerden oluştuğu saptanmıştır.

Katılımcıların tercih nedenlerini etkileyen faktörlerden KO faktörüne ait maddeler ile demografik değişkenlerin birlikte ele alındığı çoklu mütekabiliyet analizi çıktısı Şekil 3.4’te sunulmuştur.

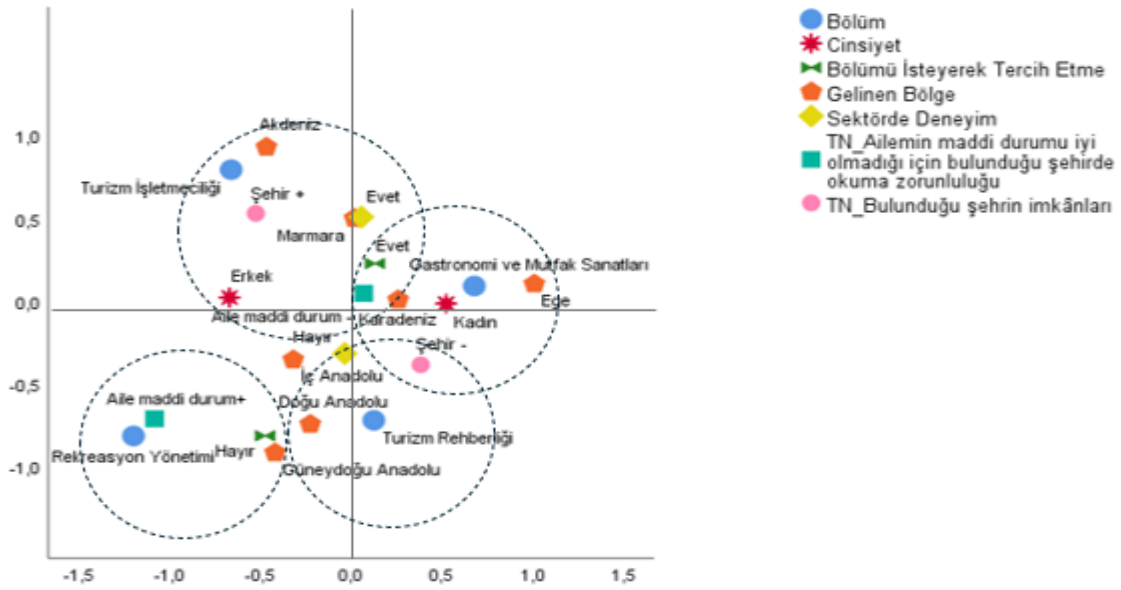

Şekil 3.4 KO Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütekabiliyet Analizi Çıktısı

Katılımcıların kayıtlı oldukları fakülteleri tercih etmelerinde etkili olan unsurlar arasında yer alan KO faktörüne ait önermeler (g, h; bkz. EK 1) ile demografik değişkenlerin birlikte değerlendirildiği çoklu mütekabiliyet analizine ilişkin görsel, Şekil 3.4’te

görülmektedir. Şeklin sağ üst köşesinde, her bir değişkenin hangi sembolle temsil edildiğini belirten bir gösterge yer almaktadır. İki boyutlu düzlem üzerinde, analize dahil edilen tercih nedenlerini temsil eden sembollerin yanında “+” ve “-” işaretleri bulunmaktadır. “+” simgesi, ilgili maddeyi kendisi için bir tercih nedeni olarak belirten öğrencileri; “-” simgesi ise aynı maddeyi tercih nedeni olarak belirtmeyen öğrencileri göstermektedir. MCA sonuçları incelendiğinde, üç temel gruplaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Rekreasyon Yönetimi bölümü öğrencilerinin, KO faktörü maddelerine büyük ölçüde mesafeli yaklaştıkları ve bu bölüm ile KO faktörü arasında anlamlı bir ilişkiyi gösteremedikleri belirlenmiştir. İlk gruplaşmanın, Turizm İşletmeciliği bölümünü tercih eden ve bu tercihi isteyerek yapmadığını ifade eden katılımcılardan oluştuğu; bu gruptaki öğrencilerin çoğunlukla sektör deneyimine sahip olmadığı ve “İlgi duyduğum meslekte kariyer sahibi olabilmek” (g) maddesine uzak konumlandıkları tespit edilmiştir. İkinci gruplaşmada, Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünü tercih eden, çoğunluğu kadınlardan oluşan ve sırasıyla Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinden gelen katılımcıların yer aldığı görülmektedir. Söz konusu grupta “İş bulabilme olanaklarının yüksek olması” (h) maddesinin belirleyici bir tercih nedeni olarak ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Üçüncü gruplaşma ise Turizm Rehberliği bölümünü tercih eden, Karadeniz bölgesinden gelen, erkek ve sektör deneyimi bulunan katılımcıların çoğunlukta olduğu bir yapıya sahiptir. Bu gruptaki öğrenciler arasında daha çok “İlgi duyduğum meslekte kariyer sahibi olabilmek” (g) şeklindeki tercih nedeninin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

CK faktörüne ait tercih nedeni maddeleri ile demografik değişkenlerin ilişkisi olarak ele alındığı çoklu müteakabiliyet analizi sonuçları, Şekil 3.5’te görselleştirilmiştir.

Şekil 3.5 CK Faktörünün Kapsadığı Tercih Nedenleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki Çoklu Mütakabiliyet Analizi Çıktısı

CK faktörüne ait tercih nedenleri (a, o; bkz. EK 1) ile demografik değişkenlerin birlikte değerlendirildiği çoklu mütakabiliyet analizi sonuçları Şekil 3.5'te sunulmuştur. Şeklin sağ üst köşesinde, her bir değişkenin hangi sembolle gösterildiğini açıklayan bir gösterge yer almaktadır. İki boyutlu düzlemde, tercih nedenlerini temsil eden sembollerin yanında “+” ve “-” işaretleri bulunmaktadır. “+” simgesi, ilgili maddeyi kendisi için bir tercih nedeni olarak işaretleyen öğrencileri temsil etmektedir. Buna karşılık, “-” simgesi ise aynı maddeyi tercih nedeni olarak belirtmeyen öğrencileri göstermektedir. MCA sonuçları incelendiğinde, dört belirgin gruplaşmanın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İlk gruplaşmada, Turizm İşletmeciliği bölümünü tercih eden; Akdeniz ve Marmara bölgelerinden gelen, sektör deneyimine sahip erkek katılımcıların yer aldığı görülmektedir. Bu grupta öne çıkan tercih nedeni ise “Bulunduğu şehrin imkânları” (a) maddesidir. İkinci gruplaşma, Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünü isteyerek tercih eden ve çoğunluğu kadın olan katılımcılardan oluşmaktadır. Bu grupta Ege ve Karadeniz bölgelerinden gelen öğrenciler ağırlıktadır. Ayrıca bu katılımcıların, “Bulunduğu şehrin imkânları” (a) ve “Ailemin maddi durumu iyi olmadığı için bulunduğu şehirde okuma zorunluluğu” (o) şeklindeki tercih nedeni maddelerine mesafeli konumlandıkları görülmektedir. Üçüncü gruplaşmada, Turizm Rehberliği bölümü öğrencileri ile İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen katılımcılar yer almaktadır. Bu grupta en belirgin ortak özellik, katılımcıların sektör deneyiminden yoksun olmalarıdır. Ayrıca bu grubun, CK faktörüne ait her iki tercih nedeni maddesine de mesafeli konumlandığı görülmektedir. Son gruplaşmada ise Rekreatasyon Yönetimi bölümü öğrencisi olan ve bu bölümü isteyerek tercih etmediğini ifade eden katılımcılar yer almaktadır. Ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen bu öğrencilerin tercihlerinde, “Ailemin maddi durumu iyi olmadığı

için bulunduğu şehirde okuma zorunluluğu” (o) şeklindeki tercih nedeni maddesinin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada demografik değişkenler ve tercih nedeni maddeleri kombine edilerek beş farklı MCA gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizlerle değişkenlerin iki boyutlu düzlemdeki konumları saptanmış, türleri ve düzlemdeki yakınlıklarına göre gruplaşmalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Tespit edilen gruplaşmaları anlaşılabilir bir şekilde değerlendirmek üzere her bir gruplaşmanın bölümler özelinde sahip olduğu özellikler toplu bir şekilde Tablo 3.19’da verilmiştir.

Tablo 3.19 Tercih Nedenlerinin Öğrencilere Göre Dağılımı

Gastronomi ve Mutfak Sanatları							
Cinsiyet	Kadın (AİK, KİY, SÇ, KO, CK)		Erkek -		Ayrışma Yok -		
Bölümü İsteyerek Tercih Etme	Evet (KO, CK)		Hayır -		Ayrışma Yok (AİK, KİY, SÇ)		
Gelinen Bölge	Akdeniz- (KO)	Doğu Anadolu (AİK, KİY, SÇ)	Ege (AİK, KİY, SÇ, KO, CK)	Güney Doğu Anadolu -	İç Anadolu -	Karadeniz (AİK, KİY, CK)	Marmara (KO)
Sektör Deneyimi	Var -		Yok (AİK, KİY, SÇ)			Ayrışma Yok (KO, CK)	
Tercih Nedenleri	AİK ile Mesafeli	KİY ile Mesafeli	SÇ ile Mesafeli	KO Yönelimi (h)	CK ile Mesafeli		
Turizm İşletmeciliği							
Cinsiyet	Kadın-		Erkek (KİY, SÇ, CK)		Ayrışma Yok (AİK, KO)		
Bölümü İsteyerek Tercih Etme	Evet (CK, SÇ)		Hayır (KO)		Ayrışma Yok (KİY, AİK)		
Gelinen Bölge	Akdeniz (AİK, KİY, SÇ, CK)	Doğu Anadolu -	Ege -	Güney Doğu Anadolu -	İç Anadolu (KİY, SÇ, KO)	Karadeniz (CK)	Marmara (SÇ, CK)
Sektör Deneyimi	Var (AİK, SÇ, CK)		Yok (KO)			Ayrışma Yok (KİY)	
Tercih Nedenleri	AİK ile Yönelimli (b ve c)	Yüzeysel KİY Etkisi(i)	Yüzeysel SÇ Etkisi (k)	KO ile Mesafeli	CK Yönelimli (a)		
Turizm Rehberliği							
Cinsiyet	Kadın (KİY)		Erkek (AİK, SÇ, KO)		Ayrışma Yok (CK)		

Bölümü İsteyerek Tercih Etme	Evet (SÇ, KO)		Hayır (AİK)		Ayrışma Yok (CK, KİY)		
Gelinen Bölge	Akdeniz (SÇ)	Doğu Anadolu (KİY, CK)	Ege (KİY)	Güney Doğu Anadolu (AİK, CK)	İç Anadolu (AİK, SÇ)	Karadeniz (KİY, KO, CK)	Marmara (SÇ)
Sektör Deneyimi	Var (SÇ, KO, CK)		Yok (AİK)		Ayrışma Yok (KİY)		
Tercih Nedenleri	Yüzeysel AİK Etkisi(d)	KİY ile Mesafeli	Yüzeysel SÇ Etkisi (k)	KO Yönelimi (h)	CK ile Mesafeli		
Rekreasyon Yönetimi							
Cinsiyet	Kadın -		Erkek (AİK)		Ayrışma Yok (KİY, SÇ, KO, CK)		
Bölümü İsteyerek Tercih Etme	Evet -		Hayır (AİK, KİY, SÇ, CK)		Ayrışma Yok (KO)		
Gelinen Bölge	Akdeniz -	Doğu Anadolu -	Ege -	Güney Doğu Anadolu (AİK, SÇ, CK)	İç Anadolu (AİK)	Karadeniz -	Marmara -
Sektör Deneyimi	Var -		Yok (AİK)		Ayrışma Yok (KİY, SÇ, KO, CK)		
Tercih Nedenleri	Yüzeysel AİK Etkisi(d)	KİY Eğilimli (j, l)	SÇ Yönelimli (f ve m)	KO ile Mesafeli	CK Yönelimli (o)		

Tablo 3.19, araştırmaya katılan öğrencilerin turizm fakültesi tercihlerine etki eden nedenleri çeşitli değişkenler bağlamında sınıflandırarak sunmaktadır. Bu tablo, öğrencilerin tercih ettikleri bölümler, cinsiyetleri, bölümü isteyerek tercih etme durumları, geldikleri coğrafi bölgeler, turizm sektöründeki deneyim durumları ve tercih nedenlerini gösteren çok boyutlu verileri içermektedir. Öğrencisi oldukları bölümler temel alınarak 4 farklı gruplaşmanın tespit edildiği bu araştırmada, gruplaşmalarda etkili olan tercih nedenlerinin, kendisini kapsayan ana faktör içerisindeki oranı gözetilerek etiketler oluşturulmuş böylece gruplaşmalar somut özelliklerle tanımlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca diğer değişkenler 5 farklı analiz içerisinde bölümle kümelenme durumuna göre değerlendirilmiştir. Faktörlere ilişkin etiketleme işlemine örnek olarak AİK faktörüne bakılırsa; faktörün kapsadığı dört tercih nedeni maddesinden hiçbirisi etkili değilse o gruplaşmaya “AİK ile Mesafeli”, yalnızca bir tercih nedeni etkiliyse “Yüzeysel AİK Etkisi”, iki tercih nedeni etkiliyse “AİK Yönelimli”, üç tercih nedeni birden

etkiliyse “AİK Eğilimli” ve tamamı etkiliyse “AİK Odaklı” etiketleri atanmıştır. Söz konusu etiketleme işleminin tüm faktörler özelinde nasıl kullanıldığı Tablo 3.20’de gösterilmiştir.

Tablo 3.20 Faktör Etiketleme Modeli

Tercih Faktörü	AİK	KİY	SÇ	KO	CK	Tercih Faktörü Etiket
	0	0	0	0	0	Faktörle Mesafeli
Gruplaşmayı	1	1	1			Yüzeysel Etki
Etkileyen Tercih	2		2	1	1	Yönelimli
Nedeni Sayısı	3	2	3			Eğilimli
	4	3	4	2	2	Odaklı

Yapılan analizlerde öğrenci gruplaşmaları temel alınmış her faktör için yapılan 5 ayrı analizdeki değişkenlerin kümelenme durumlarına göre kapsayıcı bir yaklaşımla tipolojiler oluşturulmuştur. AİK ve SÇ tercih faktörleri için gruplaşmayı etkileyen tercih nedeni sayısı maksimum 4 iken KİY faktörü için 3, KO ve CK faktörleri için ise 2’dir. Tercih nedenlerinden maksimum sayıları sağlayan bireylerin ilgili tercih faktörlerine odaklı seçim yaptıklarından söz edilebilir.

SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, 2023-2024 yılında Türkiye'deki devlet üniversitelerinin turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tipolojilerinin belirlenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılardan toplanan geçerli veriler (n=764) çoklu mütekabiliyet analizi yardımıyla bulguya dönüştürülmüştür. Ölçüm aracında yer alan bölüm tercihinde etkili olan faktörlere ilişkin önermelerin; alanyazın yardımıyla AİK, CK, SÇ, KİY ve KO olmak üzere beş ana faktör altında incelenebileceği anlaşılmıştır. Araştırmanın bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlar, turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tercih nedenlerinin çeşitli demografik özelliklere göre gruplanabileceğini göstermektedir. Bu noktada uzman görüşlerinden ve literatürden faydalanılarak her ana faktör ayrı ayrı olmak üzere; öğrencisi olunan bölüm, cinsiyet, öğrencilerin bölümü isteyerek seçme durumları, öğrencilerin mezun oldukları lisenin bulunduğu coğrafi bölge ve öğrencilerin sektörel deneyimlerini yansıtan değişkenlerle kombine edilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan değişkenlerin her biri, öğrenci tercihlerini etkileyen yapısal ve bireysel faktörleri anlamlandırmaya yönelik olarak kuramsal ve ampirik gerekçelerle belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeni, eğitim tercihlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin etkisine işaret eden çok sayıda çalışmada anlamlı farklılıklar göstermesi nedeniyle dikkate alınmıştır (Thomas, 1990: 183; Perna, 2006: 113; Legewie ve DiPrete, 2012: 480). Bölüm değişkeni ise, farklı akademik programların öğrencilerin kariyer beklentileri, ilgi alanları ve beceri gelişimi üzerinde etkileri bulunan temel bir faktör olarak görülmektedir (Smart vd., 2000: 85). Bu gerekçeyle analizler bölüm değişkeni temelinde gerçekleştirilmiştir. Eğitim fırsatlarının bölgesel dağılımı ve sosyoekonomik eşitsizliklerin fakülte tercihleri üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Paulsen ve John, 2002: 191). Söz konusu etki dikkate alınarak, öğrencilerin yükseköğrenime başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeyi gösteren değişken analizlere dahil edilmiştir. Analizlerde kullanılan bir başka değişken olan sektör deneyimi, öğrencilerin kariyer planlarını ve tercih motivasyonlarını şekillendirebilmektedir (Robinson vd., 2016: 513). İlgili değişkenin bu yönüyle araştırmaya belirgin katkılar sunabileceği düşünülmüştür. Bir üniversite bölümünü isteyerek ya da istemeyerek seçme durumlarının, öğrencilerin motivasyonları ve beklentileriyle ilgili bilgiler verebileceği bilinmektedir (Eccles ve Wigfield, 2002: 115). Bu bilgidен hareketle bölümü isteyerek seçme değişkeni analizlerin tamamında kullanılmıştır. Bir bütün olarak tercih nedenleri, bireylerin karar süreçlerini hem bilişsel hem de sosyokültürel bağlamda anlamlandırmaya olanak sunmakta, öğrencilerin eğitime yüklediği anlamı ve hedeflerini yansıtmaktadır (Cabrera ve La Nasa, 2000: 7). Araştırma sorusu ve bu

araştırmanın amacı doğrultusunda tercih nedenlerinin tamamı analizlere dahil edilmiş ve tipolojiler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma bulgularında tespit edilen gruplaşmalar veya başka bir deyişle tipolojiler arasından birinci grup Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Çoğunluğu kadınlardan oluşan bu gruptaki öğrencilerin büyük bir kısmı Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelmiş ve sektörel deneyimleri bulunmamaktadır. Bu öğrencilerin bölümlerini isteyerek seçme durumları ise daha çok karma yapılıdır. Dolayısıyla bu gruptaki katılımcıların öğrencisi bulundukları bölümleri isteyerek tercih edip etmedikleri konusunda bir çıkarım yapmak pek mümkün değildir. Bu gruplaşmanın dikkat çekici yanlarının başında AİK faktörünün kapsadığı tercih nedenlerine karşı mesafeli bir duruş sergilemelerinin geldiği söylenebilir. Bu grup, tercih sürecinde üniversite marka değeri, akademik kadro veya üniversitenin genel akademik niteliği gibi unsurları belirleyici olarak görmemektedir. AİK faktörünün kapsadığı tercih nedenlerini bir etken olarak görmeyen bireylerin, tercihinin daha çok erişilebilirlik, puan yeterliliği ya da bölgesel yakınlık gibi faktörlere dayandığı düşünülmektedir. Perna (2006: 108) bu tercihleri zorunluluk temelli tercihler şeklinde isimlendirmiştir. Özellikle Doğu Anadolu ve Karadeniz gibi eğitim altyapısı ve sosyal sermaye olanakları sınırlı bölgelerden gelen öğrencilerin, fakülte tercihlerinin akademik itibar veya eğitim kalitesi yerine, erişilebilir buldukları seçeneklere göre şekillendirebildiği düşünülmektedir. Cabrera ve La Nasa (2000: 12) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları da bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Birinci gruptaki öğrencilerin sektör deneyiminin olmaması turizm fakültelerindeki eğitimin niteliğini olumsuz etkileyebilmekte; pratik bilgi yoksunluğu ve motivasyon eksikliği yaratabilmektedir. Robinson ve arkadaşları (2016: 522), sektörle önceden teması olmayan öğrencilerin mesleki yöneliminin zayıf olabileceğini, nitelikli ve sektörel devamlılığı olan personel yetiştirebilmek için yükseköğrenim öncesi süreçte öğrencilere sektörel deneyim kazandırmanın gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırma örneğinde bulunan Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü öğrencilerinin daha çok kadınlardan oluştuğu veri toplama süreçlerinde tespit edilmiştir. Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünün Türkiye’de daha çok kadınlar tarafından tercih edildiğine dair duruma geçmişte yapılan araştırmalarda da değinilmiştir (Bucak, 2019: 1296; Şimşek vd., 2020: 130). Örneklemin Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü temelli cinsiyet bulguları ilgili literatürle örtüşmektedir. Ancak bu tipolojide AİK faktörüne ilişkin herhangi bir tercih nedeninin etkisinin görülmemesi, bu tercihlerin bilinçli mesleki gelişim amacından ziyade geleneksel kalıplar veya rastlantısallıkla şekillenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu tipolojide yalnızca KO (kariyer olanakları) faktörü “h” maddesinin etkili olduğu, diğer tüm

faktörlerin öğrenciler tarafından gözetilmediği saptanmıştır. Bu durum, öğrencilerin kolay istihdam beklentisiyle hareket ettiğini ancak eğitim kalitesi, kişisel uyum, sosyal çevre ya da coğrafi zorunluluk gibi etkenleri dikkate almadığını göstermektedir. Benzer örüntüler daha önce Perna (2006) tarafından da “ekonomik ve istihdam güdümlü tercih grubu” kapsamında ele alınmış, eğitimde içsel motivasyonun zayıflığının öğrenme çıktıları üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği vurgulanmıştır. Aynı şekilde Cooper ve Shepherd (1997), turizm alanında sektörel deneyimi olmayan bireylerin bölümle özdeşleşme sorunları yaşadığını ve mezuniyet sonrası adaptasyon süreçlerinde daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Sektörel deneyimi bulunmayan Gastronomi ve Mutfak Sanatları öğrencilerinin, mesleki motivasyon ve pratik bilgi düzeyleri açısından gelecekte bazı güçlüklerle karşılaşmaları olasıdır. Bu duruma yönelik olarak, lise düzeyinden itibaren gastronomi alanına ilgi duyan bireylerin sektörle erken dönemde temas kurmalarını sağlayacak fırsatların artırılması, lisans düzeyindeki gastronomi eğitimine daha kolay uyum sağlayabilecek bireylerin yönelmesini destekleyebilir. Bölümde kadın öğrencilerin çoğunlukta olması dikkate alındığında, yükseköğrenim öncesi dönemde yürütülecek kariyer yönlendirme çalışmalarının geleneksel eğilimlerden arındırılmış, yalnızca uygulamacı değil aynı zamanda yönetici, araştırmacı ve girişimci rolleri de içerecek şekilde yapılandırılması önem arz etmektedir. Grubun AİK faktörüne karşı mesafeli duruşu; öğrencilerin üniversitelerin akademik kapasitesi, öğretim kadrosu ve genel başarısı hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını düşündürmektedir. Bu nedenle üniversitelerin tanıtım, rehberlik ve iletişim süreçlerinin daha şeffaf, ulaşılabilir ve yönlendirici biçimde düzenlenmesi gerekebilir. Böylece öğrencilerin tercihlerinde AİK faktörünün kapsadığı tercih nedenlerinin etkisi görünür olabilir. Sosyoekonomik eşitsizliklerin yoğun olduğu bölgelerden gelen öğrencilere yönelik destek mekanizmalarının güçlendirilmesiyle tercih süreçlerinin rastlantısallıktan uzaklaştırılarak daha bilinçli ve hedef odaklı hale getirilip getirilemeyeceği araştırılması gereken önemli hususlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda bu tipolojiye dahil öğrencilerin AİK odaklı tercih nedenlerine mesafeli duruşu, ileride yapılacak araştırmalarda zorunluluk temelli tercih yapılarının daha derinlemesine incelenmesini gerekli kılmaktadır. Kadın öğrencilerin mesleki yönelimleri, kariyer beklentileri ve toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde gastronomi alanına yönelmeleri, sosyolojik açıdan anlamlandırılacak başka bir araştırma eksenini oluşturabilir. Sektör deneyimi ile akademik ve mesleki motivasyon arasındaki ilişkinin nedensel olarak test edilebileceği deneysel ya da yarı deneysel tasarımlar bu tipoloji özelinde yönelimlerin anlaşılmasına değerli katkılar sağlayabilir. Ayrıca, öğrencilerin geldikleri coğrafi bölge ile tercih ettikleri bölümler arasındaki ilişkiyi ele alan karşılaştırmalı analizler, bölgesel

eşitsizliklerin tercih süreçlerine etkisini daha görünür kılabilir. Bölümü isteyerek seçme durumunun öğrenci başarısı, program bağlılığı ve devam eğilimi üzerindeki etkileri boylamsal verilerle izlenmesi anlamlı öğrenci eğilimlerinin anlaşılmasını kolaylaştırabilir. Üniversitelerin akademik yönlerine ilişkin aday öğrenci farkındalığını artırmaya yönelik bilgilendirici müdahalelerin, öğrencilerin tercih önceliklerini nasıl etkilediğini inceleyen deneysel çalışmalar bu gruplaşmanın derinlemesine anlaşılması konusunda önemli katkılar sağlayabilir.

Kişisel ilgi ve yeteneklerden çok çevresel koşullar veya sosyal kabuller doğrultusunda bölüm tercihi yapan öğrenciler için mesleki kimlik geliştirme süreçlerinin planlı biçimde oluşturulması önem arz etmektedir. Alan fark etmeksizin özellikle lise son sınıf düzeyinde yürütülecek mesleki deneyim kazandırma ve danışmanlık faaliyetlerinin, öğrenci merkezli bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması, öğrencilerin kişisel ilgi ve yeteneklerine uygun bölümleri tercih etmesini kolaylaştırabilir. Bireylerin ilgi alanlarını tanıma, beceri farkındalığı kazanma ve kariyer hedeflerini netleştirme süreçlerini destekleyen faaliyetlerin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Böylece hem mesleki benlik gelişimi desteklenebilir hem de öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun akademik alanlara yönelmesi teşvik edilebilir. Öğrencilerin ilgi ve yetenekleriyle örtüşmeyen alanlara yönelimlerinden doğabilecek uzun vadeli olumsuz etkileri azaltmak üzere, tercih öncesi karar verme süreçlerinin geçmişe nazaran daha nitelikli bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet normlarının öğrencilerin tercihleri üzerindeki yönlendirici etkisi dikkate alınarak, özellikle kadın öğrencilerin belirli alanlara yönelmelerinin temel nedeni olarak görülen sosyal ve kültürel dinamiklerin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Öğrencilerin kişisel yönelimlerini keşfetmelerine imkân tanıyacak ve toplumsal normların yarattığı baskıyı azaltabilecek öğrenme ortamlarının oluşturulması, fırsat eşitliğine dayalı bir yükseköğretim sistemi açısından oldukça önemlidir. Bu tipolojide temsil edilen öğrenci profilinin gelecekteki yönelimlerini ve eğitim süreçleriyle kurduğu ilişkiyi anlamaya yönelik, farklı yöntemlerle yürütülecek özgün araştırmaların, gelecekte alınacak eğitim politikası kararlarına ışık tutabileceği düşünülmektedir. Söz konusu bulgular, yükseköğretime geçişte karar verme mekanizmalarının her zaman çok boyutlu işlemediğini ortaya koyarak, özellikle mesleki eğitim alanında yürütülecek destekleyici çalışmalarda farklı öğrenci profillerine göre yaklaşım geliştirmenin gerekliliğine işaret etmektedir. Ayrıca, yalnızca istihdam odaklı beklentiyle tercih yapan öğrencilerin lisans eğitimi sürecindeki deneyimlerinin ve yönelimlerinin izlenmesi, bu tür tercihlerin uzun vadeli etkilerini değerlendirebilmek açısından önemli bir başlangıç noktası sunabilir.

Turizm İşletmeciliği bölümü temelinde şekillenen ikinci tipolojinin, cinsiyet değişkeni açısından erkek öğrencilerle daha güçlü biçimde ilişkilendirildiği görülmüştür. Kadın

öğrenciler, yapılan hiçbir analizde Turizm İşletmeciliği bölümünü temsil eden değişkenle bir gruplaşma içerisinde olmamıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun sektörel deneyime sahip olduğu tespit edilmiş, tercih davranışlarında pratik yönelimin ve alana ilişkin bilgi temelli kararların etkili olabileceği anlaşılmıştır. Bölgesel dağılım incelendiğinde, Akdeniz Bölgesi'nden gelen öğrencilerin analizlerin tamamına yakın kısmında Turizm İşletmeciliği bölümüyle kümelendiği (4/5) anlaşılmıştır. İç Anadolu ve Marmara bölgelerinin ise söz konusu kümelenebilir sınırlı düzeyde dahil olduğu (2/5) belirlenmiştir. Tercih nedenleri bağlamında, AİK faktörüne yönelimin özellikle üniversite ve fakülte (b ve c) üzerinden şekillendiği gözlemlenmiştir. KİY faktörüne dair etkinin ise yüzeysel düzeyde kaldığı, bu faktöre ait tercih nedeninin kapsadığı maddelerden yalnızca diğer fakültelerdeki bölümlere kıyasla daha kolay buldukları için öğrencisi bulundukları bölümü tercih ettiklerini ifade eden "i" maddesiyle bir gruplaşma olduğu anlaşılmıştır. Benzer şekilde bu grupta, SÇ faktörünün de yalnızca toplumda mesleğin saygın algılanmasına (k) dayalı, sınırlı bir tercih nedeni olarak yansıdığı saptanmıştır. Kariyer olanaklarına ilişkin yönelimin zayıf olduğu; buna karşın CK faktörünün, özellikle şehrin sunduğu imkânlar bağlamında tercih üzerinde etkili bir unsur olarak öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu tipolojinin dışsal ve sembolik faktörlerle yönlendirilen; ancak sektörle temas etmiş, buna rağmen stratejik derinliği sınırlı bir öğrenci profiline işaret ettiği sonucuna varılmıştır. Perna (2006), bu tür yüzeysel yönelimlerin öğrencinin akademik ve mesleki gelişiminde istikrar sorunları yaratabileceğine değinmiştir. Benzer biçimde, Cooper ve Shepherd (1997) tarafından yapılan çalışmada sektörel deneyime sahip öğrencilerin mesleki adaptasyon süreçlerine daha hızlı uyum sağladığı ve kariyerlerini istikrarlı sürdürebildiklerinden bahsetmişlerdir.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda, bu tipolojilerin yalnızca tercih nedenleriyle değil, öğrencilerin akademik başarı düzeyleri, mezuniyet sonrası istihdam verileri ve sektörde kalıcılık oranlarıyla da ilişkilendirilmesi önerilebilir. Derinlemesine ve yüz yüze görüşmelerle yapılacak araştırmaların, öğrencilerin şekle dayalı yönelimlerinin ardındaki sosyokültürel bağlamı daha iyi açığa çıkarabileceği düşünülmektedir.

Turizm Rehberliği bölümü temelinde belirlenen tüm gruplaşmalardan tespit edilen üçüncü tipoloji, öğrencilerin sektörel deneyime sahip olmalarına rağmen tercihlerini büyük ölçüde dışsal ve sembolik gerekçelere dayandırdığını göstermektedir. Programın akredite olması gibi biçimsel özelliklerin tercih nedeni olarak belirtilmesi, KİY'nin karar sürecine dâhil edilmemesi, SÇ etkisinin yalnızca toplumdaki mesleki saygınlık algısına indirgenmesi mesleki aidiyetin içselleştirilmediğine dair bir gösterge olarak sunulabilir. Turizm öğrencilerinin profesyonel kimlik gelişiminde motivasyon sağlasa da sektörel deneyimin tek başına yeterli

olmadığı, mesleki kimlik ile öğrenme katılımı arasında bağ kurmanın bu bağlamda önemli olduğu bilinmektedir (Yu vd., 2021: 12).

Turizm Rehberliği bölümü temelinde yapılan bu tipolojik çözümleme, öğrencilerin tercih gerekçeleriyle sektörel deneyimleri arasındaki ilişkiye dair sınırlı veriler sunmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bu ilişkinin daha derinlemesine incelenmesi önem taşımaktadır. Nitel veri toplama teknikleriyle yapılan araştırmalar, öğrencilerin tercih motivasyonlarını yalnızca anket verilerine indirgemedi, karar süreçlerinin arkasındaki düşünsel yapıyı da görünür kılabılır. Mezuniyet sonrası meslekte kalıcılık ve tatmin düzeylerinin de bu tipolojilerle ilişkilendirilmesi, sadece tercih anındaki eğilimleri değil, bu eğilimlerin zaman içerisindeki seyrini de ortaya koyabilir.

Rekreasyon Yönetimi bölümü temelinde tespit edilen bir diğer tipolojik örüntüden de öğrenci tercihlerinin büyük oranda dışsal faktörlere dayalı olarak şekillendiği anlaşılmıştır. Beş ayrı analizden yalnızca birinde erkek öğrenciler bölüm değişkeniyle belirgin bir gruplaşma göstermiştir. Cinsiyetin diğer analizlerde etkisiz kalması, bu değişkenin ilgili bölümü tercih etme davranışlarında belirleyici bir rol üstlenmediğini ortaya koymaktadır. Üç analizde tercihlerin karma yönelimli olması ve yalnızca iki analizde öğrencilerin bölümü isteyerek seçtiklerini belirtmeleri, kararların çoğunlukla kişisel ilgi odaklı verilmediğini çeşitli dışsal etkenlerle bağlantılı verilmiş olabileceğini yansıtmaktadır. Analizlerin tamamında bir kümelenme görülmesi dahi Güneydoğu Anadolu bölgesinin Rekreasyon Yönetimi bölümüne en yakın konumlanan değişken olduğu tespit edilmiştir. Diğer bölgelerden gelen öğrencilerin bu bölümle uzak noktada konumlanmaları dikkate alındığında, Rekreasyon Yönetimi bölümünün belirli bir bölgesel kümelenme içinde kaldığı söylenebilir. Sektörel deneyim varlığını gösteren değişken yalnızca iki analizde belirginleşmiştir. Üç analizde ise öğrencilerin sektör deneyimi bulunmadığı görülmüştür. Öğrencilerin program tercihlerinde deneyim temelli değerlendirme yapma eğiliminde olmadığı ifade edilebilir. AİK yönelimin yalnızca programın akredite olması üzerinden oluştuğu anlaşılmaktadır. KİY ile ilişkilendirilen tercih gerekçelerinin bu bölüm öğrencileri için sınav puanı yeterliliği ya da diploma sahibi olma arzusunu yansıttığı tespit edilmiştir. Bu tipolojide konumlanan öğrencilerin uzun vadeli kariyer hedefleriyle değil, erişilebilirlik ve yeterlilik gibi kısa vadeli gerekçelerle hareket ettikleri ileri sürülebilir. SÇ etkisi, özellikle aile ve öğretmen yönlendirmeleri üzerinden ortaya çıkmaktadır. Bu tercih biçimi, karar sürecinde bireysel farkındalıktan çok yönlendirme etkisinin olduğunu göstermektedir. KO ile bölüm tercihi arasında bir yakınlık bulunmamıştır. CK etkisi, yaşanılan şehirde kalma zorunluluğu üzerinden anlam kazanmıştır. Öğrenciler tarafından konumun

sunduğu avantajlar değerlendirilmemiştir. Bu gruptaki öğrencilerin stratejik tercihler yapmaktan çok zorunluluğa dayalı tercihlerde bulunduğu söylenebilir.

Elde edilen bulgular, öğrenci profilinin kısa vadeli, dışsal gerekçelere dayalı ve içsel mesleki motivasyondan yoksun olduğunu ortaya koymaktadır. Rekreasyon ve benzeri uygulamalı alanlara yönelen bireylerde içsel güdülenmenin zayıf kaldığı durumlarda mesleki aidiyetin gelişme zorluğu geçmişte yapılmış farklı çalışmalarda da belirtilmiştir (Tortosa Martínez vd., 2012: 690; Jordan ve Gagnon, 2018: 9; Gökdemir vd., 2020: 145).

Gelecekte yapılacak araştırmalarda Rekreasyon Yönetimi mezunu olan sektör çalışanlarıyla bölümdeki eğitimin sektöre yansımaları hakkında görüşmeler yapılabilir. Böylece bu bölüm mezunlarının sahip olduğu donanım görünür kılınabilir. Lisans düzeyindeki eğitimin henüz birinci sınıfında olan öğrencilerle yapılan araştırmada belirginleşen bu gruplaşma, tercih nedenlerinin erken dönem özelliklerini yansıttığı için, aynı bireylerin eğitim süreci boyunca gelişen tutum ve yönelimlerinin izlenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda, boylamsal veri toplama tasarımlarıyla aynı grubun ilerleyen yıllardaki motivasyonel değişimleri, bölüm memnuniyeti ve kariyer hedeflerindeki başkalaşım incelenebilir. Böyle bir yaklaşım, tercih anındaki gerekçelerle mezuniyet sonrası eğilimler arasında nasıl bir bağ olduğunu anlamaya katkı sağlayabilir. Öğrencilerin tercih davranışlarını şekillendiren çevresel etkenlerin detaylandırılması amacıyla bölgesel bazda karşılaştırmalı analizler yapılabilir. Özellikle yoğun olarak bir coğrafi bölgeden gelen öğrencilerin belirginleştiği bu grupta; yaşanan yerin sosyoekonomik düzeyi, aile desteği ya da ulaşılabilirlik gibi unsurların ne ölçüde etkili olduğu derinlemesine araştırılabilir. Bu doğrultuda, bölgesel ve etnik farklılıkların tercih nedenlerini etkilemesine yönelik güncel araştırmaların yapılması hem literatüre katkı sağlayacak hem de eğitim stratejilerinin planlanmasına ışık tutabilir.

Bunun yanında, bireysel yönelimi temsil eden KİY faktörüne yönelim gösteren öğrencilere odaklanan niteliksel çalışmalar da önerilebilir. Bu öğrencilerin kişisel hedefleri, bölümle kurdukları bağ ve geleceğe dair beklentileri gibi yönler, derinlemesine görüşmeler veya günlük temelli izleme yöntemleriyle anlaşılabilir. Böylece, tercih sürecinde içsel motivasyonun yapısı ve gelişim süreci hakkında daha kapsamlı bulgular elde edilebilir. Rekreasyon Yönetimi gibi toplumla doğrudan etkileşim kurmayı gerektiren alanlarda, öğrencilerin mesleki kimlik gelişimini etkileyen dinamiklerin açıklanmasına yönelik multidisipliner araştırmalar yürütülebilir. Bu tür çalışmalar, özellikle toplumsal cinsiyet, sosyal etkileşim beklentileri ve eğitimin uygulamalı doğasına yönelik algılar üzerinden derinlikli analizler sunabilir.

Bu araştırmanın sonuçları, turizm fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin tercih davranışlarının homojen bir yapıda olmadığını göstermektedir. Örneklem grubunun cinsiyet, bölgesel faktörler, sektörel deneyim ve tercih faktörleri etrafında kümelendiği tespit edilmiştir. Turizm fakültesi bölümleri temelinde tespit edilen bu tipolojik örüntüler, yükseköğretim tercihlerinin yalnızca bireysel isteklerle değil, aynı zamanda yapısal koşullar, sosyal yönelimler ve mesleki beklentilerle de şekillendiğini göstermekte ve ilgili alanyazınla örtüşmektedir. Elde edilen bulgular, üniversitelerin tanıtım ve yönlendirme süreçleri, turizm eğitiminin içeriğinin şekillendirilmesi, toplumsal cinsiyet normları, bölgesel koşulların üniversite tercihleri üzerindeki etkisi gibi pek çok alanda veri temelli çıkarımlar yapılmasını sağlamıştır. Araştırmayla açığa çıkan tipolojilerden bağımsız bir şekilde devlet üniversitelerindeki turizm fakülteleri ve vakıf üniversitelerindeki turizm fakültelerini tercih eden öğrencilerin tipolojilerinin ayrı ayrı tespit edilerek kıyaslanmasının farklı sonuçlar açığa çıkarabileceği ve ilgili alanyazına önemli katkılar sunabileceği düşünülmektedir. Çalışmada benimsenen tipoloji temelli yaklaşımın, alanyazında yeterince değinilmediği düşünülen fakülte tercih nedenlerini görünür kılarak, gelecekte bu alanda yürütülecek araştırmalara farklı bakış açıları kazandırması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Acuner, A. Ş. (2006). *Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi*. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.
- Adem, M. (1981). *Eğitim Planlaması*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Agresti, A. (2007). *An Introduction to Categorical Data Analysis* (2. bs.). Wiley, New Jersey.
- Agrey, L. ve Lampadan, N. (2014). "Determinant factors contributing to student choice in selecting a university". *Journal of Education and Human Development*, 3(2): 391–404.
- Airey, D. (2016). "Tourism education: Past, present and future". *Turističko Poslovanje*, (17): 9–12.
- Ak, D., Bıçk, D. ve Özgökçeler, S. (2013). "Avrupa'da ve Türkiye'de sosyal turizm". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31): 49–73.
- Akat, Ö. (2000). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*. Ekin Kitabevi, Bursa.
- Aksu, A. A. ve Köksal, C. D. (2005). "Perceptions and attitudes of tourism students in Turkey". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17(5): 436–447.
- Aksu, M. ve Bucak, T. (2012). "Mesleki turizm eğitimi". *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2): 7–18.
- Aktaş, A. ve Boyacı, C. (1992). "Üniversiteler kurumunda lisans düzeyinde turizm işletmeciliği ve Akdeniz örneği". *III. Ulusal Turizm Kongresi Kongre Kitabı*. Kuşadası Belediye Yayınları, 12–26.
- Akyurt, H. (2021). "Turizm lisans öğrencilerinin kelime ilişkilendirme testi yöntemi ile turizm eğitimi algılamalarının ölçülmesi: Giresun Üniversitesi örneği". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3): 759–774.
- Akyurt, H. ve Ültay, E. (2021). "Üniversite düzeyinde turizm eğitiminin mevcut durumu ve turizm sektörü beklentileri". A. Ç. Ceylan, F. Özbay, Z. Özomay, M. B. Kurt (Ed.), *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler 2*. Gece Kitaplığı, Ankara, 160–187.
- Akyüz, Y. (2019). *Türk Eğitim Tarihi*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*. Alkım Yayınları, İstanbul.
- Allen, J. ve Van der Velden, R. (2007). "Transitions from higher education to work: Early career development of higher education graduates". *Higher Education in Europe*, 32(2–3): 249–264.

- Altbach, P. G. (2007). "Globalization and the university: Realities in an unequal world". *Tertiary Education and Management*, 13(3): 1–20.
- Arıkan, E., Bayram, A. T., Kavlak, H. T. ve Bayram, G. E. (2021). "Turizm öğrencilerinin endüstri 4.0 kavramsal farkındalık düzeyleri ve teknoloji kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişki". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1): 19–33.
- Arslan, E., Güripek, E. ve İnce, C. (2017). "Kişilik ve meslek seçimi ilişkisi: Turizm öğrencileri üzerine bir araştırma". *Kesit Akademi Dergisi*, (11): 200–217.
- Arslan, H. (2010). "Eğitim bilimine giriş". C. Celep (Ed.), *Eğitimin Tarihsel Temelleri*. Anı Yayıncılık, Ankara, 25–44.
- Aslan, Z., Ünüvar, Ş. ve Başoda, A. (2012). "Turizm eğitimi alan öğrencilerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve turizm sektörüne uyumu açısından değerlendirilmesi". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2): 203–219.
- Astin, A. W. (1984). "Student involvement: A developmental theory for higher education". *Journal of College Student Personnel*, 25(4): 297–308.
- Astin, A. W. (1993). *What Matters in College? Four Critical Years Revisited*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Ata, B. (2013). "Eğitim bilimine giriş". E. Karip (Ed.), *Eğitimin Tarihsel Temelleri*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 53–82.
- Ataç, E. (2019). "Modeling educational inequalities: Class, academic achievement, and regional differences in Turkey". *Education and Urban Society*, 51(5): 659–692.
- Avcıkurt, C. (2000). "Education and training in tourism in Turkey: Problems and prospects". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3): 282–297.
- Aykaç, N. (2002). "Türkiye’de ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinde mesleki teknik eğitim; Almanya, Fransa, İsviçre, İspanya, Yunanistan örneği". *Milli Eğitim Dergisi*, (155–156): 44–63.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2002). "Önlisans ve lisans düzeyindeki turizm eğitimi veren yüksek öğretim kurumlarının bulundukları yerlerin analizi ve turizm eğitim için bir model". *Turizm Eğitim Konferansı Kongre Kitabı*. Ankara, 29–41.
- Babbie, E. (2012). *The Practice of Social Research* (13. bs.). Cengage Learning, Boston.
- Bahar, H. H. (2002). "Eğitim fakültesi, tıp fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin bazı sosyoekonomik özellikleri ile fakülte tercihleri arasındaki ilişki". *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1): 125–144.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler* (9. bs.). Pegem Akademi, Ankara.

- Bartlett, J. E., Kotrlık, J. W. ve Higgins, C. C. (2001). "Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research". *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1): 43–50.
- Barutçugil, İ. (1984). *Turizm işletmeciliği*. Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.
- Başar, E. (2016). "Eğitim bilimine giriş". Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), *Türkiye'deki eğitimin tarihsel gelişimi*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 23–66.
- Başaran, İ. (1993). *Türkiye eğitim sistemi*. Gül Yayınevi, Ankara.
- Batman, O. (2008). *Otel işletmelerinin yönetimi*. Değişim Yayınları, Sakarya.
- Bayer, E. (1998). "Türkiye meslek yüksekokulları turizm eğitimi kalitesinin geliştirilmesinde sanal yöntemlerin rolü". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3: 145–156.
- Bayer, M. Z. (1992). *Turizme Giriş*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Baysal, N. ve Ada, S. (2015). *Dünden Bugüne Türk Eğitim Sistemi ve Yapısı*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Becker, G. S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. University of Chicago Press, Chicago.
- Bethlehem, J. (2009). *Applied survey methods: A statistical perspective*. John Wiley & Sons, Hoboken.
- Biernacki, P. ve Waldorf, D. (1981). "Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling". *Sociological Methods & Research*, 10(2): 141–163.
- Bond, C., Golding, K., Hanson, M. ve Cliff, J. (2003). *Project Top Up*. Qaestor Research and Marketing Strategists, Leeds.
- Bora, V. (2021). "Eğitim fakültesi tercihini etkileyen faktörler: Eğitim fakültesi öğrencileri üzerine nitel bir çalışma". *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 65–71.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. (Çev. R. Nice,), Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass.
- Bowers Brown, T. (2006). "Widening participation in higher education amongst students from disadvantaged socio-economic groups". *Tertiary Education and Management*, 12(1): 59–74.
- Bowman, N. A. ve Bastedo, M. N. (2009). "Getting on the front page: Organizational reputation, status signals, and the impact of U.S. News and World Report on student decisions". *Research in Higher Education*, 50(5): 415–436.

- Box, G. E. P., Jenkins, G. M. ve Reinsel, G. C. (2015). *Time Series Analysis: Forecasting and Control* (5. bs.). Wiley, New Jersey.
- Boyacıoğlu, E. Z. (2019). "Turizm ekonomisi eğitimi alan öğrencilerin turizm algılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma". *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 8(1): 19–42.
- Briggs, S. (2006). "An exploratory study of the factors influencing undergraduate student choice: The case of higher education in Scotland". *Studies in Higher Education*, 31(6): 705–722.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4. bs.). Oxford University Press, Oxford.
- Bucak, T. (2022). "Kız öğrencilerin cam tavan algısı: Gastronomi ve mutfak sanatları bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(3): 1293–1308.
- Buckley, R. (2012). "Sustainable tourism: Research and reality". *Annals of Tourism Research*, 39(2): 528–546.
- Burkart, A. J. ve Medlik, S. (1981). *Tourism, Past, Present and Future*. Heinemann Professional Publishing, Londra.
- Burns, N. ve Grove, S. K. (2010). *Understanding Nursing Research: Building an evidence-Based Practice*. Elsevier Health Sciences, Philadelphia.
- Bülbül, T. (2021). "Socio-economic status and school types as the determinants of access to higher education". *Eğitim ve Bilim*, 46(205): 303–333.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (25. bs.). Anı Yayıncılık, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, E. Ö., Çakmak, K. E., Demirel, F. ve Karadeniz, Ş. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (29. bs.). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Cabrera, A. F. ve La Nasa, S. M. (2000). "Understanding the college-choice process". *New Directions for Institutional Research*, 2000(107): 5–22.
- Cengiz Tırpan, E. (2025). *Türkiye'deki Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümleri ve Akreditasyon Hazırlık Düzeyleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Yönetim Bilişim Sistemleri Anabil Dalı, Sakarya.
- Ceylan, S. (2015). *Ağlasun İlçesinin Alternatif Turizm Kaynakları*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Chao, R. K. (2001). "Extending research on the consequences of parenting style for Chinese Americans and European Americans". *Child Development*, 72(6): 1832–1843.

- Chapman, D. W. (1981). "A model of student college choice". *The Journal of Higher Education*, 52(5): 490–505.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons, New York.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. (2.bs.). Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale.
- Cohen, J., Cohen, P., West, S. G. ve Aiken, L. S. (2003). *Applied Multiple Regression/Correlation Analysis for the Behavioral Sciences* (3rd ed.). Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6. bs.). Routledge, London.
- Coombs, P. H. ve Ahmed, M. (1973). *New Paths to Learning*. UNICEF, New York.
- Cooper, C. ve Shepherd, R. (1997). "The relationship between tourism education and the tourism industry: Implications for tourism education". *Tourism Recreation Research*, 22(1): 34–47.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3. bs.). SAGE Publications, California.
- Cronbach, L. J. (1951). "Coefficient alpha and the internal structure of tests". *Psychometrika*, 16(3): 297–334.
- Cronbach, L. J. ve Meehl, P. E. (1955). "Construct validity in psychological tests". *Psychological Bulletin*, 52(4): 281–302.
- Çakan, S. (2021). *Türk Eğitim Sistemi Açısından Birey Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Çakır, H. ve Çengel, Y. (2012). "Örgün mesleki ve teknik eğitimin yapısı ve modellemesi". *Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı Kitabı*. 24–25 Şubat 2012, Antalya, 23–39.
- Çatı, K. ve Bilgin, Y. (2013). "Turizm lisans öğrencilerinin turizm sektöründe çalışma eğilimleri". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1): 23–45.
- Çavuş, Ş. ve Kaya, A. (2015). "Turizm lisans eğitimi alan öğrencilerin kariyer planları ve turizm sektörüne yönelik tutumu". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5): 101–117.
- Çelebi, N. ve Kazancı, E. (2021). "Cumhuriyet dönemi eğitim politikaları ve yabancı eğitim uzmanlarının eğitimdeki etkileri (1923–1960)". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4): 198–218.
- Çiftçi, G. E., Bülbül, S. F., Bayar Muluk, N., Çamur Duyan, G. ve Yılmaz, A. (2011). "Sağlık bilimleri fakültesini tercih eden öğrencilerin, üniversite ve meslek tercihlerinde etkili

- olan faktörler (Kırıkkale Üniversitesi örneği)”. *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 22(3): 151–160.
- Çimen, H. (2006). *Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenleri ile İlgili Değerlendirmeleri: Ankara'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çimen, H. (2008). “Turizm lisans öğrencilerinin mesleki yönelimleri: Akçakoca turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 19(2): 194–202.
- Çoban, Ö., Dilek, E. S. ve Harman, S. (2016). “Turizm bölümlerini tercih eden adayların tercih eğilimleri: Yükseköğretim lisans atlası üzerine bir araştırma”. *17. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*. Detay Yayıncılık, Ankara, 1072–1087.
- Çokgezen, M. (2014). “Determinants of university choice: A study on economics departments in Turkey”. *Yükseköğretim Dergisi*, 4(1): 23–31.
- Çuhadar, M. ve Çetintürk, İ. (2016). “Ön lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyere yönelik algıları: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17): 51–69.
- De Vaus, D. (2002). *Surveys in Social Research* (5. bs.). Allen & Unwin, Sydney.
- De Vellis, R. F. (2017). *Scale Development: Theory and Applications* (4. bs.). Sage, London.
- Denissen, J. J. A., Butalid, L., Penke, L. ve Van Aken, M. A. G. (2008). “The effects of weather on daily mood: A multilevel approach”. *Emotion*, 8(5): 662–667.
- Dillman, D. A., Smyth, J. D. ve Christian, L. M. (2014). *Internet, Phone, Mail, and Mixed-Mode Surveys: The Tailored Design Method*. Wiley, New Jersey.
- Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2021). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Dolnicar, S., Leisch, F. ve Grün, B. (2018). *Market Segmentation Analysis: Understanding It, Doing It, and Making It Useful*. Springer, New York.
- Douglass, J. A., Thomson, G. ve Zhao, C. M. (2012). “The learning outcomes race: The value of self-reported gains in large research universities”. *Higher Education*, 64(3): 317–335.
- Duman, A. (2003). “Bazı eğitim bilimi kavramlarına ilişkin genel bir değerlendirme”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10).

- Eccles, J. S. (1994). "Understanding women's educational and occupational choices: Applying the Eccles et al. model of achievement-related choices". *Psychology of Women Quarterly*, 18(4): 585–609.
- Eccles, J. S. ve Harold, R. D. (1993). "Parent-school involvement during the early adolescent years". *Teachers College Record*, 94(3): 568–587.
- Eccles, J. S. ve Wigfield, A. (2002). "Motivational beliefs, values, and goals". *Annual Review of Psychology*, 53(1): 109–132.
- Elliott, K. M. ve Healy, M. A. (2001). "Key factors influencing student satisfaction related to recruitment and retention". *Journal of Marketing for Higher Education*, 10(4): 1–11.
- Eraslan, H. ve Avcıkurt, C. (2022). "Ön lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin aile çatışması". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 481–500.
- Erbaş, A., Cankül, D. ve Temizkan, R. (2016). "Turizm diplomalıların istihdam sorunu". *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(4): 1–12.
- Erdoğan, S. B. ve Kahraman, S. (2012). "Turizm mesleğini seçme nedenlerinin incelenmesi". *VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 229–237.
- Eren, E. (2020). *Turizm Eğitimi Veren Meslek Liselerinde Beceri Eğitimiyle İlgili Yaşanan Sorunların Bütüncül Bir Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Erginer, A. (2006). *Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri: Türk Eğitim Sistemiyle Karşılaştırmalar*. Pegama Yayıncılık, Ankara.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T. ve Tesch-Römer, C. (1993). "The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance". *Psychological Review*, 100(3): 363–406.
- Etikan, I., Musa, S. A. ve Alkassim, R. S. (2016). "Comparison of convenience sampling and purposive sampling". *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1): 1–4.
- Fabrigar, L. R. ve Wegener, D. T. (2012). *Exploratory Factor Analysis (Understanding Statistics)*. Oxford University Press, New York.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (4. bs.). Sage Publications, California.
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5. bs.). Sage Publications, California.
- Fink, A. (2009). *How to Conduct Surveys: A Step-by-Step Guide* (4. bs.). Sage Publications, California.
- Fowler, F. J. (2013). *Survey Research Methods* (5. bs.). Sage Publications, California.

- Garda, B. (2020). *Turizm İşletmelerinde Sosyal Sorumluluk*. İksad Publishing House, Ankara.
- Garg, R., Kauppi, C., Lewko, J. ve Urajnik, D. (2002). "A structural model of educational aspirations". *Journal of Career Development*, 29: 87–108.
- Gelman, A. (2007). "Struggles with survey weighting and regression modeling". *Statistical Science*, 22(2): 153–164.
- Gifford, D. D., Briceño-Perriott, J. ve Mianzo, F. (2005). "Locus of control: Academic achievement and retention in a sample of university first-year students". *Journal of College Admission*, 188: 18–25.
- Giray, S., Yorulmaz, Ö. ve Ergüt, Ö. (2016). "2008 küresel krizinin turizm istatistikleri üzerindeki etkisinin çok değişkenli istatistiksel teknikler ve topsis metodu ile analizi". *Journal of Awareness*, 1(2): 45–73.
- Goodman, L. A. (1974). "The analysis of systems of qualitative variables when some of the variables are unobservable. Part I: A modified latent structure approach". *American Journal of Sociology*, 79(5): 1179–1259.
- Göçkan, A. (2019). *Türk Eğitim Sistemi ile Alman Eğitim Sisteminde Kademeler Arası Geçişlerin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Gökdemir, O., Şahin, H. ve Karahan, K. (2020). "Üniversite tercihlerinde coğrafi eşitsizliklerin rolü: Mekânsal analiz yaklaşımı". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3): 139–150. <https://doi.org/10.5961/jhes.2020.396>
- Grant, M. ve Booth, A. (2009). "A typology of reviews: An analysis of 14 review types and associated methodologies". *Health Information & Libraries Journal*, 26(2): 91–108.
- Gravetter, F. J. ve Forzano, L. B. (2018). *Research Methods for the Behavioral Sciences* (6. ed.). Cengage Learning, Boston.
- Gravetter, F. J. ve Wallnau, L. B. (2017). *Statistics for the Behavioral Sciences* (10. bs.). Cengage Learning, Boston.
- Greenacre, M. (2017). *Correspondence Analysis in Practice*. CRC Press, London.
- Güler, A. (2014). "Eğitim ve felsefe". M. Taşpınar (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*. Edge Yayıncılık, Ankara, 106–109.
- Güneş, G. ve Yalçinkaya, M. (2018). "Mesleki eğitimin ekonomik etkileri: Türkiye örneği". *Ege Akademik Bakış*, 18(2): 65–76.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (3. baskı). Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Gürdal, M. (2002). “Türkiye’de mesleki turizm eğitiminin yapısal analizi, okullaşma-eğitimin kalitesi-staj-istihdam sorunları ve çözüm önerileri”. *Turizm Eğitimi Konferansı*. Aralık 2002, Ankara, 391–400.
- Gürdoğan, A. ve Atabey, S. (2012). “Meslek yüksekokulu öğrencilerinin staj sorunları ve stajdan beklentileri: Ortaca örneği”. *Turizm Eğitimi Konferansı*. 17–19 Ekim, Ankara, 234–247.
- Güzel Şahin, G. (2011). “Üniversite düzeyinde turizm eğitiminde hizmet kalitesi beklenti ve algısına yönelik Ankara’da bir araştırma”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3(4): 49–65.
- Hacı Bayram Veli Üniversitesi (2018). *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi*. <https://hacibayram.edu.tr/turizm/tarihce> (erişim tarihi: 13.04.2023).
- Hacıoğlu, N. (1992). *Yükseköğretimde Mesleki Turizm Eğitimi Geliştirme Perspektifleri*. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Yorum Basın Yayın, Ankara.
- Hacıoğlu, N., Şahin, B. ve Girgin, G. K. (2010). *Bireyin Gelişiminde Eğitimin Rolü ve Turizm Eğitimi*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Heller, D. E. (1997). “Student price response in higher education: An update to Leslie and Brinkman”. *The Journal of Higher Education*, 68(6): 624–659.
- Hemsley Brown, J. ve Oplatka, I. (2006). “Universities in a competitive global marketplace: A systematic review of the literature on higher education marketing”. *International Journal of Public Sector Management*, 19(4): 316–338.
- Hjalager, A. M. (2010). “A review of innovation research in tourism”. *Tourism Management*, 31(1): 1–12.
- Holland, J. L. (1959). “A theory of vocational choice”. *Journal of Counseling Psychology*, 6: 35–45.
- Holland, J. L. (1985). *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Hossler, D. ve Gallagher, K. S. (1987). “Studying student college choice: A three-phase model and the implications for policymakers”. *College and University*, 62(3): 207–221.
- Hossler, D. ve Vesper, N. (1999). *Going to College: How Social, Economic, and Educational Factors Influence the Decisions Students Make*. JHU Press, Baltimore.
- Hossler, D., Braxton, J. ve Coopersmith, G. (1989). “Understanding student college choice”. *Higher Education: Handbook of Theory and Research*, 5: 231–288.
- Hout, M. (2012). “Social and economic returns to college education in the United States”. *Annual Review of Sociology*, 38: 379–400.
- Howell, D. C. (2010). *Statistical Methods for Psychology* (7. bs.). Cengage Learning, Boston.

- Huang, Z. (1997). "Clustering large data sets with mixed numeric and categorical values". *Proceedings of the 1st Pacific-Asia Conference on Knowledge Discovery and Data Mining (PAKDD)*. Citeseer, 21–34.
- Inui, Y., Wheeler, D. ve Lankford, S. (2006). "Rethinking tourism education: What should schools teach?". *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 5(2): 25–35.
- İbiş, S., Şengel, Ü., Batman, O. ve Zengin, B. (2016). "Turizm öğrencilerinin bölüm tercihinde genel bilgi düzeylerinin rolü". *International Congress of Tourism & Management Researches*. Antalya, 478–492.
- İlban, M. O. ve Köstekli, E. (2012). "Turizm eğitiminde yaşanan sorunların öğrencilerin okullarına olan bağlılık düzeylerine ve okul devam niyetlerine etkileri". *Turizm Eğitimi Konferansı Kongre Kitabı*. 17–19 Ekim, Ankara, 199–213.
- İnce, F. (1998). *Turizm Sektöründe Sertifikasyonun Yeri ve Önemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İstanbullu Dinçer, F., Akova, O. ve Kaya, F. (2013). "Meslek yüksekokulu turizm ve otel işletmeciliği programı öğrencilerinin kariyer planlaması üzerine bir araştırma: İstanbul Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi örneği". *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 1(2): 42–56.
- Johnstone, D. (1994). "College at work: Partnerships and rebuilding of American competence". *Journal of Higher Education*, 65(2): 168–181.
- Jordan, K. A. ve Gagnon, R. J. (2018). "Enhancing the college student experience: Outcomes of a leisure education program". *Journal of Experiential Education*, 41(1): 9–25. <https://doi.org/10.1177/1053825917751508>
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*. Scientific Software International, Illinois.
- Kalmijn, M. (1994). "Mother's occupational status and children's schooling". *American Sociological Review*, 59(2): 257–275.
- Kaplanseren, F. ve Aksatan, M. (2019). "Türkiye’de turizm işletmeciliği lisans programları müfredatlarında teknoloji dersleri". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(1): 89–105.
- Kara, A. ve Çelikten, M. (2019). "Mesleki eğitimin önemi: Bir literatür taraması çalışması". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48): 43–58.
- Karaağaçlı, M. (2002). *Mesleki Eğitim ve Teknoloji Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Nobel Yayınları, Ankara.

- Karacaoğlu, S. ve Sert, A. N. (2018). “Turist rehberlerinin mesleki sorunları üzerine bir araştırma: Kapadokya örneği”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(3): 81–99.
- Karakaş Tandoğan, G. ve Bilgiç, Y. E. (2021). “Sosyal medyanın turizm öğrencilerinin üniversite tercih sürecine etkisi üzerine bir araştırma”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(3): 2417–2442.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaya, A. ve Yetgin, D. (2021). “Seyahatnamelerde turist rehberleri”. *Turizm Akademik Dergisi*, 8(2): 37–55.
- Keleş, Y. (2018). “Neden turizm eğitimi? Lisans düzeyinde turizm öğrencilerine yönelik bir araştırma”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4): 219–236.
- Keleş, Y., Gültekin, Y. ve Pelit, E. (2017). “Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitiminin örgütlenmesine ilişkin sorunlar ve turizm işletmeciliği eğitiminin durumu”. *III. Turizm Şurası Bildiriler Kitabı*, 2: 298–307.
- Kerlinger, F. N. (1986). *Foundations of Behavioral Research* (3rd ed.). Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Kim, J. K. ve Gasman, M. (2011). “In search of a ‘good college’: Decisions and determinations behind Asian American students’ college choice”. *Journal of College Student Development*, 52(6): 706–728.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). Guilford Press, New York.
- Koçoğlu, C. M. (2018). “Turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının itibar bileşenlerinin öğrencilerin memnuniyeti ve tavsiye etme davranışı üzerindeki etkisi”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2): 23–44.
- Konak, S. ve Özhasar, Y. (2019). “Turizm lisans öğrencilerinin turizm ile ilgili bölümleri tercih nedenleri”. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3(1): 1–11.
- Korkmaz, H. ve Karakuş, M. (2017). “Mesleki eğitimde kariyer rehberliği”. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(4): 25–32.
- Kotler, P. ve Fox, K. F. (1995). *Strategic Marketing for Educational Institutions* (2nd ed.). Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Koyuncu, M. (2000). “Turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu öğrencilerinin turizm işletmeleri yöneticilerinden beklentileri”. *Kapadokya Toplantıları VII*, 24–35.

- Kozak, M. A. (2009). “Akademik turizm eğitimi üzerine bir durum analizi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22: 1–20.
- Kozak, M. A. ve Kızıllırmak, İ. (2001). “Türkiye’de meslek yüksekokulu turizm-otelcilik programı öğrencilerinin turizm sektörüne yönelik tutumlarının demografik değişkenlere göre değişimi: Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencileri üzerine bir uygulama”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1): 9–16.
- Kozak, N., Kozak, M. ve Akoğlan, M. (2001). *Genel Turizm: İlkeler Kavramlar*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Köşker, H. ve Unur, K. (2017). “Turizm lisans öğrencilerinin turizm sektöründe çalışma eğilimleri üzerine bir araştırma”. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2): 126–141.
- Krippendorff, K. (2004). “Reliability in content analysis: Some common misconceptions and recommendations”. *Human Communication Research*, 30(3): 411–433.
- Kuh, G. D., Kinzie, J., Schuh, J. H., Whitt, E. J. ve Associates. (2005). *Student Success in College: Creating Conditions That Matter*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Kuşluvan, S. ve Kuşluvan, Z. (2000). “Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey”. *Tourism Management*, 21(3): 251–269.
- Kuzu, Y., Sivacı, S. Y. ve Kuzu, O. (2018). “Üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin ikili karşılaştırması”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (37): 128–156.
- Küçük, Z. A. (2012). *İlköğretim Okul Yöneticilerinin Eğitime ve Eğitimin Amaçlarına İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. University of California Press, California.
- Le Roux, B. ve Rouanet, H. (2004). *Geometric Data Analysis: From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Leeper, C. (2011). “More similarities than differences in contemporary theories of social development?: A plea for theory bridging”. *Advances in Child Development and Behavior*, 40: 337–378.
- Legewie, J. ve DiPrete, T. A. (2012). “School context and the gender gap in educational achievement”. *American Sociological Review*, 77(3): 463–485.

- Lent, R. W., Brown, S. D. ve Hackett, G. (1994). "Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance". *Journal of Vocational Behavior*, 45(1): 79–122.
- Litten, L. H. (1982). "Different strokes in the applicant pool: Some refinements in a model of student college choice". *The Journal of Higher Education*, 53(4): 383–402.
- Lubinski, D. ve Benbow, C. P. (2000). "States of excellence". *American Psychologist*, 55(1): 137–150.
- Lubinski, D. ve Benbow, C. P. (2006). "Study of mathematically precocious youth after 35 years: Uncovering antecedents for the development of math-science expertise". *Perspectives on Psychological Science*, 1(4): 316–345.
- Lynn, M. R. (1986). "Determination and quantification of content validity". *Nursing Research*, 35(6): 382–385.
- Maringe, F. (2006). "University and course choice: Implications for positioning, recruitment and marketing". *International Journal of Educational Management*, 20(6): 466–479.
- Marshall, M. N. (1996). "Sampling for qualitative research". *Family Practice*, 13(6): 522–526.
- Maviş, F. ve Kozak, S. (1992). "Meslek yüksekokullarında turizm programı ve Anadolu Üniversitesi Eskişehir Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik ders programı". *Turizm Eğitimi Kongre Kitabı*, Yorum Basım Yayın, Ankara, 169–172.
- McDonough, P. M. (1997). *Choosing Colleges: How Social Class and Schools Structure Opportunity*. SUNY Press, New York.
- Menard, S. (2002). *Longitudinal Research* (2. bs.). SAGE Publications, California.
- Messick, S. (1984). "The psychology of educational measurement". *Journal of Educational Measurement*, 21(3): 215–237.
- Mısırlı, İ. (2002). "Turizm sektöründe meslek standartları ve mesleki belgelendirme sistemi (sertifikasyon)". *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, 13(1): 39–55.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (erişim tarihi: 16.06.2024).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *Mesleki Açık Öğretim Lisesi*. <http://maol.meb.gov.tr/www/okulumuz/icerik/12> (erişim tarihi: 21.05.2024).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2024). *Türk Millî Eğitim Sistemi*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_02/01170546_turk_milli_egitim_sistemi_190124.pdf (erişim tarihi: 24.07.2024).

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *Halk eğitim kurs sertifikaları artık e-Devlet kapısında*. <https://www.meb.gov.tr/halk-egitim-kurs-sertifikalari-artik-e-devlet-kapisinda/haber/24377/tr> (erişim tarihi: 11.12.2024).
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023a). *Mesleki Eğitim Merkezi Programı (Çıraklık Eğitimi)*. https://bormesem.meb.k12.tr/icerikler/mesleki-egitim-merkezi-programiciraklik-egitimi_12333219.html (erişim tarihi: 11.12.2024).
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023b). *Mesleki eğitim hakkında genel bilgiler*. <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/mesleki-egitim> (erişim tarihi: 13.01.2025).
- Moorthy, K., Johanthan, S., Hung, C. C., Han, K. C., Zheng, N. Z., Cheng, W. Y. ve Yuan, W. H. (2019). “Factors affecting students choice of higher education institution: A Malaysian perspective”. *World Journal of Vocational Education and Training*, 1(2): 59–74.
- Mullen, A. L., Goyette, K. A. ve Soares, J. A. (2003). “Who goes to graduate school? Social and academic correlates of educational continuation after college”. *Sociology of Education*, 76(2): 143–169.
- Muthén, B. ve Kaplan, D. (1985). “A comparison of some methodologies for the factor analysis of non-normal Likert variables”. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 38(2): 171–189.
- Neuman, L. W. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7. bs.). Pearson Education Limited, Essex.
- Olalı, H. (1982). *Turizm Politikası ve Planlaması*. Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir.
- Olalı, H. (1984). “The framework and problems of tourism education in Turkey”. M. Korzay (Ed.), *Tourism Education Congress Kongre Kitabı*. 16–17 Ekim, İstanbul, 206.
- Olalı, H. (1990). *Turizm Politikası ve Planlaması*. Yön Ajans, İstanbul.
- Olçay, A. ve Düzgün, M. (2016). “Turizm eğitimi gören öğrencilerin meslek seçimlerinin kariyer çapaları ile uygunluğunun değerlendirilmesi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3): 1127–1148.
- Orhan, A. (2015). *Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektörü ile İlgili Algılarının Çalışma Niyetleri Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ÖSYM. (2022). *Yükseköğretim Kurumları Sınavı Sıkça Sorulan Sorular*. <https://www.osym.gov.tr/TR,22597/2022-yks-sikca-sorulan-sorular.html> (erişim tarihi: 15.06.2024).

- ÖSYM. (2024). *Tablo-4 2023 Yılı Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları*. <https://www.osym.gov.tr/TR,25658/2023-yuksekokretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekokretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html> (erişim tarihi: 11.05.2024).
- Özaktaş, A. (1984). “Kültür ve Turizm Bakanlığının turizm eğitime katkısı”. *Turizm Eğitimi Kongresi Kongre Kitabı*. 16–17 Ekim, İstanbul, 44–46.
- Özdemir, S. M. (2019). *Mesleki Eğitim ve Meslek Liseleri*. Pegem Akademi, Ankara.
- Özen, Y., Gül, A. ve Gülaçtı, F. (2007). “Demokratik eğitim politikası (eleştirel bir yaklaşım)”. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2): 111–130.
- Özışık Yapıcı, O. ve Yıldırım, G. (2021). “Endüstri 4.0’ın turizm alanındaki kavramları üzerine bir araştırma”. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11): 394–412.
- Özmenekşe, Y. O. (2021). “Türkiye’de turizm eğitiminin niteliğine akademik bakış”. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2): 72–82.
- Öztürk, E. ve Karadağlıoğlu, S. (2020). “Mesleki eğitimde etik değerlerin önemi”. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1): 31–49.
- Öztürk, Y. ve Seyhan, K. (2005). “Konaklama işletmelerinde sunulan hizmet kalitesinin artırılmasında işgören eğitiminin yeri ve önemi”. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1): 121–140.
- Pascarella, E. T. ve Terenzini, P. T. (2005). *How College Affects Students: A Third Decade of Research* (Cilt 2). Jossey-Bass, San Francisco.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Sage Publications, California.
- Paulsen, M. B. (1990). “College choice: Understanding student enrollment behavior”. *ASHE-ERIC Higher Education Report No. 6*. George Washington University, Washington, DC.
- Paulsen, M. B. ve St. John, E. P. (2002). “Social class and college costs: Examining the financial nexus between college choice and persistence”. *The Journal of Higher Education*, 73(2): 189–236.
- Pehlivan, R. (2008). *Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektör ile İlgili Tutumlarının Mezuniyet Sonrası Kariyer Seçimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Pelit, E. ve Ak, S. (2018). “İnsan kaynakları yönetimi işlevi olarak personel bulma, seçme ve personeli işe yerleştirme ile ilgili sorunlar: Turizm işletmeleri örneğinde teorik bir inceleme”. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10(2): 39–74.

- Pelit, E., Demirdağ, Ş. A., Gökçe, Y. ve Kılıç, İ. (2016). “Turizm öğrencilerinin sektöre yönelik tutumlarının kariyer yapma isteklerine etkisi: Staj yapan öğrenciler örneği”. *3rd International Congress on Social Sciences China to Adriatic*, 265–284.
- Perna, L. W. (2000). “Differences in the decision to attend college among African Americans, Hispanics, and Whites”. *The Journal of Higher Education*, 71(2): 117–141.
- Perna, L. W. (2006). “Studying college access and choice: A proposed conceptual model”. *Higher Education: Handbook of Theory and Research*, 21: 99–157.
- Perna, L. W. ve Titus, M. A. (2005). “The relationship between parental involvement as social capital and college enrollment: An examination of racial/ethnic group differences”. *The Journal of Higher Education*, 76(5): 485–518.
- Pike, G. R. ve Kuh, G. D. (2005). “First- and second-generation college students: A comparison of their engagement and intellectual development”. *The Journal of Higher Education*, 76(3): 276–300.
- Plomin, R. ve Spinath, F. M. (2004). “Intelligence: Genetics, genes, and genomics”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(1): 112–129.
- Polit, D. F. ve Beck, C. T. (2008). *Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia.
- Richards, G. ve Wilson, J. (2006). “Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture?” *Tourism Management*, 27(6): 1209–1223.
- Robinson, R. N., Ruhanen, L. ve Breakey, N. M. (2016). “Tourism and hospitality internships: Influences on student career aspirations”. *Current Issues in Tourism*, 19(6): 513–527.
- Romanova, G., Romanov, S., Popov, A. ve Kushevskaya, R. (2016). “Tourism education in the tourism industry as a key to competitiveness”. *International Review of Management and Marketing*, 6(1S): 107-113.
- Rosenthal, R. ve Rosnow, R. L. (1975). *The Volunteer Subject*. Wiley, New York.
- Russel, B. H. (2000). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Sage, California.
- Sapsford, R. ve Jupp, V. (2006). *Data Collection and Analysis* (2. bs.). Sage Publications, London.
- Sarı, Y. (2010). “Turizm alanında lisans öğrenimi gören öğrencilerin fakülte/yüksekokul tercihlerinde üniversite web sitelerinin etkililiği üzerine bir araştırma”. *Akademik Bilişim Konferansı Kongre Kitabı*. 10–12 Şubat 2010, Muğla.

- Sarıışık, M. (2007). “Turizm sektöründe meslek sahibi olmaya yönelten etkenler: Meslek yüksekokulu öğrencilerine yönelik bir çalışma”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2): 143–160.
- Saunders, M., Lewis, P. ve Thornhill, A. (2007). *Research Methods for Business Students* (4. bs.). Pearson, Essex.
- Savickas, M. L. (2013). “Career construction theory and practice”. *Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work* (2. bs.), 144–180.
- Sezgin, O. M. (1995). *Genel Turizm*. Tutibay Yayınları, Ankara.
- Skorikov, V. B. ve Vondracek, F. W. (2011). “Career identity and career development in adolescence”. S. J. Schwartz, K. Luyckx ve V. L. Vignoles (Ed.), *Handbook of Identity Theory and Research*. Springer, 693–714. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_29
- Smart, J. C., Feldman, K. A. ve Ethington, C. A. (2000). *Academic Disciplines: Holland’s Theory and the Study of College Students and Faculty*. Vanderbilt University Press, Nashville.
- Solmaz, S. A. (2019). “Türkiye’de turizm eğitim-öğretiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir inceleme”. *Journal of International Social Research*, 12(63): 853–866.
- Sökül, B. (2014). *Yaygın Eğitim Kapsamında Mesleki Eğitim Sistemi ve Türkiye İş Kurumu İçin Bir Model Önerisi*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Spokane, A. R., Luchetta, E. J. ve Richwine, M. H. (2002). “Holland’s theory of personalities in work environments”. *Career Choice and Development*, 4: 373–426.
- Steinberg, L. (2001). “We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect”. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1): 1–19.
- Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Sullivan, S. E. ve Baruch, Y. (2009). “Advances in career theory and research: A critical review and agenda for future exploration”. *Journal of Management*, 35(6): 1542–1571.
- Şahin, T. ve Arman, A. (2014). “Ön lisans seviyesinde aşçılık eğitimini tercih etme nedenlerinin değerlendirilmesi”. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (41): 1-12.
- Şahintürk Şençimen, S. ve Özdaşlı, K. (2022). “Akademisyen itibarını etkileyen faktörler üzerine nitel bir araştırma”. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(3): 397–414.

- Şeker, G. ve Çapri, B. (2020). “Eğitim fakültesi öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olan faktörler”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3): 651–663.
- Şengel, Ü. ve Zengin, B. (2020). “Turizm rehberliği birinci sınıf öğrencilerinin mesleki beklentileri”. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 38–53.
- Şengel, Ü., İbiş, S., Zengin, B. ve Batman, O. (2016). “Kişilik özelliklerinin turizm bölümleri tercihlerine etkileri üzerine bir araştırma”. *Journal of Human Sciences*, 13(2): 2987–3001.
- Şengel, Ü., Pamukçu, H. ve Zengin, B. (2015). “Bölüm tercihi ile kişilik arasındaki ilişki: Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi örneği”. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7: 122–134.
- Şengel, Ü., Zengin, B. ve Işkın, M. (2019). “Turizm öğrencilerinin mesleki beklenti, mesleki bağlılık ve meslek değiştirme eğilimleri üzerine bir araştırma”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(39): 79–90.
- Şimşek, A., Solmaz, R. ve Güleç, E. (2020). “YÖK Atlas verilerine göre gastronomi ve mutfak sanatları bölümlerinin değerlendirilmesi: Ege Bölgesi örneği”. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 127–137.
- Şimşek, S. (2007). *Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar*. Anı Kitabevi, İstanbul.
- Tayfun, A., Palapav, K. ve Çöp, S. (2010). “İş görenlerin eğitim ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki: Belek bölgesindeki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4): 3–18.
- Tengilimoğlu, E. (2019). “Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim öncesinde ve eğitim sürecinde sektöre ilişkin algıları”. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(7): 491–507.
- Terenzini, P. T., Cabrera, A. F. ve Bernal, E. M. (2001). *Swimming Against the Tide: The Poor in American Higher Education*. College Entrance Examination Board, Research Report No. 2001-1.
- Tezcan, M. (1996). *Eğitim Sosyolojisi*. Feryal Matbaası, Ankara.
- Thomas, K. (1990). *Gender and Subject in Higher Education*. Taylor and Francis Publishers, Bristol.
- Thomas, S. L. (2000). Ties that bind: A social network approach to understanding student integration and persistence. *The journal of higher education*, 71(5), 591-615.
- Tinto, V. (1993). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition* (2. bs.). University of Chicago Press, Chicago.

- Titmus, C., Buttedahl, P., Ironside, D. ve Lengrand, P. (1985). *Yetişkin Eğitimi Terimleri* (Çev. F. Oğuzkan), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları, Ankara.
- Toker, A. (2018). “Türkiye’de bir ilk: Ankara Otelcilik Okulu (1961–1974)”. N. Kozak (Ed.), *Dünden Bugüne Türkiye’de Turizm: Kurumlar, Kuruluşlar, Turizm Bölgeleri ve Meslekler*. Yıkılmazlar Matbaası, İstanbul, 565–602.
- Tortosa Martínez, M. J., Martínez Ruiz, M. A. ve Iglesias Martínez, J. (2012). “Factors influencing the choice of a university degree: The case of recreation, parks and tourism administration studies”. *Journal of Human Sport and Exercise*, 7(3): 684–697. <https://doi.org/10.4100/jhse.2012.73.06>
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism & Collectivism*. Westview Press, Boulder.
- Trochim, W. M. ve Donnelly, J. P. (2006). *The Research Methods Knowledge Base* (3. bs.). Cengage Learning, Boston.
- Tuna, M., Türkmenadağ, Z. ve Keleş, A. (2019). “Kıyı otellerinde fiyatı etkileyen unsurların belirlenmesi: Paydaş bakış açısı”. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(2): 153–168.
- Tunç, A. ve Saç, F. (1998). *Genel Turizm Gelişimi ve Geleceği*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- TÜROB. (2022). TÜROB, meslek lisesine adını verecek. <https://www.turizmgunlugu.com/2022/04/13/turob-meslek-lisesine-adini-vercek> (erişim tarihi: 17.04.2025).
- TÜRSAB Akademi. (2024). TÜRSAB Akademi resmi web sitesi. <https://akademi.tursab.org.tr> (erişim tarihi: 10.02.2025).
- TÜRSAB. (2025). TÜRSAB Akademi yeni dönem eğitimleri başlıyor. <https://www.tursab.org.tr/duyurular/tursab-akademi-yeni-donem-egitimleri-basliyor> (erişim tarihi: 10.02.2025).
- Ulama, Ş., Batman, O. ve Ulama, H. (2015). “Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer algılamalarına yönelik bir araştırma: Sakarya Üniversitesi örneği”. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(12): 339-366.
- Urbina, S. (2004). *Essentials of Psychological Testing*. John Wiley & Sons, Hoboken.
- Usher, E. L. ve Pajares, F. (2008). “Sources of self-efficacy in school: Critical review of the literature and future directions”. *Review of Educational Research*, 78(4): 751–796.
- Üngüren, E. ve Ehtiyar, R. (2008). “Geleceğin turizmcilerinin umutsuzluk tipolojilerinin belirlenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 24: 201–219.
- Ünlüönen, K. (1993). “Türkiye’de yüksek öğretim düzeyinde turizm eğitim ve öğretimi”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1): 497–521.

- Ünlüöner, K. ve Boylu, Y. (2005). “Türkiye’de yüksek öğretim düzeyinde turizm eğitimindeki gelişmelerin değerlendirilmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3): 11–32.
- Ünlüöner, K. ve Kılıçlar, A. (2004). “Ekonomik yansımalarıyla Türk turizminin seksen yılı”. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1: 131–156.
- Üzümcü, T. P. ve Bayraktar, S. (2004). “Türkiye’de turizm otel işletmeciliği alanında eğitim veren yüksek öğretim kuruluşlarındaki eğitimcilerin turizm mesleki eğitiminin etiksel açıdan incelenmesine yönelik bir alan araştırması”. *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Kongre Kitabı*. 25–26 Kasım 2004, Eskişehir, 79–82.
- Üzümcü, T. P., Alyakut, Ö. ve Günsel, A. (2015). “Turizm eğitimi alan öğrencilerin mesleğin geleceğine ilişkin bakış açıları”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18): 179–199.
- Weidman, J. C. (1989). “Undergraduate socialization: A conceptual approach”. J. C. Smart (Ed.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research*. Agathon Press, New York, 289–322.
- Wilson-Hail, C. K., Hurst, B., Chang, C. W. ve Cooper, W. (2019). “Accreditation in education: One institution’s examination of faculty perceptions”. *Critical Questions in Education*, 10(1): 17-28.
- Yağcı, Ö. (2003). *Turizm Ekonomisi*. Detay Yayınları, Ankara.
- Yalçın, P. (2006). *Türkiye’de Sağlık Turizminde Alt Yapı Oluşturulma Gereği ve Sağlık Kurumlarına Yönelik Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2. bs.). Harper and Row, New York.
- Yaşar, E. ve Öztürk, İ. (2022). “Tercih edilmeme sorunu açısından lisans düzeyinde turizm işletmeciliği bölümünün değerlendirilmesi”. *Journal of Applied Tourism Research*, 3(1): 105–120.
- Yavuz, A. ve Özdemir, S. M. (2016). “Mesleki eğitimin kalkınmadaki rolü ve önemi”. *Eğitim ve Bilim*, 41(186): 1–16
- Yazıcı, S. (2002). “Turizm eğitiminin bilinci ve uygulama dersi: Staj”. *Turizm Eğitimi Konferansı Kongre Kitabı*. Aralık 2002, Ankara, 407–414.
- Yazıt, H. ve Demirdelen Alrawadieh, D. (2021). “Doktora düzeyinde turizm öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma”. *Avrasya Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 1–9.

- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. bs.). Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldız, Z. (2011). “Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5): 54–71.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research and Applications: Design and Methods* (3. bs.). SAGE Publications, California.
- Yu, F., Chen, Q. ve Hou, B. (2021). “Understanding the impacts of Chinese undergraduate tourism students’ professional identity on learning engagement”. *Sustainability*, 13(23): 13379.
- Yücesu, S. (2012). “Mesleki eğitimin toplumsal algısı ve öğrenci profili”. *Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı Kitabı*. 24–25 Şubat 2012, Antalya, 23–39.
- Zengin, B. ve Genç, G. (2019). “Bölüm tercihini etkileyen faktörlerin incelenmesi: Turizm işletmeciliği öğrencilerine yönelik bir araştırma”. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3(2): 123–134.
- Zengin, B. ve Uzut, İ. (2017). “Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen nedenler: İstanbul vakıf üniversiteleri örneği”. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3): 16–30.
- Zeybek, R. (2024). *Üçüncü Dalga Kahve Tüketici Tipolojisi: Keşifsel Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Zikmund, W. G., Babin, B. J., Carr, J. C. ve Griffin, M. (2010). *Business Research Methods*. (8. bs.). South Western Cengage Learning, Canada.

EK 1 ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇÜM ARACI

Değerli Katılımcı,

Bu anket, **Devlet Üniversiteleri Turizm Fakültesi öğrencilerinin, öğrenim gördükleri bölümü tercih etmelerinde etkili olan faktörleri** inceleyen doktora tezinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırmada edinilecek veriler yalnızca bilimsel çalışmalarda kullanılacak olup kimliğinizi belirlevicek herhangi bir kişisel ve da özel bilgi talep edilmemektedir. Verdiğiniz tüm bilgiler KKVK kapsamında gizli tutulacaktır. Araştırmaya katılım tamamen **GÖNÜLLÜLÜK** ilkesine dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama ya da herhangi bir zamanda çalışmadan çıkma hakkınız vardır. Yardımlarınız, samimiyetiniz ve ayırdığınız zaman için teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Mustafa KEPÇE
Akdeniz Üniversitesi SBE
Turizm İşletmeciliği ABD
Doktora Öğrencisi

Prof. Dr. Ebru İÇİGEN
Akdeniz Üniversitesi
Turizm Fakültesi

Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorsanız lütfen aşağıdaki kutucuğu işaretleyiniz.

☐ Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Demografik Özellikleri Belirlemeye Yönelik Sorular:

1. **Okuduğunuz üniversitenin bulunduğu coğrafi Bölge**

- ☐ Akdeniz
- ☐ Doğu Anadolu
- ☐ Güneydoğu Anadolu
- ☐ Ege
- ☐ İç Anadolu
- ☐ Karadeniz
- ☐ Marmara

2. **Öğrencisi olduğunuz bölümün / programın adı**

- ☐ Gastronomi ve Mutfak Sanatları
- ☐ Rekreasyon Yönetimi
- ☐ Turizm İşletmeciliği
- ☐ Turizm Rehberliği

3. **Cinsiyetiniz**

- ☐ Erkek

- ☐ Kadın
- 4. **Liseyi bitirdiğiniz coğrafi bölge**
 - ☐ Akdeniz
 - ☐ Doğu Anadolu
 - ☐ Güneydoğu Anadolu
 - ☐ Ege
 - ☐ İç Anadolu
 - ☐ Karadeniz
 - ☐ Marmara
- 5. **Ailenizde turizmle ilgili bir işte çalışan birileri var mı?**
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
- 6. **Annenizin eğitim durumu**
 - ☐ Okur yazar değil
 - ☐ İlkokul
 - ☐ Ortaokul
 - ☐ Lise
 - ☐ Önlisans
 - ☐ Lisans
 - ☐ Lisansüstü (Yüksek Lisans veya Doktora)
- 7. **Babanızın eğitim durumu**
 - ☐ Okur yazar değil
 - ☐ İlkokul
 - ☐ Ortaokul
 - ☐ Lise
 - ☐ Önlisans
 - ☐ Lisans
 - ☐ Lisansüstü (Yüksek Lisans veya Doktora)
- 8. **Mezun olduğunuz lise türü**
 - ☐ Anadolu Lisesi
 - ☐ Fen- Sosyal Bilimler Lisesi
 - ☐ İmam Hatip Lisesi
 - ☐ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

- ☐ Açık Lise
- ☐ Özel Lise
- 9. **Liseden mezun olduğunuz alan**
 - ☐ Sayısal
 - ☐ Sözel
 - ☐ Eşit Ağırlık
 - ☐ Dil
- 10. **Yüksek Öğretim Kurulu Sınavına (YKS) giriş sayınız**
 - ☐ 1 kez
 - ☐ 2 kez
 - ☐ 3 kez
 - ☐ 4 kez ve üzeri
- 11. **Verleştirildiğiniz bölümün tercihleriniz arasındaki sırası**
 - ☐ 1.- 6. Tercih
 - ☐ 7.- 12. Tercih
 - ☐ 13.- 18. Tercih
 - ☐ 19.- 24. Tercih
- 12. **Öğrenim gördüğünüz okulun konumu**
 - ☐ İl Merkezi
 - ☐ İlçe Merkezi
- 13. **Geçmişte turizm sektöründe çalışma veya staj deneyiminiz var mı?**
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır

Devlet Üniversiteleri Turizm Fakültesi öğrencilerinin, öğrenim gördükleri bölümü tercih etmelerinde etkili olan faktörlere ilişkin sorular:

1. **Bölümünüzü isteyerek mi seçtiniz?**

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

2. **Bölüm tercihinizde etkili olan faktörler?**

(Aşağıdaki seçeneklerden sizin için uygun olan bir ya da birkaç tanesini işaretleyiniz)

- a) Bulunduğu şehrin imkânları
- b) Bölümün bulunduğu fakülte
- c) Üniversite
- d) Program Akreditasyonunun olması

- e) Sahip olduğu eğitim kadrosu
 - f) Ailem istediği için
 - g) İlgi duyduğum meslekte kariyer sahibi olabilmek
 - h) İş bulabilme olanaklarının yüksek olması
 - i) Bölümdeki eğitimin diğer bölümlere göre daha basit ve kolay olması
 - j) Puanımın bu bölüme yetmesi
 - k) Toplumda saygın bir meslek olduğu için
 - l) Sadece lisans mezunu olmak için
 - m) Öğretmenlerimin önerdiği için
 - n) Turizm eğitimi almış bir tanıdığımın önerisi
 - o) Ailemin maddi durumu iyi olmadığı için bulunduğu şehirde okuma zorunluluğu
3. Geleceğe dair kariyer planınız var mı?
- ☐ Evet
 - ☐ Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Mustafa KEPÇE
EĞİTİM DURUMU	
Lise	Fethiye Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi
Lisans	Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi
Yüksek Lisans	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme A.B.D. Tezsiz Yüksek Lisans Programı (2007-2009)
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü- Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi (2012-2015)
Tez Konusu	Tezsiz Yüksek Lisans
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
2001-2006	İsparta Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi- Öğretmen
2007-2009	Kahramanmaraş Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi- Öğretmen
2010-2013	Yeşilbayır İMKB Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi
2014-Halen	Falez Turizm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi